

DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEŽEL — ZDRUŽITE SE!

Republiški svet
sindikatoev,
republiški odbori in
Delavska enotnost
čestitajo delovnim
ljudem Slovenije ob
dnevu republike!

Torek, 26. novembra 1963
Št. 46-47, leto XXI

MEJNIKI NAŠE REVOLUCIJE

Danes je pri nas doma praznik. Naša Jugoslavija, rojena v viharju vojne in revolucije, praznuje na današnji dan svojo dvajsetletnico.

In ko danes gledamo nazaj na vso dvajsetletno pot, na vse, kar smo v tem času doživeli, se spominjamo našega Tita, ki je v teh dveh desetletjih usmerjal naš korak, bil pričujoč pri slehneli naši akciji kot dober prijatelj, učitelj in vodnik.

Zato ob tem zgodovinskem dnevu objavljamo nekaj odstavkov iz govorov tovariša Tita ob nekaterih najpomembnejših mejnikih naše revolucije.

Takrat je bila vojna in divjala je na frontah in v zaledju. Pravzaprav, sploh ni bilo zaledja — bila je namreč vojna na življenje in smrt, bitka narodov, ki so z dotlej še neizpovedano slo zahrepeneli po svobodi in pravici. In v tej vojni se je rodila nova oblast.

Na drugem kongresu AVNOJ je tovariš Tito govoril prvim resničnim predstavnikom bojujočega se ljudstva o štirih obdobjih našega dotedanjega boja. O prvem, za katerega je bilo značilno oblikovanje partizanskih odredov, in o drugem, ko so ti odredi prerasli v brigade in divizije in v Narodnoosvobodilno vojsko Jugoslavije. Potem je dejal:

Oblast ljudstva

Narodnoosvobodilni odbori, ki so se dotlej snovali na osvobojenem ozemlju, so se začeli ustanavljati tudi na polosvobojenem in celo na okupiranem ozemlju, ker je ta nova klica narodne oblasti postajala med ljudstvom vse bolj popularna in jo je ljudstvo sprejemalo z vse večjim zaupanjem. Medtem ko so se narodnoosvobodilni odbori v začetku ustanavljali bolj kot pomožni organi partizanskih odredov za vodstvo osvobodilne borbe, se v času formiranja Narodnoosvobodilne vojske ti odbori spreminjajo v edino in pravo narodno oblast. Pred njimi pa so zdaj bile mnoge druge naloge, ne samo pomoč partizanskim enotam in Narodno osvobodilni vojski. Nastaja tretje razdobje, ki je nujno zahtevalo formiranje nekega enotnega vsestranskega narodnega telesa, ki bo osrednji organ in ki bo združil vse dosedanje in ustvarjal nove narodnoosvobodilne odbore.

Sklicano je zgodovinsko zasedanje Antifašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije v Bihaču. Na tem zasedanju so bili sprejeti veliki in važni odloki. Prvič po okupaciji naše države je bil osnovan centralni politični organ iz predstavnikov vseh narodov Jugoslavije. Prvič je se sestalo narodno predstavništvo, ki je vzniknilo iz samega naroda, in to v najtežjih, časih njegove zgodovine, pred katerim je mogel Vrhovni štab odgovarjati za svoje dosedanje delo...

V zvezi s tem, zlasti z razvojem splošne narodne vstaje, v zvezi z osvoboditvijo vse večjih ozemelj, v zvezi z vse večjimi nalogami, ki stoje pred našimi narodi, in v zvezi z razvojem dogodkov v tujini moramo pravočasno ukreniti vse potrebno za nadaljnji uspešni razvoj narodnoosvobodilne borbe: treba je ukreniti vse potrebno, da bi si naši narodi zagotovili takšno državno ureditev, ki bi temeljila na bratstvu in enakopravnosti vseh narodov Jugoslavije in ki bi jamčila resnično svobodo in demokracijo vsem družbenim slojem. V 23 letih se je monarhija popolnoma kompromitirala pri ljudstvu. Ona ni bila nosilec demokratičnih načel, temveč diktature najreakcionarnejše klike. Monarhija ni bila vez za bratstvo narodov Jugoslavije in temelj za ustvaritev močne državne narodne skupnosti. Monarhija je bila nosilec velerbske hegemonije in zatiranja drugih narodov. Pokojni kralj Aleksander je 1929. leta razpustil parlament in uvedel vojno diktaturo. Uvedel je režim terorja in nasilja. Kralj Peter II. je postal že precej sploščena center, okoli katerega se je zgrinjala vsa tista reakcija, ki je upopastila našo državo. Še več, on je ves čas podpiral in še vedno podpira najramotnejšega izdajalca Dražo Mihajlovića in njegove vojvode. Za to imamo na stotine in tisoče dokazov in to vedo vsi naši narodi. V zvezi s tem: samo republikanska, demokratska oblika vladavine lahko prepreči, da se ne bi našim narodom še kdaj zgodile podobne nesreče.

Takšen je položaj v četrtem razdobju razvoja naše narodnoosvobodilne borbe. In po vsem tem je naše narodno predstavništvo dolžno, da ukrene vse potrebno in opraviči zaupanje ogromne večine svobodoljubnih narodov Jugoslavije. V tem četrtem razdobju nastaja v zvezi z notranjimi in zunanji dogodki potreba po ustvaritvi takšnih narodnih organov, političnih in zakonodajnih, pa tudi izvršnih, ki iz njih izhajajo, ki bodo zmogni obvladati vse težave v tem položaju in bodo dostojno reprezentirali narode Jugoslavije — tako v državi sami kakor izven nje — ki bodo zmogni preprečiti sleherni poskus, pa naj pride s katere koli strani, ki bi skušal onemogočiti ostvaritev teženj, za katere je naše ljudstvo prelilo toliko krvi v tej veliki osvobodilni borbi. Danes je potrebno, da Antifašistični svet narodne osvoboditve Jugoslavije postane resnično najvišje zakonodajno in izvršno telo narodov Jugoslavije. Danes je že čas, da se osnuje izvršni organ v obliki začasne vlade, ki bo zmogel voditi vse posle, ki jih more vršiti prava narodna vlada.

Naša osvobodilna armada je izgnala z naših tal še poslednjega okupatorjevega vojaka. In osvobodena Ljubljana je prvič pozdravila Tita. Objavljamo odlomek iz njegovega govora na tem zborovanju.

Svoboda

In danes lahko tu, na ulicah Ljubljane, smelo rrdimo, da smo izvršili svojo dolžnost do naše skupne domovine, da so Slovenci izvršili svojo dolžnost do svoje ožje in do svoje skupne domovine...

Mislimo, da smo s svojo borbo, s svojimi žrtvami, s svojimi napori na strani zaveznikov dovolj jasno pokazali, da smo zvesti skupni zavezniški stvari in da ne želimo nič drugega, kakor živeti v miru in da bodo osvobodeni naši bratje, ki so bili zaslužni.

Naši narodi, vsi skupaj: Slovenci, Srbi, Hrvati, Črnogorci, Makedonci so skupaj trpeli in skupno dajali ogromne žrtve v tej veliki borbi svobodoljubnih narodov. In zakaj bi morala zdaj prav izmučena in razrušena Jugoslavija — zakaj bi morala prav ona biti prva, ki bi jo doletela krivica? Govorilo se je, da je ta vojna pravična vojna, in mi smo jo tudi imeli za takšno. Toda zahtevamo, da naj ima tudi pravičen zaključek; terjamo, da bodi vsak gospodar na svojem. Zakaj bi se našim narodom štel v zlo, da hočejo biti v vsakem pogledu neodvisni, in zakaj jim zdaj to neodvisnost omejujejo ali kratijo? Nočemo biti več od nikogar odvisni, pa naj kar koli pišejo ali govorijo — in pišejo mnogo, pišejo grdo, pišejo krivično, pišejo žaljivo, nevredno ljudi, ki žive v zavezniških državah. Pišejo in s tem delajo krivico naši izmučeni domovini.

Ni tu Tito, tu je Jugoslavija, tu je Slovenija, tu je Hrvatska, Makedonija, Bosna, Hercegovina, Crna gora, tu so narodi, ki so dali milijon in sedemsto tisoč žrtev v tej vojni. In zato klevete, ki so naslovljene bojda le na Tita, padajo na vse nas, padajo na tiste žrtve, ki leže v grobovih in katerih kosti so razmetane širom po naši domovini, po hribih in prepadih. Takšnih žalitev naši narodi ne morejo trpeti in jih ne bodo trpeli. Želimo živeti v miru, želimo, da sedaj, po tej katastrofi mirno gradimo svojo opustošeno deželo. Ne bomo storili nobenega nepremišljenega koraka. Toda kakor smo bili ponosni v svojih mukah, kakor smo tedaj, ko je največji osvajalec zaslužil našo domovino, šli rajši v borbo, da umremo do zadnjega, kot da bi upognili glavo, tako bomo tudi zdaj, dosledni v svojem ponosu, dostojanstveno branili svoje pridobitve in jih bomo tudi obranili...

Današnja Jugoslavija je nova Jugoslavija, zrasla iz krvi in kosti sto in sto tisočev svojih najboljših sinov. Danes je druga Jugoslavija, ki je dozorela v srcu vsakega državljanja te države in ki vestno bedi nad svojimi pravicami in svojimi brati. Takšno Jugoslavijo ljubijo vsi njeni narodi. Niti enega našega naroda ni, ki ne bi želel biti v tej skupnosti, ker je to skupnost bratstva, tistega bratstva, ki je skovano v tej veličastni borbi. To je nova Jugoslavija in mi ne zahtevamo nič drugega, kakor da jo vsi kot tako gledajo in upoštevajo. S to Jugoslavijo se ne da mešetariti in ne kupčevati.

Ob peti obletnici svobode je stara ideja o delavcem upravljanju podjetij postala pri nas stvarnost. Tovariš Tito je takrat — na seji Zvezne skupščine, ko so poslanci razpravljali o zakonu, po katerem naj bi delavci sami upravljali podjetja — dejal:

Tovarne delavcem!

Ljudska skupščina obravnava danes načrt enega najpomembnejših zakonov socialistične Jugoslavije — načrt temeljnega zakona o upravljanju državnih gospodarskih podjetij in višjih gospodarskih združenj po delovnih kolektivih. Po zakonu o nacionalizaciji proizvodnih sredstev bo sprejetje tega zakona najpomembnejše zgodovinsko dejanje naše Ljudske skupščine. S tem, da je proizvodjalna sredstva prevzela država, še ni bilo uresničeno akcijsko geslo delavskega razreda »tovarne delavcem«, kakaj geslo »tovarne delavcem, zemljo kmetom« ni abstraktno propagandistično geslo, marveč geslo z globokim vsebinskim smislom. V tem geslu je cel program socialističnih odnosov v proizvodnji: glede družbene lastnine ter glede pravic in dolžnosti delovnih ljudi in ga potemtakem moremo in moramo uresničiti, če hočemo zares zgraditi socializem.

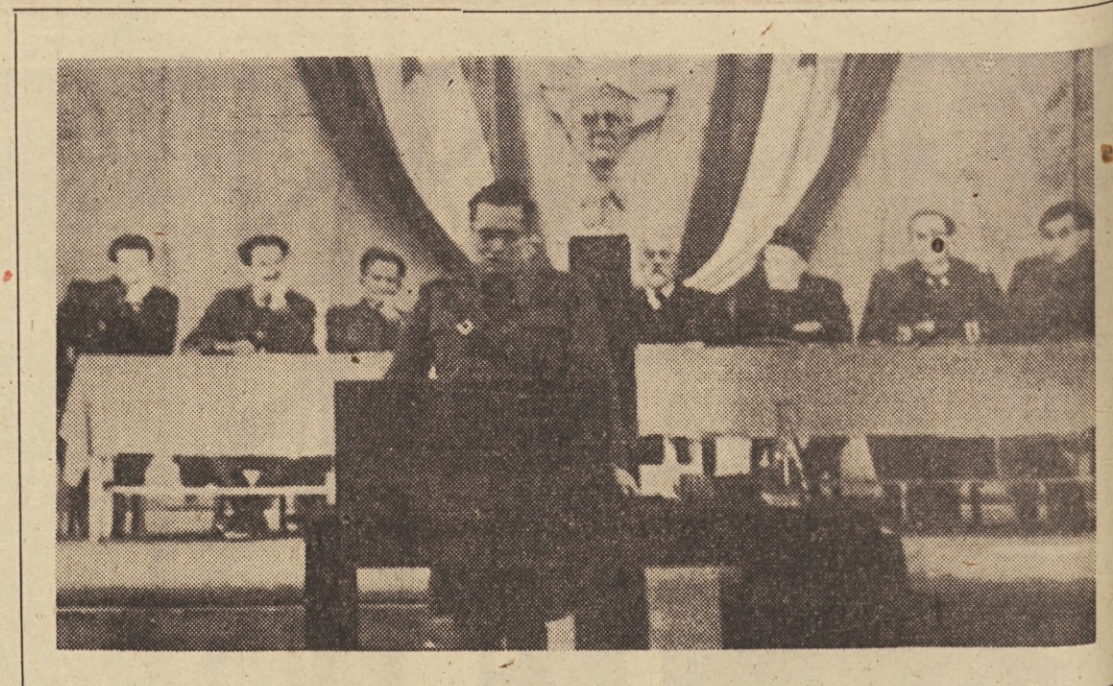
Ta naš zakon o izročitvi tovarn, podjetij itd. v upravljanje delovnim kolektivom je logična

posledica razvoja socialistične graditve naše države; je dosledno nadaljevanje v vrsti ukrepov, ki jih izvaja naša ljudska oblast na svoji nezadržni poti v socializem. Pogoji za to so deloma že dozoreli. Naši delovni kolektivi dokazujejo vsak dan svojo zrelost, svojo visoko zavest, ki jo izražajo s svojimi junaškimi napori pri izvrševanju planskih nalog.

Od kod ta polet in požrtvovalnost naših delovnih ljudi v tekmovanju in v izvrševanju planskih nalog pred rokom? Od tod ker so razumeli, da je odvisna zgraditev socializma v naši državi od njih samih in da gredo plodovi njihovih naporov v njihovo korist. Naši delovni ljudje so se doslej lahko prepričali, da jim naša ljudska oblast popolnoma zaupa in skrbi zanje. Na drugi strani pa naši delovni ljudje z dejanji dokazujejo, da so pripravljeni premagovati pri

tudi iz dneva v dan večje uspehe. To uspešno uresničevanje marksistične znanosti v naši praksi nam omogoča tudi uspešen boj proti revizionizmu v tej znanosti in za zmago resnice o naši socialistični državi. Pri nas smo se v praksi prepričali, kako močno in kako globoko osvetljuje ta znanost tudi najbolj zapletena vprašanja. Kdor jo hoče razumeti in jo je zmožen razumeti, razumeti tudi njenega duha, temu ni treba nobenih drugih avtoritet, nobenih »zaščitnikov«, nobenih nadomestkov marksistične znanosti, ki bi ga lahko odvrnile s pravilne socialistične poti in spravile na pot revizionizma.

Pri Marxu, Engelsu in Leninu najdemo v glavnem odgovore na vsa načelna vprašanja, obdelajo in uporabljajo pa lahko ta načela v vsaki deželi posebej samo tisti, ki so zrasli iz ljudstva svoje dežele, ki poznajo probleme svoje

svojem delu tudi najhujše težave. Mar potem ti delovni ljudje, ki se toliko trudijo, ki si prizadevajo s takim poletom in požrtvovalnostjo, da bi izdelali čimveč raznih proizvodov, ki s tolikšno energijo gradijo nove tovarne, nove objekte, nove železnice in drugo, ki kažejo ljubezen do svojih tovarn s tem, da se trudijo z vsemi silami izpopolniti proizvodjalna sredstva z novatorstvom — mar niso ti delovni ljudje sposobni, da te svoje tovarne tudi sami upravljajo? Seveda so sposobni upravljati jih, a novi delavci, ki bodo prihajali v tovarne, rudnike in druga podjetja, se bodo tega naučili od svojih tovarišev.

Morda misli kdo, da je ta zakon preuranjen, da delavci ne bodo mogli obvladati zamotane tehnike upravljanja tovarn in drugih podjetij. Kdor tako misli, se moti. Tak nazor glede tega vprašanja bi pomenil nezaupanje v naše delovne ljudi, pomenil bi, biti slep za to, kakšne velike uspehe so dosegli, in tako tudi stvari, ki niso bile v skladu z našimi posebnimi pogoji niti v duhu marksistično-leninistične znanosti. Bilo je hotenja po izdelanih receptih, ki so nam jih vsiljevali, ali pa smo sami težili za njimi; bile so tendence, da gremo po liniji manjšega odpora. Danes pa gradimo socializem v svoji državi sami, ne uporabljamo več šablone, temveč se ravnamo po marksistični znanosti in gremo po svoji poti in upoštevamo pri tem posebne pogoje v naši državi. Šablone so nam doslej povzročile mnogo težav in še vedno se občutijo njihove zle posledice, ker so se prav stihljivo vrivale v prakso naših ljudi, ki se jih sedaj s težavo otresajo, čeprav bi se jih sami radi otresli. V zadnjem času pa smo v vseh smereh storili ukrepe, da se ta praksa neha. Zaradi tega dosegamo v graditvi

dežele, njeno zgodovino, njene pomanjkljivosti in njene dobre strani; ki lahko budno spremljajo vse pojave na kraju samem, vendar pa poznajo hkrati tudi marksistično znanost, to je — razumejo njenega duha, jo z razumom uporabljajo in izvajajo v praksi.

S tem, da bodo tovarne, rudniki itd. izročeni v vodstvo delovnim kolektivom, bo postalo nemogoče, da bi se v naše gospodarstvo vgnezdila nalezljiva bolezen, ki ji pravimo birokratizem. Ta bolezen se neverjetno lahko in hitro prenaša iz buržoazne družbe in je nevarna v prehodnem razdobju, ker kakor polip s svojimi tisočimi tipalkami otežuje in ovira pravilni in hitri razvojni proces. Birokratizem spada med največje sovražnike socializma ravno z avtoriteto tega, ker se neopazno vtihotaplja v vse pore družbene dejavnosti in se ljudje tega v začetku niti sami ne zavedajo. Napačno bi bilo, če bi mislili, da pri nas birokratizem še ni začel ukoreninjati. Tudi pri nas se je vtihotapljal v razne ustanove, v državni aparat in v gospodarstvo. Vendar se mi tega zavedamo in smo zato že storili celo vrsto ukrepov, da ga onemogočimo. Za to ne zadostujejo kampanjski ukrepi, temveč sta potrebna nenehen boj in vzgoja ljudi...

Ce hočemo birokratizem uspešno zatirati, ni dovolj, da izdajajo ukrepe samo zgoraj, v najvišjih uradih, medtem ko spodaj mislijo, da jim baje ni nevaren. Pa še kako nevaren je tudi spodaj! To je pri nas pokazala tudi praksa. Zato je birokratizem nevaren tudi v administraciji republik, administraciji oblasti, okrajev in krajevskih organov kakor tudi v administraciji raznih trgovinskih in drugih gospodarskih ustanov. Zato je potrebno, da se s pomočjo najširših množic borimo proti birokratizmu in ne dovolimo, da bi se ta za socializem škodljivi pojav razrasel.

Danes, ko je ne le državna administracija, temveč tudi vse gospodarstvo v rokah ljudstva, je ravno ljudstvo pristojno, da neprenehoma nadzoruje delo tistih, ki so nastavljeni v administraciji za to, da opravljajo svoje dolžnosti v korist socialistične skupnosti. Delovni kolektivi in njihovi sveti, ki bodo upravljali tovarne, rudnike itd., bodo imeli zelo važno nalogo, da onemogočijo birokratične metode pri upravljanju.

Nekaj let kasneje smo vso prakso naše revolucije združili v program. Na sedmem kongresu Zveze komunistov Jugoslavije je Tito govoril:

Samoupravljanje

Najbolj bistvena značilnost socialističnega razvoja v naši državi je družbeno upravljanje, ki temelji na najširši demokraciji, na sodelovanju ali pravici do sodelovanja vseh naših državljanov, da sami ali pa po svojih predstavnikih upravljajo vse posle socialistične skupnosti. To samoupravljanje dobiva postopoma bolj in bolj popolno obliko socialistične demokracije, zlasti v izpopolnjevanju komunalnega sistema in družbenega upravljanja nasploh.

Cedalje širša decentralizacija v naši državi ni povzročila anarhičnosti, kot so včasih govorili v tujini, temveč nasprotno: v razmerah decentralizacije se je v kar največji meri pokazala in razmahnila ustvarjalna pobuda delovnih ljudi v naši državi. Z decentralizacijo smo tako v gospodarstvu kakor na drugih področjih družbene dejavnosti prenesli funkcije socialističnega upravljanja na proizvajalce in druge delovne ljudi, s čimer je naša država izvedla samo nujni zgodovinski akt v procesu odmiranja države. Kajti te njene funkcije so bile samo začasna sredstva v obdobju, ko je v imenu ljudstva prevzela v svoje roke proizvodjalna sredstva, za čemer pa je moralo priti obdobje, ko postopoma izroča ta sredstva in funkcije v roke proizvajalcem in ljudstvu sploh.

Ta proces ni tekel gladko, brez težav in številnih pomanjkljivosti, ki so nujni spremljevalci

V razvoju novih družbenih odnosov in v izpopolnjevanju novega družbenega sistema. Razen tega se kažejo te pomanjkljivosti zlasti v začetku, ko nosilci graditve novega še nimajo dovolj izkušenj in potrebnega znanja in ko ostanki starega še obremenjujejo zavest graditeljev novega.

To se je pri nas pokazalo tudi pri delavskih svetih, ki so šele s prakso čedalje bolj dojemali svoje dolžnosti in pravice.

Od VI. kongresa do zdaj je rešenih mnogo velikih vprašanj naše državne in družbene ureditve. Zvezna ljudska skupščina je leta 1953 sprejela novi ustavni zakon, ki je določil načela naše socialistične demokracije, katerih bistvo je v ustvarjanju materialnih, političnih in pravnih pogojev, da bi delovni ljudje naše države, državljani socialistične Jugoslavije, zares postali dejanski in neposredni upravljavci družbenih zadev. Vsa ta načela smo v skladu z našimi materialnimi možnostmi ter s političnim in drugim vsestranskim razvojem venomer uresničevali in izpopolnjevali v vsem tem obdobju.

Z uvedbo zborov proizvajalcev v ljudskih skupščinah in odborih je delavski razred naše države dobil odločilno vlogo pri sprejemanju najvažnejših odredb, zakonov, planov, proračunov in drugih aktov in predpisov, na podlagi katerih se, kolikor je le mogoče, pravilneje razvija nadaljnja graditev socializma in delitev materialnih sredstev.

Se posebej je treba poudariti, da je proces decentralizacije omogočil veliko okrepitev ljudskih odborov kot osnovnih oblastnih organov v naši državi. Najpomembnejši ukrep pomeni v zvezi s tem uresničenje novega komunalnega sistema, v katerem so ljudski odbori novih okrajev in občin prevzeli funkcijo oblastnih organov na reorganiziranih področjih s spremenjenimi pristojnostmi in položajem. Reorganizacija, ki smo jo izvedli, je že doslej pokazala svoje prednosti glede uspehov in učinkovitosti delovanja teh organov. Namesto 351 okrajev in mest s položajem okraja, kolikor smo jih imeli do 1. septembra 1955, je bilo ustanovljenih komaj 107 novih večjih okrajev, medtem ko smo 4052 občin reorganizirali v komaj 1479 novih občin. V letu 1957 se je število okrajev še zmanjšalo, in sicer na 95, število občin pa na 1193. Takšno reorganizacijo oziroma grupiranje in spajanje občin in okrajev v večje občine in okraje je zahtevala uvedba novega komunalnega sistema.

Bistvo novega komunalnega sistema in njegove značilnosti se kažejo v položaju krajevnih skupnosti, zlasti pa v novih pristojnostih občin. Mnoge pristojnosti in zadeve prejšnjih okrajev s področja gospodarstva, komunalnih zadev, gradbeništv, notranjih zadev in splošne uprave kot tudi na področju upravljanja splošne ljudske imovine, ljudskega zdravstva, socialne politike, prosvete in kulture smo — poleg zadev, ki so jih občine opravljale do 1. septembra 1955, leta — prenesli na ljudske odbore novih občin. Z oblikovanjem občin s razširjenimi pravicami in pristojnostmi se je bistveno spremenila tudi vloga okraja. Okraj ne opravlja več funkcije osnovnega organa komunalnega samoupravljanja, ker je to zdaj funkcija občine. V novem komunalnem sistemu je postal okraj skupnost komun, katere naloga je usmerjati in nadzirati delo samoupravnih komun ter reševati tista vprašanja, ki so skupnega pomena za vse občine na področju okraja.

To obdobje dveh let in pol je prekratko, da bi lahko dali dokončno oceno nove ureditve občin in okrajev oziroma komunalnega sistema, toda že dosedanje izkušnje in uspehi, ki smo jih dosegli, kažejo, da je to najbolj ustrezna oblika demokratičnega samoupravljanja delovnega ljudstva. Ali se bo ta proces družbenega samoupravljanja pravilno razvijal, ali bo v njem ali ne bo lokalističnih in egoističnih teženj, ki so tuje pojmovanju marksistične znanosti o socialističnem razvoju družbene skupnosti, to je zelo veliko in odločilno vprašanje, odvisno od iznajdljivosti, aktivnosti in vztrajnosti komunistov.

Dosedanja praksa družbenega samoupravljanja je pokazala odlične uspehe ne glede na določene pomanjkljivosti, ki smo jih imeli in ki še vedno obstajajo. Izkazalo se je, da so komune in družbeno upravljanje najboljša šola za množično vzgajanje državljanov naše socialistične države k temu, da se navadijo sami odločati, ko gre za njihov vsestranski razvoj in življenje. V tej šoli vsakdanjega, praktičnega upravljanja prihajajo do spoznanja, da so interesi skupnosti hkrati tudi njihovi osebni interesi. Kolikor bolj bodo široki sloji delovnih ljudi, ki sami upravljajo komune in tovarne, vodijo razne družbene organizacije in ustanove — prihajali do spoznanja, da se morajo interesi posameznikov, manjših skupnosti in komun ujemati z interesi celotne naše socialistične skupnosti, toliko bolj in hitreje bo naša ustvarjalni vzgon in sila naše socialistične družbe kot celote. To bo omogočilo ustvarjanje resnično demokratičnih, socialističnih odnosov med komunami in proizvajalci ter bo odpravilo lokalistične težnje, ki bi se v njih lahko razvijale kali šovinizma, ki bi utegnil postati nevarnost za enotnost in moč naše socialistične države.

Za hitrejši razvoj te zavesti pri proizvajalcih in članih komun so predvsem odgovorni komunisti, ki so dolžni pobijati takšne težnje in s svojim zgledom vplivati v tem tudi na druge. To šovorim zaradi tega, ker ne morem trditi, da so bili vsi člani Zveze komunistov nedovzetni za takšne negativne težnje, ki so bile škodljive za našo skupnost kot celoto. O teh pomanjkljivostih podrobno govori pismo Izvršnega komiteja CK ZKJ, ki je bilo poslano vsem organizacijam Zveze komunistov. Napačno bi bilo, če bi samo idealizirali naš sistem, če ne bi videli tudi določenih nevarnosti in ukrenili vse, kar je potrebno, da bi se naš družbeni sistem samoupravljanja pravilno razvijal. V tem je velikanska odgovornost komunistov in zaradi tega morajo komunisti skrbeti, da bodo v organe delavskega in družbenega upravljanja izvoljeni zmeraj najboljši, najbolj sposobni in preizkušeni ljudje, vdani graditelji socializma, velike stvari delavskega razreda.

Nove dolžnosti pa so odprle tudi nove probleme in nove naloge. Naj se danes spomnimo, kaj je o teh problemih in nalogah povedal naš predsednik ob deseti obletnici delavskih svetov.

Nove naloge

Posebno želim poudariti velik pomen pravilne delitve dohodka in posledenja uresničevanja načel nagrajevanja po delu, kar je bistven pogoj za rast produktivnosti dela in za še večje

uspehe v socialistični graditvi države. Potrebno je, da vsi odgovorni činitelji, tako v podjetju kot v komuni, stalno skrbijo za rast splošnega in strokovnega izobraževanja delavcev in za vse hitrejšo ustvarjanje kvalificiranih kadrov, ki so nujno potrebni v tako dinamičnem gospodarskem razvoju, kot je naš. Razumljivo je, da je deset let, čeprav so bili v tem času doseženi veliki uspehi, kratko obdobje za uresničitev velikih sprememb v razvoju socialističnih odnosov v neki deželi. To je proces, ki traja dlje časa, toda že do sedaj so ustvarjeni solidni temelji za nadaljnji in še bolj vsestranski razvoj.

V tem boju za nadaljnji napredek proizvodnje in produktivnosti dela, za rast življenjske ravni in razvoj socialističnih družbenih odnosov je potrebno nenehno odstranjevati negativne pojave, ki so marsikdaj vidni v birokratskih težnjah in malomeščanski stihiji, zaradi česar včasih zanemarjamo pravice delovnega človeka. Skrb za delovne ljudi v naši deželi je bila in ostane osnovna naloga naše socialistične skupnosti...« (Izjava predsednika Tita ob 10-letnici delavskega samoupravljanja)

In končno smo vse, karkoli smo v teh letih storili in se naučili, strnili v novo ustavo, nov temeljni zakon naše socialistične skupnosti.

Naša nova ustava

Prepričan sem, da se mi vsi zavedamo tega, da mora v tej novi skupščini povsem prevladovati duh nove ustave, ker bo le tako mogoče realizirati vse njene določbe v naših družbenih odnosih in ker bodo le tako postale trajne norme in regulator našega družbenega življenja. Ko se bodo držali ustavnih načel, bodo tako kolektivni kot tudi posamezniki proizvajalci zadostili tudi svojim interesom in interesom skupnosti kot celote. Samo tako se bo mogoče izogniti številnim negativnim pojavom, ki običajno spremljajo buren razvoj družbe, ki ovirajo nastajanje pravičnih družbenih odnosov in s tem slabijo družbeno skupnost in njeno enotnost. Ko pravim, da mora v tej skupščini v polni meri vladati duh nove ustave, tedaj mislim pri tem, da mora sleherni član tega doma do potankosti spoznati vse ustavne določbe in se po njih ravnavati pri svojem delu. Samo tako lahko pričakujemo, da bo ustava tudi za naše državljane najvišji zakon in da jo bodo kot takšno tudi spoštovali. Zakaj nič hujšega ni, kot izgubiti zaupanje ljudstva, nič hujšega ni, kadar ljudje na vodilnih mestih, ki so dolžni biti za zgled pri izvajanju zakonov in spoštovanju zakonitosti, sami kršijo zakon in zakonitost.

Naši državljani so z velikim navdušenjem pozdravili sprejem nove ustave, kar je pokazala tudi široka ljudska debata o osnutku ustave, in zdaj upravičeno pričakujejo, da se bo moč tega dokumenta izrazila v vseh domenah našega družbenega življenja. Razumljivo je, da so njihove oči uprte in nas, v voditelje, in da gledajo, kakšen bo naš odnos do nove ustave — ali jo bomo dosledno uresničevali in ali bomo povsem upoštevali njena načela. Mislim, da bodo volivci po tem ocenjevali tako sposobnosti kot vrednost svojih izvoljenih predstavnikov, in to tako v tej skupščini kot v drugih organih oblasti in družbenega samoupravljanja.

Številnih vprašanj iz našega vsakdanjega življenja tudi ustava ni mogla do potankosti zajeti. Še več, vseh teh vprašanj ne bodo mogli obseči niti naši zakoni in drugi predpisi, toda z njimi se je v procesu našega družbenega razvoja treba nenehno ukvarjati, v vsakdanji praksi jih mora obseči naša socialistična zavest, katero nam diktirajo interesi naše skupnosti, katero nam nalaga skrb za enotnost te skupnosti in za njeno nenehno krepitev, skrb za človeka, proizvajalca, skrb za posameznika, državljana, skrb za delovne kolektive. S socialistično zavestjo morejo in morajo biti premagana razna protislovja, ki spremljajo tudi naš socialistični razvoj, zlasti ako so viri teh protislovnosti v subjektivnih činiteljih.

Tovariši in tovarišice poslanci, če se danes ozremo na minuli osemnajst let, na podobo Jugoslavije po vojni, oziroma na dediščino, ki sta nam jo zapustili razdrilna vojna in okupacija države, in če to stanje primerjamo z današnjo Jugoslavijo, potem s polno pravico lahko rečemo, da je naša država danes prerobjena v vsakem pogledu.

Nova Jugoslavija se je rojevala v številnih mukah, v številnih najrazličnejših težavah. Na raznih straneh so se pojavljali preroki, ki so govorili, da se nam ne bo posrečilo zgraditi svoje države tako, da bi bila sposobna za življenje, da zaradi več narodnosti ne bomo mogli obraniti enotnost ljudstva itd. Toda, kakšna je danes naša stvarnost? Odpravili smo strašne posledice

vojne. Srečno smo prebrodili nezaslišane težave in prepreke v teh osemnajstih povojnih letih. V nekdanji zaostali državi, katere nacionalna bogastva so izkoriščali tuji kapitalisti, medtem ko je živelo ljudstvo v bedi, smo ustvarili močno industrijo in ustvarjamo čedalje modernejše kmetijstvo. Ustvarili smo močno socialistično državo, ki trdno stoji na temeljih samoupravljanja delovnih ljudi v vseh domenah našega družbenega življenja, na temeljih enotnosti ljudstva, cementiranih s pravilno rešitvijo nacionalnega vprašanja, ki je zagotovila, da sleherni narod sam upravlja v okviru svoje republike, vsi skupaj pa v federaciji, poosebljeni v tem visokem domu. Trdne enotne osnove, na katerih je zgrajena naša socialistična skupnost, so danes zagotovilo svobode, varnosti in mirnega razvoja socializma — edine zanesljive poti vseh naših narodov v skupno veliko in srečnejšo prihodnost.

Hkrati z dviganjem proizvodnih sil smo nenehno razvijali in krepili nove socialistične družbene odnose. Takšna orientacija od začetka naše družbene in gospodarske izgradnje je bila v skladu s tem, da pomeni izgradnja socializma razen materialnega razvoja tudi vzpostavljanje humanih demokratskih odnosov, pomeni zagotovitev takšnega položaja delovnega človeka, v katerem bo, osvobojen izkoriščanja, hkrati tudi neposredni upravljavec svojega materialnega in družbenega življenja. Na tej podlagi je bil izgrajen sistem samoupravljanja v gospodarstvu in v javnih službah. Hkrati smo razširjali pravice, funkcije in materialno osnovo samoupravljanja, s tem pa se je krepila tudi vloga in odgovornost samoupravnih organov. Nastajale so nove in čedalje bolj razvite oblike samoupravljanja in raz-

Ko se danes spominjamo tega, kar smo v teh minulih dvajsetih letih storili, lahko rečemo, da je bil delež, ki smo ga dali mednarodni skupnosti — se pravi naš delež v boju za mir in nemoten napredek narodov — eden najpomembnejših in najbolj učinkovitih. Odtod tudi tolišen ugled, ki ga uživa socialistična Jugoslavija po vsem svetu. Ni dolgo tega, ko je tovariš Tito obiskal nekaj dežel Latinške Amerike, v New Yorku pa — pred predstavniki vseh narodov sveta — med drugim dejal:

Boj za mir

Jugoslavija se v svojem sodelovanju s številnimi deželami v razvoju v mejah svojih možnosti ravna prav po teh načelih. Pokazalo se je, da je to sodelovanje v obojestransko korist. Potemtakem mi v tej pomoči ne vidimo akta altruizma ali filantropije, kajti pa pomoč prinaša neposredno korist tudi deželam, ki jo nudijo. Pri orientaciji na politiko gospodarskega razvoja v svetu je posebno pomembno, da z ekonomskega področja izginejo ostanki hladne vojne in obliki različnih embargov in drugih diskriminacijskih ukrepov. Z zadovoljstvom pripominjam, da je na tem področju že več ohrabljujočih znamenj. Sodimo, da bo treba tudi ustreznega prilagajanja obstoječih mednarodnih gospodarskih institucij in da bo treba ustanoviti nove, ki bi financirali razvoj manj razvitih delov sveta. Pričakujemo, da bo skorajšnja svetovna konferenca za trgovino in razvoj imela velik pomen za reševanje teh problemov.

Ze temelji Združenih narodov, organizacije, katere glavni ustanovitelji so bile dežele z različnimi stopnjami razvoja, in pa Ustanovna listina OZN vsebujejo osnovne ideje koeksistence. Zdaj pa prihaja čas, ko se nam nudijo ugodni pogoji za to, da Združeni narodi postanejo glavni iniciator in nosilec uresničitve teh načel koeksistence. Zahteva po takih odnosih v sodobnem svetu ne temelji izključno in prvenstveno na konsideracijah določene politike, niti na argumentih določene ideologije. Nobena dežela, niti skupina dežel naj ne sodi, da je izključno poklicana ali pooblaščenca tolačiti te miroljubne težnje, pa tudi se naj nobena dežela ali skupina dežel tem miroljubnim težnjam v imenu kakršnihkoli svojih ožjih interesov ne zoperstavlja.

Zelimo, da bi Združeni narodi v vse večji meri delovali v smeri zblíževanja med narodi, da bi v vse večji meri bili instrument njihovega sodelovanja in njihovih naporov, da bi okrepili mir v svetu. Da bi naša organizacija mogla biti kos tej svoji povečani odgovornosti in da bi v novih pogojih uspešno uresničila svoje zgodovinsko poslanstvo, je nujno, da doseže popolno univerzalnost in da se njena struktura prilagodi nastalim spremembam v svetu. Za nadaljnji napredek mednarodnih odnosov in za okrepitev miru v svetu bi bilo posebno pomembno, če bi Združeni narodi kot najbolj reprezentativno združenje enakopravnih suverenih dežel in narodov in kot najvidnejši forum, ki izraža javno mnenje vsega sveta, nadalje obdelali in kodificirali načela miroljubne koeksistence.

Ceprav so osnovne ideje tega že zajete v Ustanovni listini OZN in čeprav o tem razpravlja tudi pravni odbor OZN, ocenjujem to kot temeljno politično vprašanje. Zato sodim, da bi naj Združeni narodi posvetili posebno pozornost proučevanju in reševanju tega vprašanja na visoki ravni in na način, ki bi najbolje ustrežal pomenu tega vprašanja. S tem bi še bolj prišli do izraza visoki ideali in cilji današnjega obdobja: politika miru in obsodba uporabe sile, načelo nevmešavanja, pravica narodov do samoodločbe in samostojne razvojne poti, mednarodna odgovornost za hiter gospodarski razvoj nerazvitih dežel in dežel v razvoju in drugi. Zavzemamo se za uveljavitev politike miroljubne in aktivne koeksistence, ki ne bo pomenila samo odsotnosti vojnih nevarnosti in vojne, temveč tudi konec odnosov, ki bi temeljili na pravici močnejšega, in to kjerkoli, na političnem, gospodarskem ali pa kakem drugem področju človeškega življenja.

Globoko smo prepričani, da je v našem času uporaba načel koeksistence uresničljiva in realistična. V tem ne vidimo samo najboljše oblike za ureditev odnosov med državami in narodi, temveč sodimo, da naj s praktično uresničitvijo teh načel pridejo popolneje do izraza najplebitejši in najbolj humani ideali človeštva ter najbolj častne pridobitve človeškega razvoja. Prepričani smo, da se bodo v takih pogojih življenja mednarodne skupnosti lahko popolneje manifestirale vse vrline človeka in da bo svobodneje prišla do izraza njegova osebnost.

ODPRTA VRATA ZA ISKRENOST IN ZAUPANJE

Zdaj, ko se vse bolj uveljavlja mednarodna delitev dela, je morda najvažnejša naloga slehernega gospodarstva, kako pospešiti integracijske procese znotraj posameznih dežel, ki naj bi vplivali na naglejšo delitev dela in pomagali

podreti še preostale meje v gospodarskem prostoru. Poskusimo torej odgovoriti na čisto določeno in za naše prilike zelo aktualno vprašanje: ali in koliko lahko govorimo o medrepubliškem sodelovanju naših delovnih organizacij?

Menda ni podjetja, zlasti takega ne, ki ima daljšo proizvodno in delovno tradicijo, kjer ne bi imeli ničesar povedati. S kolektivi sorodnih podjetij izmenjujejo izkušnje (niso omenili — kakšne); pomagajo si pri vzgoji kadrov (čeprav v strahu, da bodo pospešili razvoj konkurenčnih podjetij), prireajo medsebojna športna in druga srečanja.

Morda pa so vezi tudi globlje, vprašujem. Kako je z delitvijo dela, s specializacijo proizvodnje, z drugimi oblikami poslovnega tehničnega in proizvodnega sodelovanja na medrepubliškem osnovah, v jugoslovanskem gospodarskem prostoru?

To pa že pomeni precej bolj kočljivo zadevo, pravijo, čeprav menijo, da bi bilo logično, da bi sorodna podjetja našla take oblike medsebojnega sodelovanja, ki bi vplivale na povenitev proizvodnje v slehernem podjetju in na povečano konkurenčno sposobnost slehernega proizvajalca.

Tako se znajdemo pri ugotovitvi, ki jo je ob letošnjem zagrebškem velesjmu že drugi in z vsa zaskrbljenostjo izrekel tudi predsednik republike Josip Broz-Tito: »Kooperacija in poslovno tehnično sodelovanje med podjetji za vzajemna vedno večji obseg. Zelen pa bi, da se ti procesi ne bi razvijali samo znotraj posameznih republik, ampak v jugoslovanskih razmerah.«

Zakaj torej strah pred učinkovitim ekonomskim sodelovanjem med delovnimi organizacijami, ki delujejo znotraj teritorialnih meja naših republik? Saj prvi, čeprav še redki primeri medrepubliškega poslovnega tehničnega sodelovanja, kooperacije in drugih oblik delitve dela ter specializacije proizvodnje opravičujejo trditve, da ekonomika ne pozna meja v gospodarskem prostoru; da sprošča velike rezerve, ko odkriva številne nesmisle. O tem in še o čem govori današnja zgodba v šestih inštitutih, za katere vemo in morda še o kateri drugi, ki piscu ni bila znana.

Kaj bi sami?

»Čeprav štejemo med največja podjetja strojegradnje, naročnikom mi sami ne bi mogli postreči s tistim, kar zvečine najbolj želijo in s čimer proizvajalec najbolj dokaže svojo konkurenčno sposobnost: s kompletnimi inštitutskimi objekti. Če smo to hoteli doseči, smo se morali povezati s sorodnimi podjetji. Tako zdaj s skupnimi močmi lahko pripravimo res vse predhodne strokovne in ekonomske analize, projekte, opremo, montažna dela, začetek obratovanja in še priučenjave kadrov za novo proizvodnjo. Skratka — gre za inženiring, ki nam z druge strani omogoča specializacijo proizvodnje in vedno večjo delitev dela. To so bile pobude, zavoljo katerih se je LITOSTROJ vključil v vsako obliko republiške in medrepubliške povezave in delitve dela, pri kateri tudi to podjetje lahko prispeva k bolj organiziranim prizadevanjem za povenitev proizvodnje in izboljšano kvaliteto izdelkov naše industrije strojegradnje.«

S temi besedami je inženir Čuček, direktor prodaje tovarne LITOSTROJ, na kratko pojasnil tisto, kar pri nas marsikje težko razumemo, da namreč še tako »veliko« podjetje v notranji državi ali v mednarodni delitvi malo pomeni, če ni hkrati ozko specializirano in obenem povezano s sorodnimi podjetji. Oblik in variant povezave z istosorodnimi podjetji pa je v litostroj-skem primeru precej. Tako že petnajst let »Metalna« Maribor, »Rade Končar« Zagreb in LITOSTROJ skupno nastopajo pri opremljanju hidrocentral. Ta in druga podjetja sodelujejo tudi v lajdjedelsko industrijo. Lani so tovarne »Djuro Djaković« Slavonski Brod, »Rade Končar« in »Konstrukcijski biro« iz Zagreba ter LITOSTROJ osnovale poslovno združenje za proizvodnjo opreme za cementarne. Sodelovanje za zdaj vključuje predvsem skupno reševanje proizvodnih problemov, inženiring in enoten nastop na tujih trgih. Tako že gradijo dve cementarni v Indiji ter po

eno v Sudanu in Etiopiji. Omenjena in še nekatera druga podjetja tudi sicer že nekaj let skupno sodelujejo pri najrazličnejših zunanjetrgovinskih poslih pod okriljem zagrebške INGRE.

Letos pa se je LITOSTROJ vključil še v medrepubliško skupnost RUDIS Trbovlje, ki je za pridružene člane zanimiva predvsem glede na možnosti nadaljnjega prodora na tuja tržišča. Prav tako letos pa je bil LITOSTROJ med pobudniki za ustanovitev poslovnega združenja SMELT, ki združuje proizvajalce opreme za železarne in tudi železarska podjetja, ki kot potrošniki lahko z izkušnjami precej pomagajo tistim, ki izdelujejo opremo zanje. To je tudi prvi primer med vsemi oblikami dosedanjega poslovnega tehničnega sodelovanja, da so zavoljo obojestranskih prednosti v istem združenju vključeni proizvajalci in potrošniki določene skupine izdelkov.

Prvo desetletje

V ledino medrepubliškega poslovnega tehničnega sodelovanja so med prvimi zaorala tudi podjetja »Iskra« Kranj, »Saturnus« Ljubljana in »Rudi Čajavec« Banja Luka, ki so se že pred desetimi leti odločili za sodelovanje in delitev dela pri proizvodnji izdelkov s področja avto-elektrike. O nameni, rezultatih in načrtih združenih prizadevanj teh proizvajalcev so pripovedovali tovariši Bogo Fatur, sekretar poslovnega odbora skupnosti »CIS«, ter ing. Gogala in Matulj; prvi šef proizvodnje, drugi pa vodja prodaje v tovarni »Saturnus« Ljubljana:

»Glede na prvotno poslovno tehnično sodelovanje v proizvodnji avtoelektrične opreme (Iskra — proizvajalec agre-

stopljeni proizvodnji, avtarkičnosti in tako naprej, kar pa je zdaj v glavnem urejeno, čeprav vselej ni šlo lepo in najbolj gladko.«

Premišljuje: vedeli so, kaj hočejo in cilj so skoraj dosegli. Gre namreč tudi, da se zavoljo nadaljne specializacije v proizvodnji te dni vključuje še četrti partner: podjetje »21. oktober« iz Kragujevca. Torej dokaz več za to, kaj proizvajalec lahko prinese specializirana velikoserijska proizvodnja.

Deset odstotkov, ki veliko pomenijo

Izveček iz beležk o razgovoru s tovarišem Flišem, pomočnikom direktorja in tovarišem Majheničem, tehničnim vodjem tovarne lepenke in lesovine Ceršak v Slovenskih goricah:

»Lahko zapišete, da smo pri nas šolali in priučevali delavce za papirnico Lipljan v Makedoniji, za tovarno v Butetu v Istri in gotovo še za katero drugo — zdaj se ne spominjam. Za sorodna podjetja smo v lastnih delavnicah tudi popravljali strojne naprave in izdelovali nove. Vendar to pomeni zgolj tovariško pomoč, kot jo tudi nam — po potrebi — nudijo druga podjetja.

Važnejše pa je nekaj drugega: pred časom smo se odločili za rekonstrukcijo. Dela so zvečine že zaključena, porabili pa smo 772 milijonov. Najbrž pa novi lepenčni stroj še ne bi tekkel, če 11 slovenskih in hrvatskih grafično predelovalnih podjetij ne bi pomagalo z lastnimi sredstvi. Vemo, da je tudi njim potrebna modernizacija, vendar so vsi skupaj posodili 76 milijonov dinarjev. Tako je bila rekonstrukcija pravočasno

SATURNUS: žarometi na tekočem traku

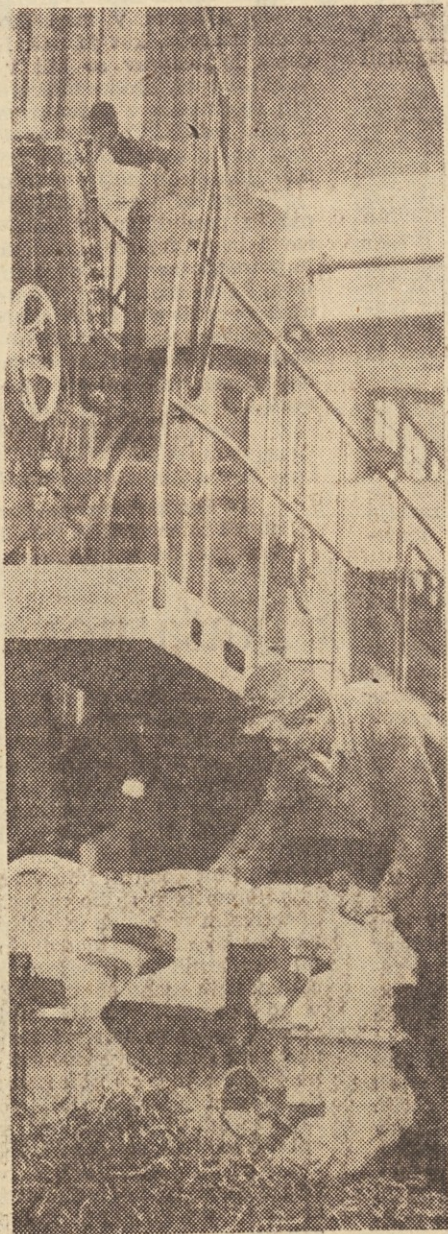
gatov, Saturnus — proizvajalec žarometov in svetlobnih signalov, Rudi Čajavec — proizvajalec stikal, zvočnih signalov in relejev), kar je že vplivalo na bolj velikoserijski obseg proizvodnje — pokrivalo pa 95 % jugoslovanskih potreb — se vsebina sodelovanja spremenila in bogati. Vpeljali smo namreč še skupne službe: komercialno, servisno in propagandno. Standardizirali smo materiale, ki jih vsa podjetja uporabljajo pri proizvodnji avto-električne opreme. Kritične surovine naj bi poslej tudi skupno nabavljali itd. Hkrati smo ves čas težili k temu, da bi vzporedno s specializacijo v proizvodnji dosegli tisto velikoserijsko proizvodnjo, s katero bi se lahko z dolgoročnimi pogodbami navezali na našo industrijo motornih vozil. V kratkem bodo podpisane ustrezne pogodbe z našimi odjemalci za obdobje naslednjih sedmih let. Dosegli smo torej to, da vsak zase in vsi skupaj lahko načrtujemo prihodnost, kar seveda tudi vpliva na rentabilnost poslovanja. O drugem ne bi govorili, saj bi kazalo od začetka ponoviti celotno zgodovino sodelovanja naših podjetij; govoriti o »od-

zaključena in z računico smo vsi zadovoljni: podjetja, ki so skupaj z nami soinvestirala, dobivajo tiste količine lepenke, ki jo potrebujejo. Mi pa tudi v redu izpolnjujemo vse obveznosti in se hkrati pripravljamo na nove izpopolnitve v proizvodnji.«

Namesto komentarja pišem: 1:0 za zaupanje in posluš do skupnih interesov.

Računice zblížujejo

V tovarni perila in konfekcije »MURA« v Murski Soboti so se že približali povprečni produktivnosti ameriških proizvajalcev perila. Ta rezultat je predvsem posledica gospodarjenja s časom: ne v urah in minutah, ampak kar v stotinkah sekunde. Dosegli bi lahko še več, če bi imeli še bolj specializirano proizvodnjo. O tem so se pred časom hoteli dogovoriti z ostalimi slovenskimi konfekcionarji. Naleteli so na gluha ušesa in obrnili so se čez »mejo«, k sosednjemu »Varteksu«. Ti dve pod-

LITOSTROJ: detajl turbinske proizvodnje

jetji sta že lani skupaj nastopali na tržišču. »Mura« je s tem pridobila velik prodajni prostor — 186 »Varteksovih« prodajal v vsej državi. Obe podjetji sta se hkrati začeli dogovarjati o delitvi dela v proizvodnji težke konfekcije za izvoz. Prve konkretne rezultate so že zabeležili v letošnjem letu.

Se pred tem, ko se je »Mura« odločila za poslovno tehnično sodelovanje z »Varteksom«, sta tako pot izbrali tudi zagrebški podjetji »Naprijed« in »Kamensko«. Sodelovanje je bilo uspešno tudi v tem primeru. Vsi štirje pa so ugotavljali, da bi lahko še znižali stroške in dosegli bolj velikoserijsko proizvodnjo, če bi sodelovanje razširili na vsa podjetja. Do takega dogovora je tudi prišlo. Predvidevajo skupen proizvodni program, ki naj bi postopoma pripeljal do specializacije vseh proizvajalcev. (To, kot rečeno, že uresničujejo.) Pripravljajo se na skupen nakup in prodajo s skupno kalkulacijsko službo in

»Avtotrans« Reka in »Ljubljana-transport« do odločitve, da so letos poleg sklenili pogodbo o medsebojnem poslovanju na tehničnem sodelovanju. S tem so seveda posredno vključena še mnoga druga podjetja, ki že zdaj sodelujejo z omenjenimi delovnimi organizacijami.

Pripoveduje generalni direktor »Ljubljana-transporta« tovariš Rado Lipičar:

»Vsi opravljamo enako delo in zavoljo konkurence smo doslej zapirali republiške meje. Za nikogar od nas to ni bilo smotno, ampak... Zdaj imamo vsak svoje račune, ki dokazujejo, kaj lahko pridobimo in kako lahko bolje ustrezemo potnikom in naročnikom drugih uslug, če med seboj sodelujemo. Obseg in vsebina našega sodelovanja sta izredno široka. Posamezne probleme rešuje devet strokovnih komisij. Ker zanima predvsem tisto, kaj nameravamo storiti in kaj že urejamo, bi pojasnili najpomembnejše značilnosti. Težimo na primer k temu, da bi uskladili medrepubliške avtobusne linije. Skupaj študiramo gostoto zvez, drug drugemu nam domače izpade vozil ter nudimo druge uslug. S prihodnjim letom bodo potniki na naših avtobusih z eno vozovnico in z eno rezervacijo lahko potovali na poljubni relaciji, na kateri obratujejo avtobusi včlanjenih podjetij. Da bi to dosegli, izgrajujemo sistem teletprinterskih zvez. O tovrnem prometu bi dejal, da skupaj nastopamo pri prevzemu večjih poslov. Izdelali smo enotne cenike in uskladili disponentne komercialno službo. Glede delavniških uslug, ki si jih nudimo, je najvažnejše pač to, da smo se dogovorili o pogojih in kriterijih servisnega vzdrževanja naših vozil in za enotne cene teh uslug. Med seboj si pomagamo pri reševanju vozil (po nesrečah) in pri izpadih. Načeloma za to poskrbi tisti, ki je najbližji. Obenem pripravljamo pogoje na tipizacijo vozil ter pomisljamo na povenitve opreme in organizacijo dela v delavnicah. Če želite še kaj?»

Izgovoril sem se na omejen prostor v časopisu...

Odprta vrata

Razen ljubljanskega »Plutala« je v državi še dvoja podjetja, kjer tudi proizvajajo izdelke iz plute: »Pluto« v Zagrebu in »Pirotehnika« v Zagrebu. Proizvodni programi vseh treh tovarn so praktično enaki z edino razliko. »Plutal« izdeluje vse tri osnovne skupine proizvodov iz plute, ostala podjetja pa po dve skupini teh izdelkov. Vsa tri podjetja bi bilo treba modernizirati. O dosedanjem zagovarjanju zgolj lastnih interesov, torej težnji k avtarkični proizvodnji pa seveda nobena tovarna niti niti ustvarjala dovolj sredstev za modernizacijo in razvoj.

Ob teh, na videz nasprotujočih, komercialnih interesih, so letos poleg vseh treh podjetij začeli prenešati interese, če morda nimajo tudi skupnih interesov. Če bi namreč tipizirali sedanjo proizvodnjo in tako dosegli večje serije, izmenjevali delovne in proizvodne izkušnje, skupaj nastopali na zunanjem tržišču pri nakupu surovin, skupaj organizirali znanstveno in raziskovalno delo ter sodelovali še na nekaterih drugih, bi že zdaj vsak zase in vsi skupaj lahko dosegli boljše gospodarske in proizvodne uspehe. To naj bi bil tudi uvod v specializacijo proizvodnje.

Čeprav je do prvih konkretnih stikov med podjetji prišlo šele pred petimi meseci, so že dokazali, da za njihovi hotenji tičijo gospodarske računice in ne fraze. Prav to pa je povzročilo, da je usahnilo nezaupanje in strah, kaj bo, če bodo med seboj preveč odkriti. Tako se je zgodilo, da so drug drugemu dovolili vstop v proizvodne prostore posameznih podjetij. Med seboj so si izmenjali izkušnje, ki so zanimale vsi garkoli izmed njih. Drug drugemu so ponudili načrte strojnih naprav, če je katerokoli podjetje imelo težave, ki jih samo ni znalo urediti. Naposled so se odločili, da bodo s skupnimi sredstvi izdelali elaborat, ki naj bi dokazal povečano ali pa neutemeljeno domačo proizvodnjo plutinih vložkov, ki jih zdaj letno uvozimo okoli 700 milijonov korundov. Dalje skupaj nastopajo na zunanjem tržišču, kjer so tudi že dosegli nekatere uspehe.

Taka je njihova pot v povenitev proizvodnje in v utrditev gospodarske moči podjetij.

Ni meja v gospodarskem prostoru

Naša zgodba v šestih inštitutih priča o tem, da v gospodarskem prostoru ni meja, oziroma sploh ne bi smeli vedeti zanje. Nanje pa so pozabili v tistih podjetjih, kjer so vedeli, kaj želijo: ekonomično, velikoserijsko in specializirano proizvodnjo in kjer so spoznali, da je to uresničljivo po najkrajši poti in z minimalnimi vlaganji predvsem z najširšim in glede na poslovno moralo tudi iskrenim sodelovanjem med sorodnimi delovnimi organizacijami.

V vseh podjetjih, o katerih pisem obenem zadržujemo, da zavoljo poslovnega tehničnega sodelovanja, delitve dela, kooperacije in drugih oblik skupnih prizadevanj v ekonomskem pogledu, niti kako drugače, prav nič ne trpi njihova »samostalnost«. Nasprotno: prav zavoljo tega postajajo »pomembne« delovne organizacije tudi v mednarodni delitvi dela.

MILAN GOVEKAR

I. poglavje,

v katerem se pokaže reporter radovednega in tako povzroči pogovor o prvih dnevih in mesecih nove tovarne in o neki povsem novi ideji.

— Kako to mislite, začeli z nič, povzame reporter.

— Dobesedno z nič, mu pojasnjuje Marica Ježovnik. Menda veste, da so Nemci na Tezmem gradili tovarno letalskih delov. Ko pa smo po osvoboditvi prišli mi v tovarno, bi le-ta komajda še zasluzila tako ime. Večina objektov porušeni, stroji razmontirani in razmetani v podzemskih delavnicah, povrhu vsega jih je zalila še voda.

— Veliko pa so jih Nemci sploh odpeljali s seboj, pripoveduje inženir Marek. Zlasti merilne instrumente. Če povem, da smo en del naše stiskalnice imeli mi, drugača smo našli v mariborski livarni, tretjača in četrtača pa v Čačku in v Splitu, potem je to že skorajda popolna slika razdejavanja, ki smo ga nasledili.

— Čistili smo ruševine in sestavljali stroje, poseže v razgovor še Ribič. Dopoldne v redni službi, popoldne pa udarniško.

— Ne posebno prijetni spomini, mar ne?

— Kot se vzame, odgovarja reporterju Ježovnikova. Zdaj je to že tako daleč, da se je tega skorajda že veselo spominjati.

Njihov pogovor se je začel utapljati v tistih drobnih spominih in pripetljajih. Spomini se prepletajo med seboj in eden drugemu pomenijo iztočnico.

— Se še spomnite prvega Maršalovega obiska, sprašuje Ježovnikova. Vsi smo se nagnili okoli njega in ga prosili, naj kaj pove. On pa nam je odvrnil slovensko: »Tovariši, zdaj ni časa za govorjenje, zdaj je treba delati.« In ko mu je nekdo zaklical, da so v eni izmed kleti pustili Nemci vino in da ga nam nočejo naši dati, je Tito odgovoril: »Dajte ljudem vina, ne da bi se opili, kolikor je za potrebo.«

— Ja, saj smo delali, se namuzne Ribič in pogleda reporterja. Vse od puš za odkopna kladiva pa do aluminijastih žlic, vilic, nožev in glavnikov.

— Pa saj ste vendar tovarna avtomobilov, ne more reporter povsem zatajiti svojega presenečenja.

— Ne, to pride šele kasneje, mu pojasni inženir Marek. Z odločbo ministrstva za težko industrijo, 31. decembra 1946. leta.

II. poglavje,

v katerem bo reporter napeljal pogovor na prvi slovenski avtomobil domače proizvodnje, osmorica pa mu bo pojasnila, kako je nastala prva slovenska tovarna avtomobilov.

Potem so reporterju pripovedovali o tem, da je bil začetek prve slovenske tovarne avtomobilov veliko manj romantičen, kot si je to morda on predstavljal. Začeli da so z montažo »unirnih« tovornjakov. Ne brez nevšečnosti, ne brez večjih in manjših težav. To je bila njihova prva šola.

Potem so nam poslali surovcev za pet tovornjakov in k temu še sporočilo, da ne bo z našo tovarno avtomobilov nič, če ne bomo naredili iz njih do konca avgusta dveh kamionov, nadaljuje pogovor Fišer.

Naj pove, kako je to šlo, se oglasi Mohar, kot da bi hotel pomagati reporterju. Saj si bil vodja eksperimentalne skupine.

Dvainštirideset nas je delalo v tej skupini. Montaža je bila takale: na sred hale smo postavili velik zaboj in vanj zlagali izgotovljene dele. Potem smo ga seveda lep čas sestavljali, preden nam je uspelo motor vžgati. Ko pa je zaboj, si nismo mogli kaj, da ne bi poklicali po telefonu ministrstvo v Beogradu, in sporočili, da motor že dela in da se lahko kar po telefonu prepričajo o njegovem glasu.

Rok za prva dva avtomobila je bil določen za konec avgusta 1947. Osmorica pa pripoveduje reporterju, da so ga za takratne razmere precej prehiteli. Že 13. avgusta zjutraj je bil prvi slovenski avtomobil domače proizvodnje pripravljen za poskušno vožnjo. Sicer še brez kabine, na vendar!

Fišer ga je preizkušal, pripoveduje Rebolj. Vsa tovarna je pasla fir-bec. Motor je srečno vžgal, Fišer da pre-nava v prvo. avto ba namesto naprej — zmotili in ga obrnili.

— Pa je potem ob desetih v prvi le-tel naprej, poskuša ublažiti smeh prvi poskusni sofer.

— In potem, je radoveden reporter. — Potem smo v ilegali dokončali še drugega. Pa z niima naravnost na vladno zavlekla, k Marinku. Pot se je malce ku preveč grele zavore in je moral večkrat nočivati. Prišli na smo le in jih v ljubljani tudi dobobra presenetili. Tovar-na avtomobilov pa je bila s tem dob-ljena.

III. poglavje,

v katerem ne bo več govora o preteklosti, ker je pač reporter zastavil ne-kaj prozaičnih vprašanj o sedanjosti in-dobiti nanje tudi nekaj prav tako pro-zaičnih odgovorov.

Prolog, v katerem bo pisec pojasnil, kaj sploh hoče, povabil na klepet osmorico starih, vendar ne po letih najstarejših »tamovcev« in jih predstavil bralcem.

Rabim snov za reportažo.

Morda bi moral prositi za vodiča in potem vsaj eno dopoldne letati za njim po vseh tistih kilometrih asfalnega cestišča od obrata do obrata. Slediti mu skozi labirint proizvodnega procesa in mu odgovarjati na njegova pojasnila... na teh stiskalnicah se oblikuje ohišje kabin, tu je lakirnica, na teh avtomatih obdelujejo valje... s tako ali drugače zgovornim — aha! In če bi bil še malo bolj »firbčen«, bi najbrž ogovoril kar tistega pri avtomatu... no, kako gre? Lahko bi se celo ob šestih, dveh in ob desetih postavil pred vratarjevo ložo in štel ljudi, ki odhajajo domov. Lahko bi štel tudi avtomobile na njihovem parkirnem prostoru, od fiča navzgor do vse bolj in bolj uglednih. Morda bi celo koga ustavil in začel... pa osební dohodki, standard?

Pa kaj, ko bi bržčas pozabil šteti tiste kilometre asfalnega cestišča. In na stroje se spoznam ne več, ne manj kot — nič. Tisti pri avtomatu pa bi me bržčas odpravil kar na kratko... gre... za mojim hrbtom pa pomežiknil sosedu, češ... lej ga. Štetje pred vratarjevo ložo pa bi bilo naravnost brezsmiselno, saj imam

čisto zadnji podatek... 4841 zaposlenih. Za avtomobile na parkirnem prostoru pa tako sami pravijo, da jih je vsak mesec več, zdaj že več kot štiristo. In kogar koli bi nadlegoval z vprašanji o zaslužku in standardu, bi se me bržčas otresel... no, ja, že gre, če pa bi bilo bolje, bi tudi ne škodovalo.

Kaj pa, če bi za spremembo oni sami pripovedovali? O tem, kako so si gradili svojo tovarno. O lastnih dolžnostih, o tem, s čim se zdaj ukvarjajo in kaj snujejo za prihodnje. Če uporabim prislovico, kako iz malega raste veliko.

— Pomota, tovariš, pomota. Ne iz malega, z nič, me prekinejo.

Pa naj jih kar predstavim: obratovodja v obratu mehanske obdelave Stane Rebolj, ekonomski svetovalec Milan Šmid, referent za rekreacijo in oddih Marica Ježovnik, tehnični svetovalec inž. Evgen Marek, predelavec v ekonomski enoti karosernica Stefan Ribič, obratovodja strojnega obrata Drago Fišer, vodja oddelka za delovna razmerja Jože Letonja in referent v zunanjetrgovinskem oddelku Erik Mohar. Vsi od leta 1945 zaposleni v Tovarni avtomobilov Maribor. Preostane samo še reporter. Ta je takrat sicer še precej neugledno letal naokrog v kratkih hlačah, zato pa je tudi njegova naloga samo v tem, da potisne razgovor naprej, če bi se kdaj morda zataknil.

O žlicah, dveh tovornjakih in prebitem zvočnem zidu

Menda pa se je reporter na vsem lepem domislil, da vendarle preveč beza v preteklost. Bil je bržčas zagovornik tistega načela, da samo od spominov in samo za spomine vendarle ni vredno živeti, da je tu še sedanost in prihodnost. Od tod najbrž tudi njegove prozaičnosti:

— Pa zdaj? Kakšni so sedanji rezultati?

In ker mu na tako zelo prozaičen zapik nihče izmed osmorice ni mogel povedati kaj posebno zabavnega, so mu pripovedovali, kako so lani prebili »zvočni zid«. Čeprav se jim je še ob začetku leta zdela številka 3000 avtomobilov letne proizvodnje precej visoka in so nekateri dvomili vanjo, so jo vendarle presegle.

— In da bomo razveljavili mistiko številke, se oglasi ekonomski svetovalec Šmid, letošnji proizvodni načrt, ki pa je še precej višji, bo tudi uresničen. Morda celo presežen, tako vse kaže.

— Pa rentabilnost, ekonomičnost, produktivnost, vsiljuje reporter temo pogovora. In izvoz?

Govore mu o novih številkah. Tako so mu postregli s podatki, da je v minul letu v primerjavi s prejšnjim narasla pri njih produktivnost dela za približno 8 %, ekonomičnost za 1,16 % in rentabilnost za več kot 22 odstotkov. V izvozu pa da bodo letos presegli vrednost milijona dolarjev.

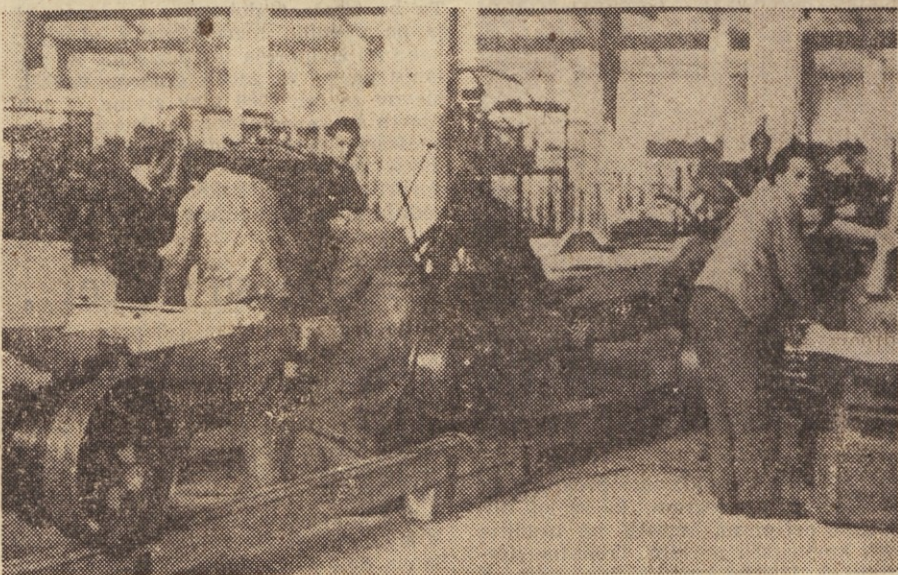
In slednjič povedo reporterju, da so že leta 1961 uvedli serijsko proizvodnjo 4,5-tonskega avtomobila v sedemnajstih osnovnih izvedbah in da so tako v celoti izpolnili dano obljubo predsedniku republike, da bodo osvojili licenco v treh letih. K temu še to, da so poslali na tržišče prvo vozilo lastne konstrukcije TAM 2000, da osvajajo licenčno pogodbo za novi šestcilindrski motor.

IV. poglavje,

kjer reporter ugotovi, da so imeli v tovarni precejšnje uspehe. Pri tem ga zanimajo nabrane izkušnje in tako pogovor vnovič spelje v preteklost.

— Uspehov vam res ne kaže odrekati, ugotovi reporter. In da bi nadaljeval s pogovorom, še vpraša:

— Pa izkušnje? Ste si jih veliko nabrali.

— To pa to, že pri prvem tovornjaku, odgovori reporterju predelavec v ekonomski enoti karosernica Ribič.

— Pa povejte kaj več o tem!

— Lahko. Na primer to, da ko smo po nekaj tednih naredili še kabino za naš prvi kamion, ki nikakor ni hotela sestati na šasijo. Vse tako kaže, da smo delali vsak po svojih merah.

Ker je bil reporter nekam preveč presenečen, mu je zadevo pojasnil Letonja. Povedal mu je, da ni bilo takrat v tovarni nikogar, ki bi se kaj bolj spoznal na avtomobile in da so se vsi z inženirji in tehniki vred šele začeli učiti, kako se dela avtomobile.

Ljudi smo sprejemali v tovarno ne po tem, kar bi znali, temveč, kar bi hoteli postati. Sicer pa, planirali smo število zaposlenih in neke smo jih morali dobiti in izpolniti plan. Tako so hodeli komisije po kmetijah, primerjale število arov in število moških pri hiši, in kar je bilo odveč, so jih pripeljali v tovarno.

Kako ste potem sploh lahko kaj delali, sprašuje reporter.

Takoj smo začeli s priučevanjem. Tudi po 700 delavcev se je izobraževalo naenkrat. Imeli smo tudi že svojo industrijsko kovinarsko šolo in začeli štipendirati.

Svoje pa so naredile tudi zahteve v proizvodnji, pojasnjuje reporterju tudi inženir Marek. Ker se je zataknilo, proizvodnja Pionirjev zaradi pomanjkanja nekaterih delov, smo začeli z remontom precej izdelanih »džemsov«, ki se je potem vlekel nekaj let. To je bila najboljša praktična šola.

Saj, saj, se namuza Mohar, angleško dokumentacijo sem bral takrat kot Vuk Stefanović Karadžić.

Takrat smo tudi izdelali prvo polnejšo dokumentacijo. In zasnovali prvo linijsko proizvodnjo.

Osmorica se je spet nekam naskrivaj namuzala. Pa je Fišer pojasnil:

Remont kako leto dni ni stekel. Priganjali so nas, pa zaman. Ni šlo, pa pika. Pa nam je zadevo prav v tej sobi pojasnil tovariš Leskošek. Rekel je: »Stvar morate organizirati tako, da bo šel pri enih vratih star »džems« noter, pri drugih pa nov ven.« Rekli smo mu, da nimamo prostorov. »Saj imate tretji objekt,« nam pravi Luka. Mi pa nje-mo: »Nimamo, smo ga pripravili za proizvodnjo Pionirjev in halo zaprli s stenami.« »Pa podrite stene, v enem tednu morate imeti tekoči trak,« je končal razpravo tovariš Leskošek.

In smo ga res imeli, pripoveduje Rebolj. Zidarji so naredili luknje v stene, potem na eno stran hloč, skozi luknjo verigo in na drugo stran stene »džemsa«. Potem pa skozi ves tretji objekt. Po sredi smo namestili zaboje z rezervnimi deli in potem začeli z demontažo, neke na sredi z montažo in pri drugih vratih je odpeljal renoviran »džems«.

V. poglavje,

kjer bo govora o upravljanju in gospodarjenju in kjer bo vsa osmorica soglasno ugotovila, da pomeni samoupravljanje velik korak naprej.

Se nekaj časa so se tako pogovarjali o takratnih zgodah in nezdodah, potem pa je reporter spjel pogovor na upravljanje in gospodarjenje.

Z razvojnega aspekta, je še pri-pomnil, potem ko jim je ponudil to vprašanje.

Saj sami veste, kako se je prva leta upravljalo, odgovarja reporterju ekonomski svetovalec Šmid. Bolj na dolge relacije. Plane smo tako rekoč samo formalno sprejemali, pripravljali pa so

se tako ali tako drugje. Pa je potem čudno, če smo pojasnjevali in pojasnjevali, da ni materiala, sprejeli pa kljub temu že prvo leto proizvodnje plan za dvesto avtomobilov, vsega skupaj pa jih naredili potem samo 27.

— Pa znotraj podjetja?

Tako, da so mi poslali pismeno sporočilo s podpisom direktorja in vodje eksperimentalne skupine, da če ne bom opravil nujnega dela do naslednjega jutra, da me bodo zaprli, pravi obratovodja v obratu mehanske obdelave Rebolj.

Kaj pa kasneje, z delavskimi sveti, kar naprej vrta reporter.

Dokler je bil še formalnost, se oglasi Ribič, seje niso bile niti sklepne. Se je pa zato potem bistveno spremenilo.

Saj to se odraža tudi na proizvodnji, dopolnjuje inženir Marek. In ne samo pri nas, tudi drugod.

Reporter je preskočil s svojim vprašanjem na čisto sedanost. Pa so mu pojasnili, da imajo že dlje ekonomske enote. 22. ekonomskih in 18 predračunskih, kot temu oni pravijo. In vsaka zase da v celoti ugotavlja svoj dohodek, čisti dohodek in formira svoje sklade.

— Pa rezultati?

O ja, so, pravi Rebolj. Nekatere stvari pa bo vendarle treba še rešiti.

Epilog, v katerem se bo pisec zahvalil osmorici in reporterju za sodelovanje in se odločil, da bo napisal reportažo.

Snov za reportažo sem dobil.

Zasluga sicer ne gre meni, temveč osmorici in reporterju. In moram priznati, da so mi v celoti potrdili misel, da iz malega raste veliko.

Pomota, tovariš, pomota. Ne iz malega, z nič, me prekinejo.

Pa naj jih še enkrat naštejemo: obratovodja v obratu mehanske obdelave Stane Rebolj, ekonomski svetovalec Milan Šmid, referent za rekreacijo in oddih Marica Ježovnik, tehnični svetovalec inž. Evgen Marek, predelavec v ekonomski enoti karosernica Stefan Ribič, obratovodja strojnega obrata Drago Fišer, vodja oddelka za delovna razmerja Jože Letonja in referent v zunanjetrgovinskem oddelku Erik Mohar. Vsa osmorica od leta 1945 v Tovarni avtomobilov Maribor. Preostane še reporter, ki se je takrat še v kratkih hlačah smukal okoli voglov:

BOJAN SAMARIN

GOSPODARJI NAŠE ZEMLJE

Napótil sem se v Ormož. Zvedel sem, da je tamkaj zadruga, ki se je že odločila za skrajšanje delavnika. Sploh nisem vedel, kako je v kmetijstvu mogoče skrajšati delavnik. Zato sem hotel o tem kaj več zvedeti — v Ormožu. Spraševal sem za kmetijsko zadrugo, toda zanj nihče ni vedel. Vsi so mi govorili o — kmetijskem kombinatu. In ko sem prišel na upravo tega kombinata, so mi smeje pojasnili, da je to tudi kmetijska zadruga, če tako hočem. Vse kmetijske zadruge in vsa kmetijstva

Toda to je le drobna izboljšava. Drobna zategadelj, ker je le ena med mnogimi. Veliko večje možnosti daje kompleksna obdelava problema. Kombinatu, ki je sestavljen iz sedmih bivših gospodarskih organizacij, namreč ni samo družbeno posestvo — samo določena gospodarska organizacija. Njegov delokrog zajema tudi vsa zemljišča, ki niso družbena lastnina. Kar je izven kombinata je sicer samo proizvodno sodelovanje, vendar sodi v skrb perspektivnega gospodarjenja kombinata, to-

he! Z melioracijami je mogoče zmanjšati tudi to izgubo skoraj za polovico. Urejanje kmetijskih površin pa ima prav ta namen: z določitvijo najprimernejših smeri cest in jarkov za osuševanje, z opredelitvijo za velike površine istih kultur, koncentracijo mehanizacije, potrebne za takšno obdelovanje, koncentracijo skladišč in drugih potrebnih zgradb.

Z ureditvijo kmetijskih površin bodo prihranili samo na enem kompleksu tisoč hektarov tri četrtine časa, ki je zdaj potreben za proizvodnjo na tem ali takem področju. Sadjarstvo kombinata, ki zajema manj kot tretjino vseh sadovnjakov v občini, daje polovico vsega pridelka v občini. Poljedelstvo pa bo dalo prav toliko, zlasti če bo polovica te proizvodnje zajela pridelovanje sladkorne pese, ki že sama daje za tretjino večji donos kot ostale kulture. Računajo pa prav na sladkorno peso, kajti kot predvidevajo, bo tovarna sladkorja zgrajena v Ormožu. To pa bo zopet v prid živinoreji, saj so stranski proizvod take tovarne krmila za živino.

Vse to, kar začenjajo na primer z urejevanjem kmetijskih površin, ki so s svojo proizvodnjo podrejene živinoreji, se bo izrazilo v tem primeru v proizvodnji mesa — v pitanju živine. Tu bo izražena dokončna vrednost, ki je pa v veliki meri odvisna od tega, kako bo živinoreja organizirana. Za pitanje pa so že začeli gradnjo velikih hlevov za čez 2500 glav živine. V teh hlevih bo seveda mogoča drugačna organizacija dela in tudi drugačna tehnologija proizvodnje — ker bodo lahko govorili o industrijskem načinu proizvodnje mesa s pitanjem živine.

Možnosti so, če...

To, kar sodi v normalen razvoj kombinata, zahteva temeljite strokovne študije, ki bodo zajele tudi prehod na skrajšan delavnik v kmetijstvu. Proces mehanizacije in industrializacije kmetijstva, kakršnega predvidevajo, zagotavlja možnosti skrajševanja delavnika, ne glede na sezonski značaj nekaterih del v vinogradništvu in poljedelstvu.

V živinoreji je na primer možno skrajšanje delavnika dnevno, tedensko ali tudi mesečno. Kmetijski mehanizaciji je že zdaj omogočen povsem industrijski sistem dela v izmenah. Za strojno obdelovanje zemlje in druga taka strojna dela v kmetijstvu bi pač potrebovali enkrat več traktoristov. Toda namesto nove armade kmetijskih strojnikov išče kombinat take kmetijske delavce, ki bodo kos sedanjim, modernjšim pogojem kmetovanja — da bodo torej znali upravljati in delati tudi z vsem kmetijskimi stroji. Sprejemajo torej predvsem delavce, ki že znajo ravnati s kmetijskimi stroji. V poljedelstvu, vinogradništvu in sadjarstvu je drugače. V teh panogah kmetijstva so težji pogoji za skrajšanje delavnika. Dnevno skrajšanje delavnika, zlasti v sezonah, ko je največ dela, ne bo možno. Tudi tedensko ne. Največkrat celo mesečno ne. Vsake tri mesece pa bi lahko obračunali proste dneve. Če ne to, pa vsaj polletno. Odvisno je pač od tega kakšne vremenske razmere bodo katero leto. Praviloma bi bilo možno obračunati proste dneve tromesečno. Praviloma! Izjeme so dopuščene.

Čez nekaj let? Ne. Takoj!

To bi bilo najlažje uresničiti čez dve leti. Približno takrat, ko bodo vsaj v grobem urejene kmetijske površine, obnova sadovnjakov in vinogradov ter živinoreja. Torej takrat, ko bo proizvodnja že na znatno višji ravni. Dotlej pa bo treba misliti na vrsto manjših sprememb, na katere sicer ne bi mislili. Ali ne bi bilo mogoče urediti delo tako, da bi kombajni sami nakladali vreče — če bi jim priključili prikolice? Ali če bi se odločili za to, da ne pospravljajo koruznico, temveč da jo samo podorjejo in tako porabijo kot gnojilo? Ali s tem, da urejujejo ceste in tako olajšajo odvoz grozdja v kleti? Pšenice niti koruze pa tudi grozdja seveda ni mogoče prisiliti, da bi rastle hitreje. Je pa seveda mogoče doseči to, da zori bolje, da daje večji pridelek na hektar. Namesto 2 do 3 kg, kolikor je dajal trs grozdja prej, daje zdaj 5 do 6 kilogramov. Toliko v povprečju. V poizkusih pa dajejo posamezni trsi tudi do 14 kg grozdja. Čeprav je zaradi mehaniziranega obdelovanja vinogradov zdaj polovico manj trsov pa so torej rezultati vendarle boljši! In tako je pri vseh kulturah in tudi pri živinoreji.

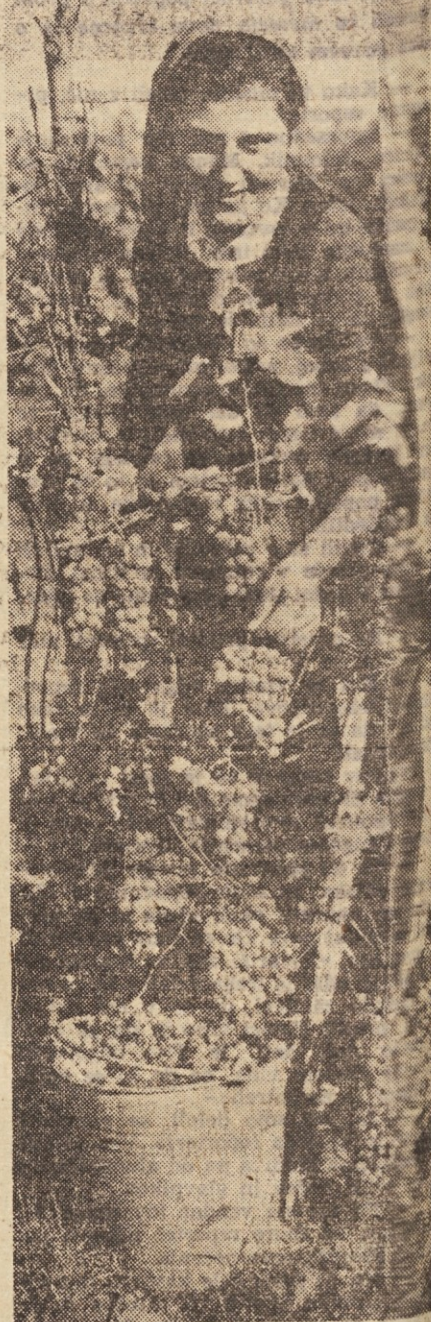
Kar se torej tiče skrajšanja delavnika v kmetijstvu, smo lahko optimisti — celo »nepopoljšljivi optimisti«, kot pravimo tistim, ki so kljub skepsi optimisti. V kmetijstvu je sicer dovolj razlogov za pesimizem pri uvajanju skrajšanja delavnika, toda samo tam, kjer gledajo na trenutne rezultate gospodarjenja, ne pa tudi na možnosti razvoja, ki so — velike. Kulminacija združevanja in siceršnje integracije je v ormoški občini v kmetijstvu dosežena. Vsa prizadevanja in vse možnosti so usmerjene v bodoče, predvsem v kakovost kmetijske proizvodnje, ki naj dobi čimprej karakteristike industrijske proizvodnje. To težnjo sem razbral iz besed vseh tovarišev, s katerimi sem se pogovarjal v kmetijskem kombinatu Jeruzalem v Ormožu.

A to so sami mladi ljudje, strokovnjaki, ki so prišli sicer šele nedavno iz šol, vendar vedo, kaj hočejo. Tem strokovnjakom pa se bo pridružilo v prihodnjih letih še kakšnih trideset, ki jih še stipendirajo. No, in če imajo zdaj že 36 kmetijskih tehnikov, inženirjev in ekonomistov, pa tudi drugih strokovnjakov, številka navsezadnje ne bo majhna.

Kar največ sodelovanja!

Vse to, o čemer govorimo, bo hitreje in bolje uresničeno, če bodo sodelovali tudi tisti instituti, ki so ustanovljeni za to, da proizvodnji kmetijskih posestev koristijo. Mladi inženirji prav gotovo vedo, kaj govorijo, če trdijo, da so ti instituti preveč teoretično usmerjeni, da jim služi praksa za teorijo, da pa nimajo dovolj smisla za ekonomsko vrednost poizkusov, kajti rado se zgodi, da je poizkus za teorijo zelo pomemben, za praktično gospodarjenje pa sploh ne ali pa zelo malo. Samo praktične izkušnje pa gospodarjem — delovni organizaciji žal ne dajo dovolj. Nemara je to ena izmed zavor, ki utegne zavreti prizadevanja za skrajšan delavnik. Zavreti, toda ne tako, da bi bilo to odločilno.

To bi bila ena izmed ovir. Ena izmed spodbud pa je lahko usklajenost odnosov med kombinatom in kmetovalci. To je vprašanje, s katerim v industriji delovne organizacije nimajo opravka. Kdaj bo proizvodno sodelovanje doseglo tisto raven, da bodo kooperanti vrednotili sebe po deležu svojega dela v skupnem kmetijskem gospodarjenju? Kdaj bodo prav tako težili za napredek kmetijske proizvodnje kot delovne organizacije kmetijskih kombinatov? V največji meri je to odvisno od

rezultatov gospodarjenja teh delovnih organizacij. Zaradi tega, da bi bili delovni rezultati čimprej oprijemljivi, veliki, pa se je tudi delovni kolektiv kombinata Jeruzalem odločil najprej ureditev vseh kmetijskih površin — za maksimum načrtnega dela v kmetijstvu — tudi za maksimum proizvodnega sodelovanja s kmetovalci, ki naj gredo v korak z njimi, kmetijskimi delavci in si tako zagotavljajo z delom največji možni dohodek, zasnovan na sodelovnih pogledih kmetovanja. Kmetijski proizvajalec kombinata Jeruzalem sodijo, da bodo lahko vsi skrajšali svoj delavnik in z manj napori več proizvajali in tudi — več delili.

A zdaj takoj!

A kaj bodo storili zdaj, v tem trenutku, ko so se že odločili, da bodo z novim letom skrajšali delavnik za štiri ure v tednu? Strnili bodo svoje dosedanje uspehe v specializacijo, ki bo izražena tudi v ustrezni obliki organizacije gospodarjenja in upravljanja. Iz dosedanjih dvanajst ekonomskih enot, med katerimi je nekaj takanih, ki se ubadajo z različno proizvodnjo in so majhne, bodo oblikovali osem ali pa še manj večjih specializiranih ekonomskih enot. Tako bodo že k letu, ko že in uspešneje gospodarili. Bolje bodo vedeli, kaj je treba kje storiti in kako kje kaj začeti. In za eno samo proizvodnjo bodo tudi — bolj odgovorni!

VIKTOR ŠIREC

oziroma vinogradniška posestva v občini so se namreč pred skoraj dvema letoma združili v eno samo gospodarsko organizacijo.

Kaj naj povem o kmetijski zadrugi — kombinatu Jeruzalem v Ormožu? Da je to delovna organizacija, ki ima v premeru tridesetih kilometrov okrog 2300 ha kmetijskih površin? Gozdove, ki jih je imela za približno tretjino manj, je predala nedavno Gozdnemu gospodarstvu Maribor. Tak podatek je premalo, kajti prihodnje leto bo imela ta gospodarska organizacija že okrog 3000 hektarov kmetijskih zemljišč. Kooperacija z zasebniki zajema že nad 90 odstotkov privatnih lastnikov, torej vse razen vrtičkarjev, med katerimi je veliko upokoencev...

Le kaj naj povem?

Le kaj naj povem o skrajšanju delavnika? Star kmet, s katerim sem se srečal v vlakcu, se mi je nasmejal pomenljivo in pomilovalno: kaj pa ti novinar sploh misliš? Kmetje smo vselej delali od zore do mraka, zdaj pa ti prihajaš oznanjat sedemurni delavnik! Lepa reč — ker sploh ne oznanjam tega skrajšanega delavnika, temveč samo proizvedujem, kaj ljudje mislijo o njem. Seveda me ta razgovor z očancem ni demoraliziral. Celó vesel sem ga bil, ko sem se v Ormožu srečal z inženirjem Vinkom Stefančičem, predsednikom upravnega odbora kmetijskega kombinata in vodjem ekonomske enote Ormož istega kombinata. Ta mladi mož mi je sporočil mnenje vsega delovnega kolektiva, da je prehod na skrajšan delavnik sicer naporna pot, vendar so se vsi odločili, da bodo prav v kratkem skrajšali delovni teden za štiri ure, ker menijo, da to lahko storijo.

Kaj bodo storili, da bodo to dejanje tudi opravili? Rekli so mi, da nič izjemnega. Svoj dosedanjí razvoj bodo pač nekoliko pospešili. Mnogo drobnih sprememb bodo uvedli v organizacijo dela. Saj še ne vedo kaj vse, kajti to je delo strokovnjakov. Njihovo mnenje bodo morali najprej slišati. Upoštevali pa bodo tudi dosedanje izkušnje?

Mar ni že to veliko?

Ali ni veliko že to, da so v dosedanjem obnavljanju vinogradov porabili za en hektar le sedemsto ur ročnega dela in 37 ur strojne obdelave zemljišča, medtem ko so prej, ko so vse obdelovali ročno, porabili za isto delo tudi do 3000 ur, seveda — samo ročnega dela! Mar ni to velik rezultat, čeprav nihče ne pravi, da ne bi mogel biti še večji? Posebno, če vemo, da so dosegli podobni rezultati tudi v sadjarstvu, poljedelstvu in živinoreji!

Trikot medobčinskega sodelovanja.

Pomenkovali smo se za trioglato mizo v prostorih občinskega sindikalnega sveta Varaždin. Sogovorniki za njo, Ptujčani, Varaždinci in Čakovčani, so tako rekoč simbolično ponazarjali sodelovanje treh občin. In ne povsem slučajno, je bila tudi tema pomenka »tridimenzionalna«. Med pomenke o sedanjem delu in nalogah so sogovorniki vpletali načrte in obete za bodočnost, hkrati pa obujali spomine na preteklost, ki je pogojila to sodelovanje.

Tokratno prepletanje časa ni bilo več tako slučajno, kot tista prva in poznejša, včasih bolj ali manj naključna srečanja, obiski in razgovori. Iz prvih srečanj in obiskov, iz spoznanj, da je potrebno sodelovanje čeprav geografsko oddaljenih mest, delovnih kolektivov in organizacij, je vznikla zamisel za krajevno pomembne kulturne pridobitve pod naslovom »Teden bratstva in prijateljstva« in še več kot to. Po za sedaj zasnovanih aktih bo

— trdno, vsestransko organizirano medobčinsko sodelovanje dobilo svoje mesto in vlogo tudi v

— statutih treh občin v dveh naših republikah.

»V statutih komun Ptuj, Varaždina in Čakovca naj bo določeno mesto in vloga »Stalne konference občin« in »Odbora bratstva in prijateljstva...«

(Predlog predstavnikov treh občinskih sindikalnih svetov na skupni seji, junija letos).

Stalna konferenca občin. Ta naziv za organ, ki naj skrbi za medobčinsko sodelovanje, se je v pomenku nenehno prepletal s preteklostjo, sedanostjo, pa najsi govorili o različnih problemih prisotni Čakovčani, Ptujčani, in Varaždinci. Sprva jih nisem razumel, kaj naj bi pomenil ta organ. Razmišljal sem, mar ne mislijo na neki organ, ki naj bi opravljal kulturno misijon med temi tremi mesti, med delovnimi kolektivi, med našimi in hrvatskimi kulturno-prosvetnimi, delavskokulturnimi društvi, delavskimi univerzami in podobno. Tako sem jih sprva razumel, kajti vsak izmed sogovornikov, ki je govoril o trenutnem sodelovanju med občinami in kolektivi, je hkrati obojal spomine na takšna ali drugačna srečanja društev, na festival pred delavskim praznikom lani v Ptuj in letos v Varaždinu ali prihodnje leto v Čakovcu. Toda razumel sem jih napak.

Res, da se je začelo srečavanje med Ptujčani, Varaždinci in Čakovčani ob različnih kulturnih prireditvah, toda res je tudi, da je ob izmenjavi mnenj na občinskih zborih vseh treh sindikalnih svetov, ob obiskih slušateljev sindikalne šole Varaždina in Čakovca itd. raslo spoznavanje, da so takšne oblike sodelovanja med komunami preozke. Vzniklo je spoznanje, da je potrebno preiti od dosedanjih oblik sodelovanja, ki se je razvijalo v glavnem med sindikati treh občin in delavsko kulturno-umetniškimi društvi, na širše sodelovanje, na sodelovanje med občinskimi skupščinami, delovnimi organizacijami, zavodi in instituti, da je treba preiti na sodelovanje, ki bo zaoralo ledino na »polju« ekonomike.

In tako je ob letošnjem srečanju sindikalnih delavcev vseh treh občinskih sindikalnih svetov vznikla pobuda za organizacijo »Stalne konference občin«.

»Stalna konferenca občin naj bo organ za izmenjavo delovnih izkušenj, mnenj in stališč. Na njenih sejah naj udeleženci skupno oblikujejo predloge in priporočila...«

Ne spomnim se natanko, v katerem od arhivskih dokumentov sem prebral ta sicer zelo načelno opredeljen delovni nalog Stalne konference občin Ptuj, Varaždina in Čakovca. Sicer pa

to niti ni tolikanj pomembno, kot so pomembni načrti oziroma program dela konference same. In o tem so sogovorniki razmišljali takole:

— Sodelovanje med občinami, točneje povedano, med občinskimi skupščinami, sindikalnimi in drugimi družbeno političnimi organizacijami, strokovnimi združenji, zavodi, delavskimi univerzami in posameznimi delovnimi organizacijami bo možno trajno in vsestransko, če bo za te stike in izmenjavo mnenj, skrbel neki stalen organ. Že dosedanja izmenjava izkušenj, mnenj in stališč nam je vsem koristila. Toda vse to je bilo več ali manj slučajnostna zadeva, pripravljenosti nekoga, želja drugega. Stalna konferenca občin pa naj bi zagotovila trajno medobčinsko sodelovanje, tako na področju gospodarstva, družbenih služb, med občinskimi skupščinami in podobno. Lahko bi občasno osnovala študijske skupine strokovnjakov, ki bi z ekonomskimi analizami, na primer o organizaciji dela, stroškov, delitvi, kooperaciji proizvodnje, svetovali tako občinam kot delovnim organizacijam, kakšni ukrepi bi bili najustreznejši za hitrejšo rast proizvodnje itd.

Bralec naj ne bo razočaran, ker še ni na dani »rezultati« takšnega sodelovanja, rezultatov proučevanj, konkretnih predlogov, priporočil in podobnega. Zamisel o takšnem medobčinskem sodelovanju in pozneje o njenih organih, je vznikla ob letošnjem srečanju prebivalcev vseh treh občin v Varaždinu. Letos junija so predstavniki vseh treh svetov že oblikovali določnejšo podobo organa in njegov delokrog in pred dobrimi tremi meseci so tajniki svetov dokončno izdelali načrt dela Stalne konference občin in Odbora bratstva in prijateljstva, sestavili osnutke pravilnikov in poslovnikov in vse to gradivo je sedaj predloženo v razpravo in sklepanje občinskimi skupščinam in družbeno-političnim organizacijam v vseh treh občinah.

Zamisel o osnovanju Stalne konference ni ostala samo zamisel. Iz posameznih dokumentov občinskih skupščin je videti, da so se le-te ogrele za to zamisel. Občinska skupščina Ptuj je na primer na eni izmed svojih sej že imenovala dva predstavnika v nastajajočo Stalno konferenco občin. In po tem ukrepu je možno sklepati, da bodo statuti komun Ptuj, Varaždina in Čakovca opredelili mesto in vlogo tega medobčinskega organa.

»Prva naloga Stalne konference naj bi bila, da bi pripravila študijo o

izkušnjah in problemih pri izdelavi statinov v delovnih organizacijah Ptuj, Varaždina in Čakovca...

Iz razgovora sogovornikov je bilo mogoče razbrati, da bodo v najbližji prihodnosti izvoljeni člani Stalne konference v vseh treh občinah. In prva naloga Stalne konference občin po njihovem mnenju je, naj bi pripravila študijo o statutih. To pomeni, da bo konferenca imela na dnevnem redu svojega prvega zasedanja eno izmed trenutno najpomembnejših in dolgotrajnih nalog. In iz razgovora s sogovorniki je bilo mogoče razbrati, da naj bi konferenca na svojih zasedanjih podobno obravnavala različna aktualna in za vse tri občine enako pomembna vprašanja.

»Tudi izdelava sedemletnega perspektivnega plana vseh treh občin ima lahko skupne stične točke. Zato naj bi se odgovorni činitelji, ki pripravljajo osnutke planov, sestali in izmenjali predloge, mnenja in gledišča...«

Ni reked primer, da v okviru ene občine grade dvoje tovarn, češ obe bosta lahko vnovčili svoje proizvode na tržišču, čas pa pokaže, da sta obe le pol izkoriščeni. In ni redek primer, da je izza občinske meje nekdo prišel na zamisel, zgraditi tovarno, ki je najbrž ne bi gradil, če ne bi bilo občinske meje. Takšnih nesmislov pri investiranju, pravijo sogovorniki iz vseh treh občin, se velja izogibati. In zato so v svojih pobudah, v delovnem načrtu Stalne konference zapisali, naj bi konferenca, oziroma pristojni činitelji, razmislili investiranje v obdobju naslednjih sedmih let na območju vseh treh občin. Proučili naj bi surovinsko osnovo za to ali ono panogo, recimo za živilsko predelovalno industrijo in podobno in uskladili dolgoročne investicijske programe. Konferenca naj bi nasvetovala gospodarskim organizacijam razširitev kooperacijskih dogovorov, specializacijo del, delitev dela, da bi bilo investiranje čimbolj smotno.

To so za sedaj šele pobude, vendar videti je, da ne bo ostalo samo pri teh. Predstavniki upravnih organov ptujске občinske skupščine so na primer že obiskali Varaždince in Varaždinci obetajo, da jim bodo vrnili obisk. Tokratni obisk Ptujčanov niso bili zgolj vljudnostnega pomena. S svojimi kolegi so izmenjali mnenja, kako dela ta, kako drugi resor, kakšni problemi se pojavljajo na področju gospodarstva v tej ali oni občini. Smoter takšne izmenjave mnenj, je povedal predsednik varaždinske občinske skupščine Ivan Kurtelj, je:

— najti skupni jezik pri urejanju najrazličnejših vprašanj, tako tistih na področju investiranja, kooperacije, specializacije, skratka, čim hitrejšega razvoja gospodarstva vseh treh komun.

»Naloge odbora »Bratstva in prijateljstva« naj bi bile, da bi vse leto organiziral kulturne prireditve v središčih občin in v delovnih kolektivih, skrbel za sodelovanje med delavskimi univerzami in drugimi ustanovami za izobraževanje odraslih, organiziral medobčinska tekmovanja športnikov...«

Medobčinsko sodelovanje, ki dobiva stalno organizirano obliko, je vzniklo tudi iz srečanj raznih delavsko kulturno-umetniških društev. In na takšna nadaljnja srečanja, na skupne kulturne prireditve, na vsakoletno organizacijo tedna bratstva in prijateljstva računajo občani vseh treh občin še vnaprej. Če so bila dosedanja gostovanja društev, zborov in podobno bolj prepuščena slučaju, naj bi bila odsele organizirana. Zato pa naj bi poskrbel odbor Bratstva in prijateljstva in materialna sredstva naj bi se stekala za sodelovanje na kulturnem področju iz vseh treh občin v poseben sklad.

Trajno vsestransko in organizirano medobčinsko sodelovanje med Ptujčani, Čakovčani in Varaždinci je več kot v zametku. In razveseljivo je, da se žele k tem skupnim prizadevanjem priključiti še Ormoščani, tako da bo medobčinsko sodelovanje v bližnji bodočnosti zajemalo štiri občine v naših dveh republikah.

Zamisel o takšnem medobčinskem sodelovanju je vznikla v vrstah sindikalnih delavcev. Svoje mesto in vlogo bo dobila v statutih občin, v programih dela družbeno-političnih in delovnih organizacij, kulturnih, športnih in drugih društev, v aktivnem delovanju vseh.

PETER DORNIK

Vsako obdobje, vsak čas poraja različne probleme in različne rešitve. Prav je zato, da o vsem tem razmišljamo tudi v teh, čeprav prazničnih dneh.

Iz pričujočega izbora sestavkov lahko razberemo, kako različni so problemi v različnih delovnih organizacijah in krajih in kakšni so odmevi nanje. Lahko tudi razberemo iz njih, kako samokritično in tenkovestno jih ponekod obravnavajo, kako in kakšne rešitve iščejo.

DELAJSKI SVET »RADE KONČAR« UGOTAVLJA:

Osemsto administrativnih in režijskih nameščencev odveč

Del ljudi se je z ukinjenih nameščenih mest vrnilo v proizvodnjo, za ostale iščejo zaposlitev izven podjetja — Hkrati primanjkuje v proizvodnji tisoč kvalificiranih delavcev — Predstavnik drugih zagrebških podjetij: »Kako vam je to uspelo?« Stališče organov upravljanja: »Trden sklep namesto razprav brez konca«

Delavski svet tovarne »Rade Končar« je sprejel sklep, po katerem naj 800 nameščencev in režijskih delavcev v tem velikem podjetju zapusti delovna mesta, o katerih so ugotovili s strokovnimi analizami in s tako imenovanim snemanjem delovnih operacij, da so odveč. Ta veliki sklep, ki mu ni najti enakega, enodušnega podpira vseh sedem tisoč petsto delavcev. Čeprav so ga šele začeli uresničevati, se posledice že kažejo v popolnoma spremenjeni delovni disciplini in v večji poslovni dejavnosti. Hodniki upravnega posloja so prazni, ljudje prihajajo na delovna mesta pet minut prej namesto pet minut kasneje, posamezne službe delujejo učinkoviteje. Za temi, kvalitativno novimi pojavi je spoznanje, da so pri režijskih in administrativnih delih do sedaj zapravljali delovno silo in čas.

VSAK PETI ČLAN ODVEČ

Ze lani so sklenili organi upravljanja v tovarni »Rade Končar«, da je treba omejiti nadaljnje zviševanje števila ljudi, zaposlenih pri nameščenih delih. Ta sklep je bil rezultat dokumentirane ugotovitve, da pri režijskih in administrativnih delih nenehoma odpirajo nova delovna mesta, da tudi kvalificirani delavci iz proizvodnje odhajajo na to delo, medtem ko je hkrati čutili pomanjkanje strokovne delovne sile v neposredni proizvodnji.

Med pripravljanjem prehoda na 42-urni delovni teden so letos razdelili delo in delovna mesta. Analiza je pokazala, da 20 odstotkov delovnega časa na nameščenih delovnih mestih in pri režijskih delih sploh ni izkoriščena, oziroma da je vsako peto delovno mesto odveč! Položaj v tovarniških dvoranah, torej za stroji, je prav nasproten — tam primanjkuje tisoč kvalificiranih delavcev!

Podatki, ki so jih zbrali pri snemanju delovnih mest in delovnih operacij, so spodbudili člane delavskega sveta, da so končno sprejeli daljnosežen sklep, ki je tiel v kolektivu že nekaj let. Sklenili so, da bodo glede na številno stanje v začetku septembra takoj za 10 odstotkov znižali število tistih, ki delajo v upravi podjetja in v režijskih službah (tehnična kontrola, vzdrževalna služba, konstrukcijski biro ter komercialna, nabavna, pripravljalna in druge službe). Preostalih deset odstotkov, ki so prav tako odvečna obremenitev, bo prešlo ob boljši organizaciji dela v druge dejavnosti bodisi v podjetju, bodisi izven njega, in sicer v naslednjih dveh mesecih.

STRUGAR SE JE VRNIL K STROJU

Sklep delavskega sveta so podprli organizacija Zveze komunistov, sindikat in zbori delavcev v obratih, šele potem so ga začeli uresničevati. Doslej se je 175 nameščencev, ki so nekoč delali v neposredni proizvodnji, vrnilo iz pisarn na delovna mesta v obratih. Strugarji, strojni ključavničarji, elektromonterji in drugi kvalificirani delavci, ki so — pogosto proti lastni volji — začasnó zapustili svoje delo in postali nameščenci, se vračajo na svoja prava delovna mesta.

S tem se ni izčrpan spisek tistih, ki se vračajo. V podjetju izpolnjujejo to nalogo potrpečljivo in ob upoštevanju

vseh človeških elementov. Določenemu številu nameščencev brez kvalifikacij so zagotovili delovna mesta v proizvodnji.

Hkrati so doslej dali okoli sto odpuščenih strokovnim nameščencem — knjigovodjem, referentom in drugim, ki podjetju niso nujno potrebni. Pri tem so poskrbeli za zaščito ljudi z daljšo delovno dobo ter žensk in drugih posameznikov, pri katerih je treba upoštevati druge činitelje. Mnogim izmed tistih, ki odhajajo, pomagajo organi podjetja poiskati novo zaposlitev.

Izvedba sklepov delavskega sveta o znižanju števila zaposlenih izven neposredne proizvodnje je doslej najbolj »prizadela« upravo podjetja. Samo v kadrovski službi so »odkrili« devet odvečnih nameščencev! Že takoj spočetka se je izboljšala predvsem operativnost v poslovanju teh služb.

Sprčo tega je razumljivo, da prihajajo te dni v tovarno na Trešnjevki predstavniki iz drugih zagrebških tovarn z enim samim vprašanjem: »Kako vam je uspelo urediti ta problem, ki je skupna značilnost nas vseh?« Ljudje iz tovarne »Rade Končar« zatrjujejo, da je rešitev mnogo preprostejša, kot se zdi — namesto neskončnih razprav je potreben en sam odločen sklep...

I. Družjanić

PREDSEDNIK DELAVSKEGA SVETA DRAGO ŠAFAR:

V INTERESU KOLEKTIVA IN VSAKEGA POSAMEZNIKA

V zvezi s sklepom o ukinjiti odvečnih administrativnih in režijskih delovnih mest je izjavil Drago Šafar, predsednik delavskega sveta v tovarni »Rade Končar«:

»Dolgo je v nas dozoreval sklep, ki je lahko — o tem sem prepričan — za zgled tudi drugim podjetjem pri nas. Odločili smo se, podpirajo nas vsi delavci, sklep bomo uresničili dosledno in na vsej črti. Trdno smo prepričani, da je to v interesu ne le kolektiva kot celote, marveč tudi vsakega posameznika. Sicer pa je med tistimi, ki se nanje nanaša ta sklep, največ takih, ki tudi tako pojmujejo vsebino sklepa. Ne postavljamo delavcev proti nameščencem, to da odločno se zavzemamo za to, da je treba ceniti in nagrajevati delo...

naročili so kasnili, sprememba instrumentov...

O vseh teh nevednostih ne ve vsak delavec. Toda eno ve: dosednji pravilnik, na osnovi katerega so dobivali samo izhodiščne osnove, ni zadovoljeval nikogar v podjetju. In zato je na 919 od 920 anketnih lističev na prvo vprašanje »Ali je treba spremeniti sedanjí pravilnik?« bil zapisan odgovor: »Da, potrebno je, obvezno, čimprej, nujno« itd. To pomeni, da je imela polovica kolektiva kaj sporočiti tistim, ki pripravljajo osnutek pravilnika o osebnih dohodkih in da je bil med njimi samo eden, ki mu je povsede sedanjí pravilnik.

A kaj misli druga polovica kolektiva, tistih 900 članov, ki ni odgovorila niti na eno izmed 18 vprašanj? Težko je verjeti, da so ti popolnoma nezainteresirani, kakšna je delitev osebnih dohodkov. Lahko predpostavljamo marsikaj. Toda za sedaj nobeden ne ve: ali pomeni molk odobravanje, ali je znak izgubljenega zaupanja, da lahko oni karkoli popravijo v podjetju. Vendar, število tistih, ki so zainteresirani za sprejem pravilnika o delitvi, je skoraj trikrat večje od števila zainteresiranih za izdelavo statuta delovne organizacije.

Nezadovoljstvo kolektiva do sedanjega pravilnika je mogoče izraziti z izjemnim, toda tipičnim odgovorom na anketo »Spremenite ta pravilnik čimprej in nikar nam ne lažite ves čas«.

Delavec, ki je to zapisal, se ni v resnici izrazil tako, kot naj bi se, kajti — tudi on je proizvajalec, ki naj bi sodeloval pri sestavljanju in sprejemanju novega pravilnika. Zaradi tega bi bilo boljše, da bi namesto »spremenite« zapisal »spremenimo ta pravilnik...« Toda ta »napaka« ni slučajna. Je izraz dosedanje prakse. To pa pomeni, da neposredni proizvajalci niso bili avtorji sedanjega pravilnika o delitvi osebnih dohodkov.

ČE NI DOHODKA — ALI JE PRAVILNIK BREZPREDMETEN?

V podjetju je mogoče slišati tudi trditve, »da ta delavec ne ve ali noče vedeti, da je bil kolektiv med bitimi ali ne biti«, da se je boril za delo, da je bil brez dela. In kadar ni dela, ni dohodka. Kadar ni dohodka, tudi ni osebnih dohodkov. In tedaj je brezpredmeten tudi najbolj pravilnik.

Toda tudi za takšno rezoniranje ni opravičila, kajti iz ankete je mogoče razbrati, da bi lahko tudi v težkih dneh podjetja osebne dohodke delili na spod-

budni osnovi in ne po osnovah, s katerimi ni bil zadovoljen nobeden izmed proizvajalcev. Zato so skoraj vsi enoglasno trdili:

— da ne žele razmerja 1:5, temveč 1:4;

— da za enako strokovnost v proizvodnji in administraciji ne more biti tako velikih razlik v izhodiščnih osnovah;

— da je treba spoštovati prizadevanje in učinek dela;

— da je treba omogočiti 29 ekonomskim enotam samim oblikovanje in razdeljevanje osebnih dohodkov itd.

Ti združeni glasovi so v resnici zrcalili stanje v podjetju in izrazili enoglasno hotenje kolektiva za doslednejšim samoupravljanjem, za boljšim poslovanjem in pravilnejšo delitvijo...

Torej, dosedanjí pravilnik ni »opravičil svojega«. Nasprotno, spodbujal je nekatere težnje v slabo kolektivno. Na primer: uslužbenci v administraciji so imeli večje izhodiščne osnove od delavcev z enako strokovnostjo v proizvodnji. In zaradi tega so — postopoma — 103 strokovno izvežbani delavci prešli iz proizvodnje v — administracijo. In kaj se je dogodilo? Proizvodnja je, razumljivo, ostala z manjšim številom strokovno izurjenih delavcev, administracija pa je dobivala tiste, ki niso bili večji administrativnega posla, in zato je bila vse bolj in bolj — nesposobljena. Zato mi, pravijo nekateri, dobivamo plačo šele po desetem v mesecu.

In zakaj, vrašujejo v kolektivu, ima poslovdja obrata s 30 delavci enako izhodiščno osnovo kot obratovodja s 300 delavci? Zakaj mi nimamo socialnega delavca? Zakaj nimamo psihologa in službe, ki bi nam lahko »rešila« po sto delovnih ur, recimo za zbiranje dokumentov, potrebnih za otroški dodatek? Zakaj orodjarji, kovinostrugarji in drugi, ki delajo na pomembnih, težjih in odgovornih delih, niso nagrajeni za svoje delo?

Kolektiv je razen teh vprašanj zastavil še druga. Sedaj preostane samo še to, da bodo odgovori na ta in druga vprašanja izhodišče za drugačen osnutek pravilnika o delitvi osebnih dohodkov. Razumljivo, spoštovati je treba stališča kolektiva.

Ce bo tako, tedaj bo kolektiv v resnici obrnil prvi list abecednika delitve z naslovom »Vsakemu po njegovem delu«. A do sedaj — kolektiv in vsak njegov član — ni poznal niti začetnice abecede.

NIKOLA CVETIĆ

(Po Radu)

Ekonomski odnosi v organizaciji obnove Skopja

Čeprav je minilo po katastrofalnem potresu le nekaj nad tri mesece, se v Skopju že kaže obilica dejstev o nevsakdanjem obravnavanju mnogih tem našega vsakdanjega življenja. Ta specifičnost v prijemih je posledica izjemnih življenjskih razmer v porušenem mestu.

V Skopju predvideva plan, da bi od začetka septembra do konca decembra zgradili v predmestnih naseljih 12.000 novih stanovanj, popravili 7 do 8 tisoč stanovanj, ki so družbena last, ter prav toliko stanovanj in provizorijev v individualni lasti.

Iz zelo obsežnega razgovora tovariša Krste Crvenkovskega, sekretarja CK Zveze komunistov Makedonije in predsednika komiteja za obnovo Skopja, z glavnim urednikom »Ekonomske politike« Ljubomir Veljkovićem objavljamo v prosti interpretaciji tista poglavja, ki se nanašajo na tekočo problematiko obnove Skopja.

Ekonomski politika: Že sprehod po Skopju zadošča za spoznanje, da nam je potres zastavil najbolj zapleteno nalogo v povojnem življenju. Nenamoma so bile na preizkušnji vse naše ustanove — politične, ekonomske, zdravstvene, prosvetne in znanstvene. Hkrati obiskovalec zlahka spozna, da smo v tem kratkem času storili marsikaj, vendar je še daleč do normalizacije razmer.

Crvenkovski: Zarišče vseh naših naporov je stanovanjsko vprašanje. Če hočemo dojeti obsežnost te naloge in pravilno oceniti rezultate, je koristno, če uporabimo primerjavo. V vseh mestih in industrijskih naseljih Jugoslavije bo letos zgrajenih 60 do 65 tisoč stanovanj.

EP: Če upoštevamo, da so dnevi v zadnjih treh mesecih leta krajši in hladnejši, postane očito, da se samo graditev 12.000 stanovanj v predmestnih naseljih skoraj izenačuje z jugoslovanskim programom za vse leto. V to niti ni všteta sanacija, ki zahteva pri nekaterih poslopih približno prav toliko časa kot nova graditev.

Crvenkovski: Gre tudi za povsem novo zamisel — za montažno graditev. Za graditev predmestnih naselij v Skopju je bilo treba razgibati, da ne rečem organizirati, povsem novo industrijo, ki je doslej nastopala v glavnem na sejmih in je nekaj izvažala, medtem ko v državi ni opravljala večjih del. Po mojem sta dve pojasnili za to. Prvič, obstaja že ustaljen odpor naših urbanistov, ki ne dovoljujejo, da bi v mestih gradili takšne objekte. Drugič, ta proizvodnja še ni usvojila osnovnih elementov industrijske organizacije. Okoliščine so take, da so se v to vključili tudi proizvajalci, ki se doslej niso udeleževali na tem področju. V normalnih razme-

rah bi investitor izbiral. Skopje pa je moralo sprejeti vse, kar je kdo ponudil. Majhno, za zdaj nepomembno število nepriljubljenih podjetij za montažo zaradi tega odpoveduje delo, verjetno se še nekaj podjetij pripravlja na umik oziroma na zmanjšanje obveznosti.

EP: Ker zelo aktivno spremljate delo in nenehno obiskujete gradbišča, bi nam morda lahko povedali, ali se pri upravljanju del kažejo administrativno-distributrske težnje direktorije v odnosu do gradbenih podjetij in v kolikšnem obsegu te težnje vplivajo na tempo del.

Crvenkovski: Čeprav mislim, da sem dobro poučen, nisem slišal o tem ni posebnega dejstva pa je, da se je v takoj v začetku pojavila teorija, da je za tako veliko delo nujna centralizacija in z njo tudi distribucija. Z birokratičnim obremenjenim ljudje so sodili, da se je prav zdaj ponudila prilika, ki bo pokazala, da naš sistem ni sposoben tako velikih del. Od vsega začetka smo se borili proti takšni teoriji in praksi; zdaj lahko mirno rečem, da imamo zahvaliti za tako uspešen potek del prav temu, ker smo spoštovali temeljna načela našega sistema: pobudo tržišče in dohodek.

EP: Ker so se tu znašla druga ob drugem podjetja iz vseh delov države in z zelo različno ravnanje osebnih dohodkov, nas zanima, ali so v tej zvezi nastopile določene politične težave in kaj ste jih premagovali.

Crvenkovski: Razen razlik, ki so jih podjetja prinesla na podlagi svojih pravilnikov, so vplivali na zvišanje osebnih dohodkov tudi razni dodatki, ki so jih organizacije iz drugih krajev morale dati svojim strokovnjakom in kvalificiranim delavcem zaradi izredno ugodnih življenjskih razmer v porušenem Skopju. Temu seveda nismo mogli ugovarjati. Sicer pa je precej del povzanih z dokajšnjimi nevarnostmi. Čeprav doslej ni bilo niti ene poškodbe, moramo upoštevati te okoliščine, in kerim sodi tudi vznemirjenost delavcev zaradi velikega števila kasnejših potresov. Šečama pa so se razlike v zaslužkih zmanjšale, zdaj počasi prehajajo v razlike, v katerih se zrcali različna stopnja produktivnosti, to pa je treba upoštevati in spoštovati.

EP: Še o vprašanju oziroma o politiki osebnih dohodkov nasploh in še posebej o tem, da bi bolj razgibali skopsko gospodarstvo.

Crvenkovski: Tudi mi sodimo, da je nezadostni napredek makedonskega skopskega gospodarstva tudi posledica nizkih osebnih dohodkov. Poprtni osebni dohodki znašajo v makedonski industriji okoli 23.000, jugoslovanski pa vprej pa je nad 28.000. Tega vprašanja seveda ne gre zastavljati v ekskluzivni obliki. Res je, da je produktivnost odvisna od osebnih dohodkov, prav tako pa pri nizki produktivnosti ni mogoče uvesti visokih osebnih dohodkov.

EP: Govorimo o politiki osebnih dohodkov, na primer o pojmovanju, da zaustavimo osebnih dohodkov zagotavljanje višje akumulacije.

Crvenkovski: Mislim, da se ne bi smeli odločiti za takšno politiko. Če prizadevamo za večjo produktivnost, težimo za evropsko ravnanje produktivnosti, se moramo bliziti tudi evropski ravni osebnih dohodkov. Zato mislim, da so v praksi zelo poenostavljeno razumeli nekatere intencije CK. Po tem kakor sem jih jaz razumel, je bila vsaka intervencija usmerjena v to, da bi se nekoliko zvišali najnižji osebni dohodki, ne pa da bi dohodki zamrzovali, oziroma se drastično zmanjševali. Proti glasanje razpona 1:5 — to kot primer — za socialistično načelo je po mojem mnenju dogma, ki več škoduje kot koristi.

EP: Pravilna orientacija je važna tudi glede na namen, da bi Skopje obnovili v petih letih. Razmeroma kratkoročno ne bi smeli zagotavljati za nove vrste prostim pretokom narodnega dohodka, marveč za zagotovitvijo večje ravnosti vsemu našemu gospodarstvu. Obnovo Skopja bi morali pojmovati kot dodatno tržišče, ki bo vrsto industrijskih panog spodbujalo k hitrejšemu napredku.

Crvenkovski: Že na razširjeni sednici Izvršnega komiteja CK ZKJ je bilo rečeno, da sredstev, ki jih bomo dajali za obnovo Skopja, ne gre pojmovati kot dodatno breme, ki si ga bo moralo ložilo jugoslovansko gospodarstvo. Izguba je nacionalno bogastvo. Te izgube ne moremo nadomestiti z ničemer, tembol pa si moramo prizadevati, da bomo urejali obnovo Skopja s pravilno orientacijo, na temelju zdravih ekonomskih načel, ter to dejavnost povezovali s kar največjo razgibanostjo gospodarstva. Najboljše rezultati so že tu. Lesna in gradbeni industrija sta si v določenem obsegu opomogli, to bo prineslo rezultate, Teh bo seveda več tam, kjer so ljudje popripleli in že vlagajo v modernizacijo proizvodnje, manj pa tam, kjer bodo samo danjo konjunkturo izkoristili samo za osebno potrošnjo.

EP: Katera ekonomska načela imate v mislih?

Crvenkovski: Predvsem smo se že postavili na stališče, da ljudem ni treba nadomestiti vsega, kar je šlo v izgubo. Mesto je dobilo poldruzo milijardo dolarjev za pomoč najbolj ogroženim delom, je razdelilo nekaj manj kot petsto milijonov. Namesto podpore je treba dati kredite, seveda z ugodnejšimi pogoji, ki bodo državljanom omogočili obnovo gospodinjstev. Isti smisel imajo tudi dajane stanovanj v individualni lasti. Stališče je takšno, da je treba prenesti težišče na obnovo in razvoj go-

Nad slovarjem delitve

Najnovejša anketa o osnutku statuta Tovarne vagonov v Kraljevu je iznenadila tiste, ki zbiraio podatke iz ankete. In tudi tiste, ki so jim bili sporočeni prvi rezultati ankete.

Prvič: malokdo je odgovoril na vprašanje ankete. Iz 13 ekonomskih enot so dobili samo 170 anketnih listov (toliko jih je za sedaj tudi pregledanih). Toda tu je zaposleno 965 delavcev. Ostalih 16 ekonomskih enot je komaj dopolnilo število do 320 dobljenih anketnih listov. Tovarna vagonov v Kraljevu pa šteje 1800 članov.

In drugič: vsi odgovori in pripombe se nanašajo na osebne dohodke. Zaradi tega tudi razmišljanje o anketi, ki je bila izvedena pred to, o anketi, iz katere

naj bi njeni razpisovalci zvedeli, kaj mislijo proizvajalci o delitvi.

DEJANSKO — TARIFNI PRAVILNIK

Pravilnik je bil sprejet leta 1960 in naj bi začel veljati 1. januarja leta 1961. Toda tega niso uresničevali — uresničevali so samo tisti del pravilnika, ki je govoril o izhodiščnih osnovah, ne pa tudi o ostalem delu osebnih dohodkov, katerega višina naj bi bila odvisna od številnih elementov. Pravilnik o delitvi osebnih dohodkov je bil — kot delavci trde — tarifni pravilnik.

Predlanskim ga torej niso uresničevali. Tudi lani niso uresničevali njegovih načel. Obetali so si, da bo letos bolje. Toda letošnje leto je bilo še slabše. Nekaj mesecev so bili brez dela, z

sposodstva, ki bo potem tudi samo začelo dajati sredstva za obnovo Skopja, ne pa tako, da bi zagotavljali ta sredstva predvsem z dodatnim obdavčevanjem vsega gospodarstva. Končno sodi k temu tudi naš predlog, da tujih kre-

ditov v zvezi s potresom ne bi neposredno povezovali z obnovo Skopja, marveč naj bi to bili krediti, ki jih bo jugoslovansko gospodarstvo uporabilo za finansiranje obnove Skopja.

(PO EKONOMSKI POLITIKI)

»IGMAN« ne bo izdeloval »blaga z etiketo Made iz Konjic«

Zaradi delovanja objektivnih zakonov trga, ponudbe in povpraševanja, se je konjiška tovarna »Igmán« znašla v drugi polovici minulega in začetku letošnjega leta v zelo težkem položaju. Mnogi njeni poprejšnji proizvođači niso našli kupca. V kolektivu so bili upravičeno zelo zaskrbljeni. Proizvodnja in zaposlenost sta pričeli upadati, stroji so bili vsebolj neizkoriščeni, skladi so prišli »pod steklo«. Vsem je bilo jasno, da je potrebno v najkrajšem času najti »zlati ključ«, s katerim bi odprli vrata, ki jih na videz ni bilo mogoče odkleniti. In kot vedno, kadar pridejo težki trenutki, je bilo dilem na izbiro. Predlagani so bili načrti za prehod na osvajanje novih proizvodov, ki jih trg želi. Tada računice so opozarjale, da so takšni načrti dragi. Najti bi bilo treba »težke milijone«, da bi uresničili preobrat. Ob vsem tem tovarna ni imela tehnične nega direktorja. Komunalni skladi niso bili niti zdaleka tolikšni, da bi lahko nudili učinkovito pomoč. Nasprotno — njihova moč je bila odvisna v dobri meri od moči tovarne »Igmán«. Videti je bilo, da je železni krog zaprt in da iz njega ni izhoda...

ZAKAJ ZAMOTANO, ČE JE LAHKO ENOSTAVNO

Izhod je vendarle obstajal in tega so v Konjicu morali najti in našli so ga, ker so znali »ekonomsko« misliti in računati. Ali je nujno na vsak način izdelovati končne proizvode in predmete z etiketo in njenim napisom »Made in Konjic«? To je bilo vprašanje, ki je vzniklo v najkritičnejšem trenutku, ko je kazalec na »barometru« bruto proizvodnje pokazal zaskrbljujočo nivo raven. Kaj ne bi bilo bolje proučiti možnosti, da bi z obstoječimi stroji in zmogljivostmi izdelovali razne kovinske dele, namenjene kot dopolnilna proizvodnja nekaterim drugim domačim tovarnam, ki nimajo za to časa ali pa se finančno ne morejo ukvarjati s takšno proizvodnjo? Računice so pokazale, da bi ob mnogo manjših investicijah in določenih korekturah v tehnologiji procesa proizvodnje lahko izdelovali razne vrste vijaka, vijakov, vzmeti, preklonke, kovinska ogrinja in podobno, skratka vse, za kar je zagotovljena konkurenca na trgu. In takrat so pričeli vzpostavljati stike s tovarnimi, s katerimi je »Igmán« imel že poprej poslovno razmerja, kot tudi z novimi partnerji. Izkazalo se je, da je ta druga pot enostavnejša in edino pravilna.

SKUPNO DOLGOROČNO SODELOVANJE

Predstavniki »Igmán« so se pričeli pogostejše sestajati s poslovnimi ljudmi iz nekaterih domačih tovarn motorne in elektroindustrije: sarajevskega »Pretisa« in »Famosa«, »Iskre« iz Kranja, Radioindustrije Zagreb in RR iz Niša. Prva medsebojna srečanja so pokazala, da obstajajo velike možnosti za razširitev že obstoječega sodelovanja in za novo poslovno sodelovanje. Razgovorjali so se odkrito in iskreno z jasno zapisanimi kalkulacijami in cenami posameznih proizvodov, za kar so se partnerji morali odločiti, če so želeli uresničiti kooperacijo. Izkazalo se je, da lahko »Igmán« za motorno in radioindustrijo izdeluje razne dele, ki so nujno potrebni proizvajalcem v Sarajevu, Zagrebu, Nišu, Kranju...

V »Igmánu« so prišli do zaključka, da jim prav takšna proizvodnja odgovarja, ker imajo zanjo stroje in kadre. Tako se je začel razreševati »gordijski voz«. Razumljivo, danes se niso rešeni vsi problemi toda v knjiškem kolektivu kovinske industrije z gotovostjo govore o svetlih perspektivah.

V teku so dogovori o sklepanju sedemletnih aranžmajev poslovnega sodelovanja. Takšno dolgoročno sodelovanje je omogočilo »Igmánu«, da okvirno planira svoj bruto produkt, ki naj bi samo v enem sektorju proizvodnje porastel do leta 1970 za sedemkrat. Ta primer poslovnega sodelovanja nekaterih znanih domačih tovarn iz več republik je hvale vreden. Takšna delitev dela omogoča specializirano proizvodnjo v omenjenih podjetjih, razen tega so prihranki očitni. Tovarne motorne in elektroindustrije ne bodo osvajale novih proizvodov, ne bo jim potrebno kupovati novih strojev, kajti takšne — če bi se odločili za novo proizvodnjo — ima že »Igmán«. Tovarni v Konjicu ne bo treba najemati sredstev za preusmeritev proizvodnje oziroma za popolno finalizacijo proizvodnje, temveč bo lahko racionalno izkoristila to, kar že ima, samo z nekaterimi nujno potrebnimi dopolnitvami. Kolektiv »Igmán« bo moral seveda še rešiti nekatera važna kadrovska vprašanja kot tudi še nekatere druge probleme, na prvem mestu stanovanjske. Toda vse to so težave, ki nujno spremljajo vsak gospodarski vzpon.

M. KARABEK
(Po Oslobođenju)

uveljavljeno načelo: eno podjetje (izjemoma dvojce) v — komuni. Trideset gostinskih objektov v Hercegovnem je sedaj združenih v dve podjetji. Vsi gostinski objekti cetinske komunice (razen hotela na Rijeci Crnojevića) sestavljajo eno podjetje. Ta poslovna, kadrovska in finančna koncentracija je bila, videti je vsaj tako, nujna, da bi lahko obvladali nove velike zahteve, ki jih postavlja razvoj črnogorskega turizma. V principu so bili rezultati dobri. Hotel »Slavija« v Ulcinju je, dokler je bil samostojno podjetje, posloval z izgubo. Ko je postal sestavni del enotne gostinske organizacije v komuni, lahko daje celo nekaj sredstev v sklade.

Sedaj v Crni gori proučujejo, ali ne bi kazalo osnovati poslovno združenje gostinstva, ki bi se ukvarjalo s prodajo turističnih zmogljivosti, oskrbovanjem, reklamo in izobraževanjem kadrov za vse člane.

Fuzije podjetij, ki so se v nekaterih primerih izkazale kot nujne, pa so postale včasih skrajša edina oblika integracijskih procesov in so dobile značaj — kampanje. Razumljivo je, da to ne bo rodilo dobrih plodov. V gradbeništvu so združene številne večje in manjše organizacije. Toda glede proizvodnje in poslovne sposobnosti ni bilo doseženo nič več od navadnega seštevjanja prejšnjih manjših samostojnih podjetij. Združeva-

nje ni bilo spodbuda za specializirano delitev dela (visoka gradnja, nizka gradnja, obrtniški posli itd.) in samo to lahko zagotovi boljši uspeh. Do kar je bilo doslej storjenega, ni organizacijsko okrepilo črnogorskih gradbenih podjetij, niti ni vplivalo na pomenitev gradbenih del.

Neprestani razgovori, dogovori in sestanki, številni predlogi in analize niso premaknili z mrtvega mesta tesnejšega poslovnega povezovanja črnogorskih podjetij potniškega in tovarnega prometa. To dejstvo nas preseneča. Nismo našli skupnega jezika niti glede skupnega izkoriščanja avtobusnih postaj v naši republici in tudi ni bilo mogoče doseči, da bi ena poslovalnica v Beogradu opravljala posle za vsa črnogorska podjetja namesto sedanjih šestih. Je rečeno v gradivu republiške gospodarske zbornice. Sedaj so se glavni konkurenti — titograjsko in cetinsko podjetje — malo »omehčali« in (spet po mišljenju, ki ga je mogoče slišati v republiški gospodarski zbornici), vendarle lahko »upamoo«.

Ni potrebno posebej poudarjati, kolikšno škodo ima republika od takšne neenotnosti moči, ob takšnem neskončnem zavlačevanju, ko je vendar njeno gospodarstvo odvisno tudi od »gumijastih koles«.

Z. SIMIC
(Po RADU)

Naš sistem delitve OD ima slabosti

Ko se pripravljamo na skrajšani delovni čas in iščemo vse rezerve, da bi v krajšem času enako ali celo več naredili kot sedaj, ne moremo mimo našega sistema delitve osebnih dohodkov. Čeprav je to samo sistem, ima lahko važnejšo vlogo kot nov stroj ali dodatna investicija.

Nestimulativni sistem se občutno pozna pri odstotku slabe kvalitete, pri malomarnem ravnanju s stroji in napravami, pri neracionalnem trošenju materiala in energije, itd. Marsikdo, ki z odprtimi očmi gleda, kako pri nas delamo, vidi, da ima naše podjetje večje stroške, kot bi jih lahko imelo, samo če bi ljudje imeli takšen odnos do dela in podjetja kot do svoje lastnine. Tega pa pri nas manjka. Veliko vlogo ima pri takem stanju prav sistem delitve OD. Ne

stimulira dovolj tistih, ki delajo skrbno in ekonomično, ne stimulira dovolj tistih, ki se trudijo za kvaliteto (še vedno je važnejše, da več narediš, kot pa da kvaliteto narediš), niso prizadeti niti tisti, ki malomarno ravnaio z orodjem in napravami. Lahko rečemo, da ne pride dovolj do izraza korist ali škoda, ki jo nekdo stori za podjetje.

Pri nas je danes osnova za delitev OD analitična ocena delovnih mest in norme. Lahko pa rečemo, da je analitična ocena na mnogih mestih tako šibka, da jo uporabljamo samo še zato, ker nimamo druge, boljše. »Obratunske« postavke, dobljene po analitični oceni, niso med sabo v istem razmerju, kot je težja različnih delovnih mest. To je eno, kar destimulativno deluje na voljo zaposlenih. Druga stvar so norme. Mnoge so bile postavljene pred letom 1950. Ko-

lika so realne, najbolje vedo vsi tisti, ki delajo po normah. Ni tako nevarno to, če so prenizke, nevarnejše je to, da je nekatere lažje presegati kot druge. Tudi to ne more roditi zadovoljstva pri ljudeh.

Se eno neurejeno stvar imamo: to je režija. Dogajalo se je, da je nekdo delal po normi 7 ur, ostalo po režiji, a pri poenterki si je dal vpisati 5 ur po normi, ostalo po režiji. Tako je dobil zdaj za teh 5 ur norme plačano to, kar je delal 7 ur, več režije mu je pa prineslo dodatni dohodek. Presežek norme se je tako povečal in to je bilo v prid vsem vodilnim, ki so plačani od odstotka preseganja norme. Ker tudi tu ni enakih pogojev, za vse zaposlene, se ne smemo čuditi, zakaj se ljudje ne trudijo za bolj ekonomično poslovanje.

Naš sistem delitve OD nima pravega ravnotežja za kvaliteto. Vodilni delavci so odgovorni za odstotek sekunde. Danes je še tako, da se jim bolj plača hitreje delati, pa čeprav z več sekunde, samo da bolj presegajo normo. To, da je odstotek preseganja norme višji, jim več prinese, kot pa jim prinese nižji odstotek sekunde. Če bi analizirali, koliko izgube ima podjetje zaradi slabše kvalitete izdelkov, bi videli, kako šibek je naš sistem delitve OD. Sploh ni prav, da že OD direktnih proizvajalcev niso odvisni v prvi vrsti od kvalitete opravljenega dela in od ekonomičnosti dela.

Ena od slabosti je tudi ta, da prihranka na materialu ne čuti takoj tisti, ki je ta prihranek naredil. Na drugi strani pa ni na nič slabšem položaju tisti, ki je neracionalno trošil material. Na koncu je tako, da mora prvi kriti del škode drugega, drugi pa pristavi škodelico k prihranku prvega.

Za umske delavce tudi nimamo pravih meril. Analitična ocena, ki ni najboljše, ni pravo merilo za delo, ki ga prispevajo umski delavci. Danes je vsa osma ekonomska enota direktno odvisna od realizacije. Če so pa ljudje na raznih delovnih mestih dovolj kvalitetno in koristno opravljali svoje delo — za to nimamo meril. Kdo potem upa trditi, da so razmerja med OD umskih delavcev v istem razmerju kot delo, ki ga prispevajo k skupnemu rezultatu.

Če imajo nekateri občutek, da imajo pravico do takih OD zato, ker so v delovnem razmerju in ker zasedajo določena delovna mesta, se nam ni treba čuditi. Slabosti v sistemu delitve OD so take, da človek izgubi občutek, da so OD rezultat našega dela. Za celo podjetje je masa denarja, ki gre za OD, rezultat našega dela, samo delitev znotraj podjetja ni dovolj urejena. In v tej neurejenosti je velika rezerva za boljše odnose v podjetju in za rentabilnejše poslovanje.

Ni dovolj probleme samo nakazati, prav tako važno je, kaj bomo storili, da slabosti odpravimo. Nakazane slabosti nam bodo v opozorilo, kje moramo naš sistem dopolniti. Bo pa pri tem delu mnogo težav. To pa zato, ker sistem delitve OD ni taka stvar, da bi jo lahko uzakonili samo s pravilnikom. Sistem delitve OD je tesno povezan z organizacijo v podjetju in se ji mora prilagajati, sicer ostane le na papirju. Takoj moramo omeniti, da bo marsikatera slabost sama po sebi odpravljena, ko bomo imeli boljšo organizacijo — obračunske enote. Vsaka obračunska enota bo zajemala manjšo skupino ljudi in tu bo koristno delo vsakega posameznika takoj prišlo do izraza v višini njegovih OD. Vsaka obračunska enota bo imela na eni strani vse stroške (amortizacija, material, energija, pomožni material, itd.), na drugi strani pa realizacijo svojih polizdelkov ali izdelkov, ki jih bodo obračunali po planskih cenah. Ko bo obračunska enota iz svoje realizacije pokrila vse stroške, bo preostali del predstavljala njen dohodek. Od tega bo določen odstotek šel za podjetje, ostalo pa za OD obračunske enote. Ker bodo planske cene z različno kvaliteto različne, bo vsak posameznik zainteresiran — ne samo na večji količini, temveč tudi na kvaliteti.

Obratunska enota bo lahko večala svoj dohodek na tri načine:

- da bo več proizvedla;
- da bo ceneje (zmanjšani stroški) delala;
- da bo delala kvalitetno.

Pričakujemo lahko, da bomo ob novi organizaciji povečali dohodek vsaj za 25 % in vzporedno s tem bodo lahko upravičeno porasli naši OD.

Nova organizacija se ne da izvesti čez noč. Treba je prej marsikaj pripraviti: napraviti potrebne kalkulacije; izdelati planske cene; prirediti računovodstvo in še marsikaj drugega. Pred kratkim je UO sklenil, da odgovorni ljudje začno z intenzivnimi pripravami za prehod na obračun po ekonomskih enotah. Ker so pa EE še prevelike, da bi lahko delo vsakega posameznika prišlo do izraza, bo prehod na obračunske enote ekonomska in tudi politična nujnost, saj bo šele takrat postal delavec pravi upravljevec.

Iz vsega tega vidimo, da je sistem delitve OD odvisen od obstoječe organizacije v podjetju. Naš sedanji sistem ima svoje slabosti, a ne bi bilo prav, če bi rešitve iskali samo v izboljšani organizaciji. Določene slabosti se bodo dale delno že prej odpraviti (popravki in izboljšave v pravilniku o delitvi čistega dohodka in delitvi OD), a kvalitetne spremembe lahko pričakujemo s preходом na obračunske enote.

(»EmaJlirec« — glasilo delovnega kolektiva Tovarne emajlirane posode, Celje)

Brez »ograjevanja«

Predstavniki podjetij za iskanje nafte »Crna gora« Bar in »Nafta-plin« Zagreb so se pred časom sestali zato, da se porazgovore o poslovnem sodelovanju. Obe podjetji raziskujeta področje Dinarskih planin kot novo področje za izkoriščanje nafte. Rezultat sestanka je bil načelni dogovor za izdelavo skupnih konceptov o načinu izkoriščanja in pa, da velja pripraviti program za tehnično sodelovanje in pomoč, v katerem bi »Nafta-plin« — ekonomsko, tehnično in kadrovsko neprimerno močnejši partner — najbrž nosil večji del teže. Podjetji naj bi izmenjavali dokumentacijo o dosežanih raziskovalnih delih, kar naj bi jima olajšalo poslovanje.

Dinarska nafta je za sedaj samo v znanstveni hipotezi — upamo — globoko v središču zemlje. Precej časa bo preteklo in precej potrpežljivega dela bo potrebno, da bo zagledala »beli dan«. Razlog, da smo ta sestanek uvrstili v uvod pričujočega sestavka, ni v »bodoči« nafti, temveč v dejstvu, ki je v mnogem značilen za procese poslovnega sodelovanja, kooperacije in integracijskih procesov v Crni gori.

REZULTATI NA DLANI

Struktura in obseg črnogorskega gospodarstva postavlja nekatere objektivne meje za integracijske procese v okviru posamezne komunice, pa tudi vse republike. V Crni gori je samo eno elektroindustrijsko podjetje, tu je samo ena tiskalnica, sta samo dve podjetji kemične industrije, so štiri kovinska podjetja itd.

Tržišče republike je razmeroma ozko in na njem je mogoče vnovčiti samo manjši del blaga, ki ga izdelujejo tovarne na tem področju. Računajo, da prodajo okoli 70 odstotkov blaga izven Crne gore. Večji del surovin, proizvedenih v Crni gori, predelujejo v drugih republikah in dobršen del črnogorske predelovalne industrije dobiva surovine, gorivo in ostali material z drugih področij ali iz uvoza. Vse to je mogoče vpisati v pasivo nekdanjim planerjem, toda danes je položaj takšen, kakršen je in ni ga mogoče spremeniti prek noči.

Ob iskanju poti za sodobno, smotno delitev dela so črnogorska podjetja ve-

čidel usmerjena na veliko področje jugoslovanskega gospodarstva. In to je dobro. Tu skoraj ni občutiti težej kakršnegakoli gospodarskega »zatiranja« in »ograjevanja«. Samo v praksi je po navadi mnogo lažje ustvariti neko poslovnno sodelovanje, neko kooperacijo, predvsem združitev v krogu komunice ali republike kot v medrepubliških razmerjih.

Toda kljub temu, rezultati so na dani. Cetinjski »Obod« je na primer sklenil dogovor o poslovno-tehničnem sodelovanju s čačansko »Slobodo«. Med ostalim bosta imeli obe podjetji servisno službo, skupno bosta osvajali pralni stroj »Sloboda« bo izdelovala kovinske dele, »Obod« bo izdelovala za »Slobodo« orodja in bakelitne dele, podjetji bosta skupno izobraževali kader in si pomagali s strokovnjaki.

Tudi mnoga druga črnogorska podjetja vzpostavljajo stike s partnerji iz drugih republik s skorajda enakimi uspehi. Močne, urejene gospodarske organizacije zlahka vnovčujejo blago, druge težje. Toda pri teh zadevah ni sentimentalnosti.

Nekaj zaradi geografskega položaja, nekaj pa zaradi prometnih zvez (mogoče ima svoj delež pri tem tudi tradicija) vpliva na to, da črnogorska podjetja največ sodelujejo s podjetji Srbije. Včasih so te medrepubliške zveze celo močnejše od notranjih. Ob nedavnih razgovorih o integraciji tobačnih podjetij Crne gore Podjetje za predelavo tobaka v Belem polju ni sprejelo predloženih konceptov, ker se je s trdnim poslovno-tehničnim sodelovanjem že precej poprej povežalo z Niško tovarno tobaka. Tudi podjetje v Baru je sodilo, da ekonomski interesi in zagotovljene pošiljke tobaka iz niške tovarne bolj narekujejo sedanjo obliko sodelovanja kot pa integracijo z ostalimi tobačnimi podjetji republike.

ČEMU SE LAHKO ČUDIMO?

Po zastoju v minulem letu so sedaj znova oživele integracijski procesi v krogu republike in še ožji — na področju komun. Glavna značilnost zanje je — vsaj za neke panoge — pridobiti velika podjetja. V gostinstvu, kot da je

STATUTI NAJ UTIRAJO POT NOVI ZAKONODAJI

Zadnje sejo je plenum Republiškega odbora sindikatov delavcev družbenih dejavnosti posvetil nejasnim vprašanjem v družbenih službah, ki zavirajo pripravljanje statotov. Vzrok, da v delovnih kolektivih družbenih služb zaostajajo z izdelavo predlogov in osnutkov svojih statotov za delovni organizacijami v gospodarstvu, je prav v tem, da so te službe v družbeno ekonomskem tretiranju nasproti gospodarstvu šele v začetnem procesu svojega razvoja. Delavci na področju družbenih služb so z ustavo dobili enake pravice kot delovni ljudje v materialni proizvodnji. S tem, da je tudi v družbenih službah delo edino merilo družbeno ekonomskega položaja, samoupravne oblike pa sredstvo, s katerim to načelo realizirajo, se bistveno spreminja način financiranja teh služb, organizacija, samoupravljanje, delitev dohodka itd.

zadevah posebnega družbenega pomena. Da torej sodelujejo v stvarih, ki neposredno zadevajo odnose med družbeno službo in tistimi, ki njene usluge jemlje. Torej bodo družbeni organi spremljali programska vprašanja družbene službe, rezultate službe navzven in opravljali funkcijo družbenega nadzorstva.

Ob statutarjih razpravah pa bo nujno opredeliti tudi pravice, ki jih ima ustanovitelj, in jih vnesti v samoupravni akt. Doslej se je namreč dogajalo, da so se mnogi ustanovitelji vmešavali tudi v notranjo organizacijo posameznih družbenih služb, tako zavirali iniciative delavcev (z izgovorom, da ta vmešavanja spadajo v kompetence, ki jih imajo o namembnosti) in hromili samoupravljanje. Po mnenju udeležencev plenuma naj bi bila v pristojnosti ustanovitelja le vprašanja ustanovitve, namembnosti ali likvidacije določene družbene službe.

Se vedno je vrsta vprašanj, predvsem konkretnih in specifičnih za posamezne dejavnosti, ostala odprtih za mnoge, ki v družbenih službah pripravljajo statute ali razpravljajo o njih. Namen plenuma niti ni bil reševati konkretnih problemov in zavzemati stališč ob njih. Prak-

sa in razprave bodo prav gotovo še porajale nova vprašanja. Vendar pa je plenum z materialom (objavili smo ga v zadnjih Pogovorih) in z razpravo pripomogel, da bo nejasnosti v načelnih stališčih manj, kot jih je bilo doslej. Obenem pa bo njegov apel sindikalnim organizacijam, naj bodo nosilci politične aktivnosti v statutarjih razpravah in organizator razprav o vsebinskih problemih okrog statotov, zbudil tiste, ki so doslej še dremali. Takih delovnih organizacij družbenih služb pa je še blizu 60 odstotkov.

Zlasti v manjših delovnih organizacijah družbenih služb mnogih konkretnih vprašanj ne bodo mogli rešiti sami, brez pomoči občinskih sindikalnih svetov, ki naj bi intenzivno spremljali pripravljane statute. Se najlaže se bodo posamezne specifične dejavnosti pomenile med seboj »doma« na sektorskih posvetovanjih. S tem pa bodo lahko tudi konkretizirale relacijo komunala-družbene službe in obratno. Ob tako tesnem sodelovanju bodo statute delovnih organizacij usklajeni z občinskimi statuti, tako da pravice in dolžnosti niti enih niti drugih ne bodo kratene.

NENA LUZAR

Foto: M. Sparovec

Razprava na plenumu je pokazala, da precej temeljnih vprašanj novega položaja družbenih služb samim delavcem v teh službah ni jasno, da se zato ukvarjajo z obrobni problemi, ki bi jih marsikdo lahko hitro rešil, če bi upoštevali ustavna načela. Tudi zastareli zakoni, ki niso še usklajeni z ustavo, ne bi smeli biti ovira, niti izgovor za čakanje pri pripravi osnutkov. Kajti prav statute delovnih organizacij naj bi s svojimi določbami pogumneje uširili pot novi zakonodaji. Kot samoupravni dogovori kolektiva v družbenih službah, naj bi statuti s svojimi določili vplivali na poznejše oblikovanje zakonov.

Ob tem pa je treba tudi povedati, da gre za izdelavo novih statotov, ki naj družbene službe dejansko postavijo v nov položaj in ne za prepisovanje starih pravil, ki bi jih le formalno spremenili v nov okvir. Tako obsežnega dela, ki temelji na novi vsebini, družbeno-ekonomskih odnosov v družbenih službah, pa ni mogoče opraviti od danes do jutri, niti ga ni mogoče odlagati na zadnji termin. Pri pripravi materiala in gradiva za dokončno oblikovanje statotov delovnih organizacij na področju družbenih služb, je zato treba angažirati vse družbene činitele, predvsem pa takoj začeti z delom.

Največ so na plenumu razpravljali o financiranju in načelih formiranja dohodka v družbenih službah. To je tudi razumljivo, saj prav ostanki starega proračunskega sistema hromijo pozitivne elemente v notranji delitvi dohodka, ki naj bi vplivali na večjo kvaliteto dela, na zavzetost za racionalno gospodarjenje.

V vrsti družbenih služb se formira dohodek na osnovi potrošnje v preteklem letu, celo še na osnovi sistematizacije delovnih mest. Dohodek mnogih družbenih služb pa je odvisen tudi od tega, ali bo družbena skupnost imela v proračunu sredstva za neko dejavnost ali ne. Tak način financiranja družbenih služb postavlja njihove kolektive vsako leto znova v negotovost, ali bodo mogli svoje delo v celoti opraviti, zlasti pa tudi, ali bodo lahko dobili sredstva za razvijanje svoje dejavnosti.

Prav gotovo je treba tudi dejavnost družbenih služb, ki posredujejo ljudem nematerialne dobrine, prilagoditi kupni moči družbene skupnosti prav tako, kot mora gospodarska organizacija obseg in kvaliteto svojih proizvodov prilagoditi kupni moči prebivalstva. Vendar pa naj se družbene službe kot službe družbenega standarda razvijajo skladno z gospodarsko močjo komunale, ker končno dobro delovanje teh služb tudi bistveno vpliva na proizvodnjo.

Financiranje teh služb je torej tesno povezano s produktivnostjo na področju materialne proizvodnje, povezano pa tudi s programom dejavnosti vsake družbene službe, s katerim bo utemeljevala potrebo po sredstvih. Odnose med tistimi, ki družbena sredstva dajejo (večinoma upravni odbori posameznih skladov) in posameznimi družbenimi službami, ki svoje storitve po programu nudijo, pa je treba precizirati v oblikah statutih.

Tako se bodo družbene službe, če bodo ustvarjale dohodek na osnovi programov, skladneje razvijale, izboljšale bodo lahko kvaliteto dela (saj bodo delavci nagrajevani po delu), z urejenimi in trdnimi odnosi pa bo tudi notranja delitev sredstev lažja in bolj stabilna. Skratka, s financiranjem dela družbenih služb po programu in po pogodbah za določeno dejavnost, bodo tudi delovni kolektivi v teh službah ustvarjali dohodek po delu in ga kot samostojni upravljavec razporejali.

Seveda pa morajo biti v ceni programa upoštevani in priznani vsi stroški za določeno dejavnost, tako da si bo delovna organizacija lahko krila stroške poslovanja, osebne dohodka in razširjala materialno bazo. Bodoče pogodbe naj bi vsebovale v cenah storitev tudi sredstva za tisti del razširjene reprodukcije, ki bo omogočala normalni napredek delovne organizacije v okviru nalog, ki jih ji je določila družba. Sredstva za razširjeno reprodukcijo družbenih služb, ko dejansko gre za spremembo namembnosti ali za nove investicije, pa naj bi družba usmerjala s perspektivnimi programi in finančnimi načrti.

O vlogi in pristojnosti organov družbenega in delavskega upravljanja v družbenih službah je plenum zavzel jasna stališča, ki bodo pripomogla, da bodo delovni kolektivi ta vprašanja v svojih statutih precizirali.

Ob upoštevanju ustavnega določila delavci v delovnih organizacijah družbenih služb samostojno postavljajo merila za vrednotenje dela, samostojno odločajo o delitvi dohodka, urejajo delovna razmerja, organizacijo dela, izpolnjujejo obveznosti delovne organizacije do družbene skupnosti itd.

Pristojnosti organov družbenega upravljanja pa so edino v tem, da sodelujejo v delovnih organizacijah družbenih služb v

Pretekli teden je odbor sindikata gradbenih delavcev pri OSS sklical posvetovanje o aktualni problematiki gradbeništvu v okviru. Dnevni red je vključeval pet točk in sicer analize poslovanja gradbenih podjetij v prvih devetih mesecih letos, problematiko statotov, plan za leto 1964 in smernice za 7-letni plan, gibanje osebnih dohodkov v letošnjem letu in slednjič: politiko osebnih dohodkov v naslednjem letu. Čeprav so bili na posvetovanje vabljeni vsi, ki se v podjetjih ukvarjajo s temi problemi, je očitno, da ob tako obširnem dnevnem redu (čeprav je vključevalo zelo aktualne zadeve) navzoči niso mogli dovolj temeljito razpravljati, še manj pa sprejeti takšne zaključke, na podlagi katerih bi v podjetjih lahko začeli tudi ukrepati, namesto da se o teh življenjsko važnih zadevah gradbeništvu zgolj pogovarjajo. Toda ta pripomba zgolj mimogrede in v upanju, da takšna oblika posvetovanja pomeni zgolj posledico začetnih korakov odborov sindikata pri OSS in OSS, ne pa tudi smernice za delo teh odborov v prihodnje.

Tokrat pa bi se podrobneje zaustavili samo ob zadnji točki dnevnega reda posvetovanja celjskih gradbenincev, namreč o

politiki, ki naj bi jo glede delitve osebnih dohodkov podjetja zavzela v prihodnjem letu. Prav v razpravi o tej točki so namreč prišla do izraza nekatera stališča, ki so — ne le sama s seboj v marsičem protislovna, ampak tudi v nasprotju z načeli delitve po delu.

Tudi v celjskem okraju namreč ugotavljajo močne fluktuacije v delovnih kolektivih gradbeništvu. Ta je posledica nizkih osebnih dohodkov (v povprečju za 7% nižjih kot v ostalem gospodarstvu) in pa težkih, oziroma neurejenih delovnih in življenjskih pogojev gradbenih delavcev. Fluktuacija je največja med sezonskimi delavci, ki pa predstavljajo znaten del vseh zaposlenih gradbenincev. Teh sezonskih delavcev — po prepričanju in izkušnjah delovnih organizacij gradbeništvu v celjskem okraju — pravzaprav ne zanima končni rezultat njihovega dela, ampak želijo v času, ko so zaposleni, čimveč zaslužiti. Možnost večjega zaslužka pa seveda vidi v tistih podjetjih, kjer jim lahko — čeprav zvečine preračunano v normne in akordne postavke — nudijo višji urni osebni dohodek. Zaradi različnih sistemov delitve osebnih dohodkov v posameznih podjetjih pa so razmerja

med stalnim (urna postavka) in gibljivim delom (presežek norm, akordov, oziroma na sploh večji učinek) seveda različna. Zlasti zaradi tega, posebej pa še zaradi nagajanja po kvalifikacijah, pa se delavci seveda selijo v tista podjetja, kjer lahko glede na priznano kvalifikacijo in urno postavko največ zaslužijo, oziroma jim je vnaprej zagotovljen čim večji stalni del osebnega dohodka.

To »sprehajanje« od podjetja do podjetja naj bi po predlogih, izrečenih in potrjenih na celjskem posvetovanju, preprečili tako, naj bi vse delovne organizacije gradbeništvu v okviru v načelu zagotavljale enake startne osnove, izražene v urnih postavkah in po kvalifikacijah. Te postavke sicer naj ne bi bile visoke, da bi bil gibljivi del osebnega dohodka — kot posledica prizadevanosti kolektiva in skrb za čim boljše gospodarjenje — kar največji. Hkrati naj bi — ob enakih startnih osnovah — dosledno skrbeli za to, da bi se osebni dohodki gibali skladno s produktivnostjo in z gibanjem življenjskih stroškov.

Po teh načelih naj bi torej razdeljevali osebne dohodeke v delovnih organizacijah gradbeništvu v celjskem okraju. To naj bi pomenilo prvi in odločilnejši korak v boju proti preveliki fluktuaciji, kakršno ugotavljajo zdaj. Vprašanje pa je, če ne bi bili nekateri drugi ukrepi važnejši, bolj učinkovitejši in stališča naše družbene prakse tudi bolj potrebni.

Začnimo kar po vrsti: nedvomno bi na videz enake startne osnove (recimo kar plača) precej vplivale na manjšo fluktuacijo. Toda vprašanje je — četudi bi se v načelu strinjali z linearnim zviševanjem osebnih dohodkov, kar pa se ne — ali akumulativnost delovnih organizacij gradbeništvu to prenese ob sedanji organizaciji dela in proizvodnje. Podatki o čistem dohodku teh podjetij namreč povedo, da skoraj nikjer ne bi mogli tega uresničiti, ne da bi bili hkrati prisiljeni v zvišanje cen. In čeprav bi bili taki premiki morda tudi uresničljivi, ali se s tem ne bi zmanjšal del sredstev, namenjenih za giblivo osebne dohodka, torej za stimulacijo? Le-ta pa že zdaj — po podatkih slovenskih podjetij — pomeni nekaj več ali manj kot petino skupnega osebnega dohodka. Kako naj bi torej ob tem, ko se zavzemajo za enotne startne osnove (in za sočasno zvišanje urnih postavk po kvalifikacijah), zagotovili čim višji del gibljivih osebnih dohodkov?

Dalje: v večini delovnih organizacij so že izdelali bolj ali

manj pravična in spodbudna merila delitve osebnih dohodkov po rezultatih dela, ne pa po tradicionalnih kvalifikacijskih lestvicah. Temu so sledili tudi boljši delovni rezultati in počasi so se začeli urejati tudi notranji odnosi. Za gradbeništvo, glede na »tradicije«, izkušnje drugih niso uporabljive.

Naposled še nekaj besed o »nezainteresiranih« sezonskih delavcih. Navsezadnje res ni čudno, če ti ne kažejo posebne zanimanja za končni uspeh njihovega dela, če pa v večini slovenskih (ne samo celjskih) delovnih organizacij gradbeništvu ugotavljajo uspeh le polletno in letno. Brez tekočih podatkov o delu in gospodarjenju (če že ne mesečnih pa vsaj četrtninskih) pa najbrž res ni mogoče pričakovati in zahtevati, da bi se delavci sami in samo iz zavesti zavzemali za kaj drugega, kot za čim višji (čeprav v absolutnem znesku nizki) osebni dohodek.

Vse te ugotovitve in pomisleki seveda ne veljajo samo za omenjeni primer. Toda podrobneje pisemo o predlogih odbora sindikatov gradbenih delavcev pri OSS Celje zgolj zato, ker je prvi jasno izrazil omenjena stališča, sicer lastna dobronamernu delu vseh slovenskih delovnih organizacij gradbeništvu. Morda prav protislovnost v teh stališčih razkriva, zakaj se delovni in življenjski pogoji v delovnih organizacijah gradbeništvu — in njim sledeče posledice — tako počasi urejajo; oziroma posamezne rešitve prilagajajo zgolj trenutnim prilikam.

Vendar v našem primeru ne gre zgolj za to. Podatki opozarjajo na odmikanje od načel delitve po delu in s tem povezanih osnovnih nalog delovnih organizacij gradbeništvu. Slednje pa je zadnji plenum republiškega odbora sindikata gradbenih delavcev Slovenije nekako takole začrtal: kjerkoli je mogoče, naj bi našli in uveljavljali merila dela, ki bi bila stimulativna tako za posameznika, kot za delovno enoto in podjetje kot celoto. Prav to pa je mogoče uresničevati vedno bolj dosledno, če bodo kolektivi izboljševali organizacijo dela in proizvodnje.

V tem in pa v učinkovitejšem delu samoupravnih organov tiči ekonomska rešitev življenjskega standarda gradbenih delavcev in gospodarske moči podjetij. Dogovarjanje o politiki osebnih dohodkov, »da bi bilo za vse prav« potemtakem pomeni ne polovičarsko, oziroma »najlažjo« rešitev, ampak — recimo naravnost — resno napako in velik spodrsiljaj.

M. GOVEKAR

DVOREZNA POLITIKA

CELJSKI PREDLOG ZA ZMANJŠANJE FLUKTUACIJE V GRADBENIŠTVU

Sestanki hišnih svetov, videti je tako, so vedno redkejši. Preden je ta motiv ujel reporter na celuloidni trak, si je torej dobera obrusil pete. Ali je tako malo problemov ali...?

Foto: M. Sparovec

• JARŠE:

**Sintetika
zamenjuje konopljo**

40 let Tovarne »Induplat« Jarše ima svojevrstnega kronista: tovarniška poslopja! Letnice na posameznih objektih, zdaj že neločljivo povezanih proizvodnih dvoranah, začnajo svojo pripoved z letom 1923. (Od tistega časa ali natančneje — od leta 1924 — je ostal v tovarni en sam delavec, danes je upokojen!) Potlej se vrste leta kot diagram, ki vse do vojne počasi raste, med vojno se umiri, po vojni pa pohiti navzgor. Vsako desetletje je dalo tovarni svoj pečat, še najbolj izrazitega — zadnji dve desetletji, če jih dopolnimo še z gospodarskim planom za leto 1964 ter z začetkom načrtovanja sedemletnega plana.

Indeksi o gibanju med posameznimi leti so bili vselej zaznamovani s številkami 110 do 112. Minulo poletje beležijo tu 538 milijonov dinarjev narodnega dohoda, v primerjavi z lanskim poletjem s številko 511 milijonov.

Tu zaposlenih 80 odstotkov žena — kar je vsekakor značilno za tekstilno stroko — terja posebno pozornost kolektiva za njihove probleme. Urejen je obrat družbene prehrane in ta s svojimi storitvami predstavlja del osebnega dohodka posameznim koristnikom. Potlej sta še domova oddiha na morju in v planinah.

Ugodnost za žene je že dalj časa uveljavljen 45-urni delovni teden. Vsaka žena je prosta vsako drugo soboto, kar ji nedvomno omogoča nekoliko več časa za številne skrbi, ki jih ima z domom, z otroki, z gospodinjstvom. Trenutno pa je aktualna tema razgovorov: prehod na 42-urni delovni teden.

Pogoji za takšen prehod so dani. Ne gre samo za skrajšanje delovnega časa za polnih šest

Delovni dan so uspešno zaključile

Foto: M. Sparovec

ur tedensko, temveč le za tri ure. Torej izkoristiti bo treba rezerve, da bodo nadomeščene ure.

Jarški tovarni pa je začrtana tudi nova smer v proizvodnji. Konoplja bo prej ali slej črtana iz spiska surovin. Z njeno predelavo naj bi se ukvarjala, po odgovoru na poslovnem združenju, sorodna tovarna Grosuplje. Za Jarše pa bo surovina: bombaž, lan in novost — sintetična vlakna. Zal le, da bomo morali lan uvažati. Domača zemlja ga da polovico manj, kot ga terja tekstilna industrija. Jarška tovarna »Induplat« prehaja na eksperimentalno fazo pri uporabljanju sintetične. »Letos 100.000 metrov, naslednje leto že 300.000 do 500.000 metrov leakrila,« zatrjujejo v tovarni in dodajajo: »Ob koncu sedemletnega plana bo obsegala naša proizvodnja dobro tretjino sintetične, lan in bombaž pa bosta prevladovala le kot izrazito gospodinjstvo blago.

• ZASAVJE:

**11 delovnih organizacij
že doseglo realizacijo**

V Zasavju ugotavljajo, da delovne organizacije zadovoljivo izpolnjujejo svoje obveznosti in pričakovati je, da bo letni plan presežen v povprečju — za vse štiri zasavske občine — za okoli 5 odstotkov.

Do zaključka oktobra je na področju treh zasavskih občin — Trbovelj, Zagorja in Litije — doseglo predvidevani plan realizacije že 11 delovnih organizacij.

V Trbovljah je bila proizvodnja ob zaključku oktobra za 19% večja kot lani, v Litiji industrijska proizvodnja za 8,1% večja kot lani, vse tamkajšnje delovne organizacije pa so dosegle že 96,4% letnega plana realizacije. Le izvoz zaostaja. V Trbovljah je bilo doseženo le nekaj več kot polovico predvidenega plana

Za lepši izgled mesta...
Foto: M. Sparovec

• STORE:

Odliči 10.000 valj

Pred dnevi je bila v ekonomski enoti livarne valjev v štirski železarni skromna, vendar pomembna slovesnost. Odliči je bil 10.000 valj. Skoraj brez izkušenj so delavci tega obrata dosegali iz leta v leto boljše uspehe. Letos odlikuje njihovo delo kakovost in povečanje produktivnosti za 5 odstotkov.

J. M.

• VELENJE:

Statuti šol v pripravi

Na posebnem posvetovanju, ki ga je priredila občinska skupščina ob sodelovanju odbora sindikatov družbenih služb pri sindikalnem svetu v Velenju, so razpravljali o statutih osnovnih šol v občini Velenje. Posvetovanja so se udeležili vsi ravnatelji šol, predsedniki sindikalnih podružnic in celotne komisije za izdelavo statuten pri osnovnih šolah. Razprava je bila zelo živa in temeljita na tezi statuta, ki ga je pripravila osemletka iz Velenja »Mihla Pintar-Toleda«. Razprava je nakazala vrsto novih specifičnih problemov, ki bi jih morali vsebovati statuti. Na posvetovanju so sprejeli konkretni rokovnik, po katerem naj bi bili predosnutki statuten končani na vseh šolah do 20. januarja prihodnjega leta. Konec januarja bodo o predosnutkih razpravljali že šolski odbori.

V. V.

• VELENJE:

Skrajšani delovni čas

Na letnem občnem zboru občinskega sindikalnega sveta so udeleženci razpravljali o pripravi na skrajšan delovni čas. Ugotovili so, da je bilo na tem področju malo storjenega in da bo nujno pospešiti priprave za uvedbo skrajšanega delovnega časa. Neposredno po občnem zboru je bilo sklicano posveto-

vanje vseh direktorjev gospodarskih organizacij in predsednikov sindikalnih podružnic. Na posvetovanju so analizirali stanje na področju ekonomskih analiz in ugotovili, da večina podjetij teh analiz še nima. Dogovorili so se, da naj iz najodgovornejših v gospodarskih organizacijah formirajo strokovne komisije za skrajšanje delovnega časa in da naj te komisije začnejo intenzivno pripravljati vse potrebno za prehod na 42-urni delovni teden.

V Saleški dolini še ni nobene gospodarske organizacije, ki bi uvedla 42-urni teden. Konkretno se s tem problemom ni ukvarjal noben delovni kolektiv. Termoelektrarna v Sošanjah je že pred letom uvedla 45-urni teden in ji zaradi tega ne bo težko preiti na 42-urnega. Težja je pa situacija v Rudniku lignita v Velenju. Če bi v tem delovnem kolektivu hoteli preiti na skrajšani delovni čas, bi morali uvesti štiri izmene, kar bi zahtevalo mnogo več rudarjev, kot sedanjí sistem treh izmen. Znano pa je, da ob istem času ne bi bilo dovolj rudarjev, pa bi brez dvoma uvedba skrajšanega delovnega časa pomenila še na večje kadrovske težave. Na posvetovanju so se vsi strinjali s tem, da

Večer pred praznikom...

Foto: M. Sparovec

bo potrebno podrobno analizirati ekonomsko situacijo vsakega podjetja in najprej izkoristiti vse notranje rezerve, ki brez dvoma obstajajo.

V. V.

• SKOFJA LOKA:

**Vsak tretji občan
zaposlen**

Od 7707 zaposlenih v občini Skofja Loka jih industrija zaposluje skoraj polovico; natančneje povedano 47 odstotkov. Gostinstvo, trgovina in uslužnostna obrt socialističnega in zasebnega sektorja pa zaposluje 10 odstotkov delavcev in uslužbencev. Letos so na novo zaposlili delavce predvsem v stanovanjski skupnosti in podjetju za hladilno tehniko ter še v nekaterih obratih drugih industrijskih podjetij.

Iz podatkov, ki jih je obravnaval svet za delo občinske skupščine, je razvidno, da začasno nezaposlenih ni veliko. Zato naj bi delovne organizacije v prihodnje v večji meri izkoristale notranje rezerve. Število prostih mest je že sedaj precej večje od želja za zaposlitev. Številni, ki se žele zaposliti, iščejo predvsem lažja delovna mesta

-ro

• DOMZALE:

**Ali je vzrok res samo
zastarelost strojev?**

Letos je gospodarstvo v domačih komuni precej napredovalo. Celoten dohodek je v prvih desetih mesecih za četrtino večji kot lani, narašča pa tudi fizični obseg proizvodnje. Osební dohodki so bolj usklajeni z rastjo proizvodnje, produktivnost pa nekoliko zaostaja. V večini podjetij trde, da zaostaja zato, ker so zastareli stroji, naprave in tehnološki postopki.

Na manjše izkoriščanje proizvodnih zmogljivosti, pravijo, da vpliva tudi pomanjkanje surovin, posebno v galanterijski stroki, in surovine so vedno dražje. Proizvodni stroški so zaradi naraščanja cen porasli za več kot četrtino. Še nekaj velja omeniti: izvoz zaostaja. Zaostal je 12 odstotkov za predvidevanji. Nadomestitev v sledečih mesecih bo terjala od kolektivov precej prizadevanj.

F. S.

**7 dni
v sindikatih**

Skofja Loka. — Program dela vseh treh občinskih odborov sindikata delavcev (družbenih služb, storitvene dejavnosti in industrije) predvidevale vnaprej predvideno temo: sodelovanje s sindikalnimi podružnicami. Vsake dva meseca naj bi bila tema odbora: s predsedniki podružnic. Ti razgovori naj bi bili v industrijskih podjetjih, vsakokrat v drugem. Tako bi se odborniki seznanili tudi hkrati s problematiko podjetja, kjer so. Člani odbora bi tudi lažje sodelovali v razpravah na mesečnih sejah, kjer naj bi obravnavali posamezne zadeve, kot perspektivne programe, delo samoupravnih organov, izdelavo statuten, proučevali sistem delstva in podobno.

Program dela sindikata storitvenih dejavnosti pa je začetna drugača. Tu naj bi obravnavali probleme posameznih panog. Ključno: gostinstvo, potlej prebivalstvo, obrt in poslovanje. Predvideno bodo razpravljali tudi o izdelavi statuten v manjših delovnih organizacijah, o sistemih delstva in podobno. Podoben je program dela na področju sindikata družbenih služb.

Kočevje. — Na občnem zboru občinskega sindikalnega sveta Kočevje so udeleženci podrobno obravnavali vrsto posameznih vprašanj. Takrat ko so obravnavali gospodarska vprašanja, se je izkazalo, da se prizadevanja in investicijske naložbe pripomorejo, da gospodarstvo te občine dosega stopnjo razvoja, ki jo imajo druge občine. Letošnji bruto proizvod je porasel na okoli 3 milijarde dinarjev, narodni dohodek za okoli milijardo itd.

Razpravljali so tudi o izobraževanju zaposlenih, o izdelavi statuten in o prehodu na 42-urni delovni teden.

D. V.

Postojna. — Tako kot minulo leto, bo tudi letos prišla s poukom, tola za sindikalne delavce. Šola je bila enovarna šola lani. To- da izkazalo se je, da je več kot potrebno. Udeleženci so celo trdili, da je bila šola prekrasna. Premalo časa je bilo za poglobljene razprave o posameznih problemih.

Letos bo predvidoma obiskovalo šolo 25 do 30 slušateljev. Predvsem bodo to mlajši ljudje, saj je njihova povprečna starost okoli 27 let. Letošnji študijski program bo vseboval nekatera nova področja in tolanje bo trajalo dalj časa. Namesto poprečnih 50 ur predvideva sedanjí program 80 ur pouka.

V prvem delu naj bi obravnavali družbeno ekonomski sistem v visoki nove ustave, potem čistoletje proizvodnje, organizacija in poslovanje podjetja itd.

Šola sicer deluje pri delavski univerzi, a ne poveritvi pa je občinski sindikalni svet.

I. S.

• IZ CASOPISOV DELOVNIH KOLEKTIVOV • IZ CASOPISOV DELOVNIH KOLEKTIVOV • IZ CASOPISOV DELOVNIH KOLEKTIVOV • IZ CASOPISOV DELOVNIH

**Prevelike zaloge —
manjši dohodek**

V našem tovarniškem časopisu vedno objavljamo rezultate izpolnitve mesečnih planov. Kakor tudi količinske realizacije. Iz teh podatkov se vidi, da porabimo za izpolnjevanje plana mesečno povprečno 900 ton surovin, reprodukcijskega in pomožnega materiala.

Iz gospodarskega vidika je za podjetje važno, da se material, pripravljen za proizvodnjo, pravilno in smotno porabi, ter da istočasno z njim primerno varčujemo. Iz ekonomskega vidika je važno, da je koeficient obračanja v določenem obdobju čim večji. Na koeficient obračanja materiala močno vplivajo prekomerne in nekurantne zaloge. Če prenesemo to na naše zaloge, je koeficient ugodnejši za uvozne materiale, medtem ko je pri nekaterih domačih materialih zelo porazen.

Kje so vzroki temu stanju? Pri uvoznem blagu je bolj ali manj opravičljivo zaradi dolgih administrativnih postopkov, dobavnih rokov ter določenih kontingentiranih dobav.

Stanje pri domačih materialih pa je povsem drugačno. Nastopa več vzrokov:

• neodgovorno, nepravčasno in premalo premišljeno naročanje

materiala odgovornih in neodgovornih oseb v proizvodnji ter na ostalih delovnih mestih.

- težave s kooperanti in dobavitelji
- sprememba v proizvodnji
- slaba kakovost materiala in majhne potrebe

Če hočemo to stanje izboljšati, bi bilo potrebno določiti odgovorno osebo ali organ, ki bi centralno zbiral vsa naročila, ki bi proučil, ali je naročilo pravilno in utemeljeno in bi ga predal pravočasno nabavnemu oddelku v realizacijo. Zaradi nepremišljenosti oz. neodgovornosti naročil je na zalogi več takih materialov, kot so fibril krtače, vijaki, elektromaterial, barve itd. Mnogo teh materialov bi ob smotni presoji lahko koristno uporabili. Zato bi morali odgovorni, ki naročajo razno proizvodno ali potrošno blago, pred dobro presoditi in pregledati v skladiščnikom, kaj se da od nekurantnih zalog še porabiti. Le s tako premišljeno porabo in naročanjem bi se dalo te nepotrebne zaloge zelo znižati, saj nam vežejo precej obratnih sredstev. Ob znižanju teh bi se še lahko povečale zaloge materialov, ki jih nujno potrebujemo za nemoteno proizvodnjo, predvsem za proizvodnjo tehničnih predmetov, kjer imamo s kooperanti glede rednih dobav ogromne težave.

Nekateri teh materialov za prodajo ne pridejo v poštev, ker so zastareli ali pa so posebne kakovosti, ki ne odgovarja trgu oziroma trgovini.

Drug problem, zaradi katerega nastajajo nekurantne zaloge, je spreminjanje proizvodnih postopkov, oziroma sprememba reprodukcijskega materiala za kak proizvod. Ob vsaki spremembi postopka katerega proizvoda ali polproizvoda bi morali točno preveriti, koliko je še starega materiala na zalogi in bi ga morali do konca porabiti. Podoben problem je s spremembami mesečnih planov; tudi zaradi teh nastajajo prekomerne zaloge.

Letno prodamo za približno 10 do 15 milijonov dinarjev materiala, ki leži v naših skladiščih. Zaloge pa se vztrajno večajo in ukreniti bo treba vse, da bi izboljšali nastalo stanje.

FRANC MAGISTER

**Ali je nadurno delo
obvezno in res potrebno?**

Nadurno delo je tisto delo, ki ga opravljamo v času izven rednega delovnega časa v dnevih tedenskega počitka, v plačanih državnih in drugih praznikih in v neplačanih, dela prostih dnevih. To delo se sedaj nagraduje z dodatkom v višini 50 ali 100% na postavko za obračun osebnega dohodka.

V naši tovarni število nadur iz meseca v mesec raste. Oktobra meseca je bil sestanek vseh voditelj sektorjev, vodij ekonomskih enot in važnejših služb. Osnovni sklep sestanka je bil, naj vsi prisotni temeljito analizirajo v njihovem sektorju izvršene nadure in naj pripravijo ustrezne ukrepe za morebitno

ukinitve. Sklep je še posebno važen zaradi tega, ker prav sedaj prehajamo na 42-urni delavnik.

**CILJ JE MANJ DELATI IN
VEČ USTVARITI**

Ker se naj analiza in možnost odprave nadur izvrši tudi iz vidika 42-urnega obratovanja, je treba pri tem tudi upoštevati, da je dosedanja delovna zakonodaja togo predvidevala, da je vsaka ura, ki jo nekdo izvrši v času preko 8 ur na dan, nadura.

Po zatrdilu predsednika zvezne komisije za delovni čas bo nova zakonodaja tako prirejena, da ne bo osnova 7-urni dan niti 42-urni teden, ampak bo okvir 2184 plačanih ur na leto. To naj gospodarske organizacije upoštevajo pri planiranju delovnega časa.

Z ozirom na to naj analize in možnosti bodočega obratovanja po ekonomskih enotah to upoštevajo in posebno pri ozkih grlih iščejo vse močnejše variante. Stroj mora delati mesečno 630 ur. Temu pa je treba razporediti delavce, ki dnevno lahko delajo 7 ali 8 ur in tudi več. Ob tem moramo predvidevati ustrezne proste čase v tednu in mesecu. Morebiti bi na nekaterih delovnih mestih lahko uporabili varianto 12 — 24. Seveda bomo morali ob iskanju variant upoštevati dan tedenskega počitka in ustrezno temu potrebno število prostih dni v mesecu. Vsote 182 ur mesečno ne smemo prekoriti. Višje število izvršenih ur pa bi bile nadure.

**KJE SO VZROKI
ZA NADURE**

Naj se povrnem na vpliv nadur na ekonomiko podjetja in ugotovim, da moramo ugotoviti, kje se nadure delajo, zakaj se delajo in sploh kdaj se delajo. Le tako bomo lahko našli najboljše oblike, kako jih odpraviti, ali njihovo izvrševanje vsaj zmanjšati. Ločil bom proizvodna delovna mesta od ostalih.

Delavci in delavke na proizvodnih delovnih mestih opravljajo nadure zaradi tega, ker strojne zmogljivosti v rednem delovnem času zaostajajo za potrebami. Ni usklajenosti v zmogljivosti tako med posameznimi oddelki kot pri posameznih strojih in manjši organizacijski enoti.

Zaradi nenadne okvare strojev, orodij in električne instalacije nastane v proizvodnji zastoj, ki ga je treba takoj reševati. Zopet opravljamo nadurno delo v proizvodnji, za popravilo pa nadurno delo v delavnicah. Kazalo bi izdelati podroben program rednega vzdrževanja in predvideti za to potreben čas.

Nenadne spremembe proizvodnega programa, ki se po zatrditvi tovarnišev iz proizvodnje redno pojavljajo, vplivajo na zvečanje števila nadur. Zaradi pomanjkanja določenih materialov ali zaradi tega, ker naročeni sestavni deli ne pridejo v določenem roku, je treba spreminjati proizvodni program, zaloge polizdelkov se kopičijo, planirano proizvodnjo pa dosežemo le s povečanim številom opravljenih ur proti koncu meseca.

Tudi slabosti v organizaciji ekonomskih enot pripomorejo k večjemu številu nadur. Prepričan, tudi nepravilno razpored delovne sile in zasedbe strojev, okvare strojev in orodij ter razpoložljivosti materiala in sestavnih delov, premajhna usklajenost proizvodnje sestavnih delov in podobno vplivajo na podaljševanje proizvodnega procesa. Napake v organizaciji bi morali odpravljati v sami proizvodnji. Brezpogojno bi bilo treba od obrtniškega načina vodenja proizvodnje preiti na industrijski. Ob tem bi morali tebo in odgovornost dela prenesti na pripravo dela.

Vse navedeno kaže, da neposredni proizvajalec na nadurno delo nima vpliva. On delo opravlja tudi takrat, ko moreče bi to ne bilo potrebno, vendar za to je dobil nalog.

V administraciji opravljajo nadure zaradi posebnih del, ki jih morajo opravljati zaradi enkratnih in ponavljajočih se nalog, ki so vezane na roke, zaradi preobremenjenosti posameznikov, zaradi slabo opravljene dela pri obdelovanju dokumentacije, zaradi premajhne strokovne sposobnosti posameznikov in nadomeščanja sodelavcev ter podobnega.

Vem, da nisem našel vseh primerov, vendar že ti zadostujejo kot zgovoren dokaz, da je nadurno delo največkrat odvisno od stopnje organiziranosti dela in usklajenosti. Za to pa so predvsem odgovorni vsi nadrejeni.

BOGOMIR CRNE

OCENE KRITIKE INFORMACIJE

ODLIČNA ZAMISEL

RAZSTAVA PLASTIKE
NA OBREŽJU LJUBLJANICE

V jutranji megli je prizor prav nenavaden: pred ljudmi, hitečimi po vsakdanjih opravkih po Bregu, se prikazujejo iz sivine fantastične oblike abstraktnih plastik, postavljenih kar po pločniku ob Ljubljani.

Cez noč so spravljene pod gostoljubno streho bližnjega društva jamarjev, zjutraj pa — dokler traja razstava — jih njihov avtor, kipar Bojan Kunaver s svojim pomočnikom prinese ven in jih razpostavi po obrežju. Do 26. novembra bo tako razstavljal svoje pla-

stike iz patiniranega mavca, nastale med 1958—1963. Edini rekviziti, ki ga potrebuje, je majhna mizica z upisno knjigo in dva plakata, vsak na enem koncu pločnika.

Ni kaj reči, okolje je odlično, nastalo v dolgih stoletjih dobrega okusa. Na eni strani so za ozadje kostanji, ograja ob urejeni strugi Ljubljane in pisane fasade starih meščanskih hiš na oni strani reke. Ta konec mesta je po zadnjih preureditvah postal tako čudovito intimen, da prostor ob Ljubljani kar kliče

po čim pogostejšem stiku z umetninami! Kunaver — s kšato brado in v črni suknji je to odlično začutil. V tem pogledu mu moramo priznati do- bršno mero originalnosti in lepo bi bilo, če bi lahko isto rekli tudi za razstavljene plasti- ke, ki nam evocirajo spomi- ne na vrsto vzornikov mlade- ga kiparja, ki je komaj dovr- šil študije. Na relaciji prostor — umetnina pa smo z njegovo razstavo doživeli v Ljubljani gotovo nekaj novega!

FRANCE ZUPAN

ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene

PREMIERA DRAME SNG LJUBLJANA

LUIGI PIRANDELLO:
HENRIK IV.

Naj je Pirandellova drama- tika odigrala v dramskem ustvarjanju našega stoletja še tako pomembno vlogo pri iskanju novega odrskega izra- za in pri uveljavljanju izpo- vednosti skozi perspektivo te ali one povsem določne filo- zofije, nas danes navdušuje le še kot zanimiva literatura, ne pa kot opus, ki lahko vznemir- ja in oplaja našo miselnost. Tako pač vsaka doba in vsak čas sprejemata umetnost, poro- jeno z bolj ali manj vsiljivih stališč konkretnega filozof- skega nazora.

»Henrik IV.« je drama o nesrečnem plemiču, ki mu je ob neki maškaradi ljubosumen prijatelj spododel konja, da je padel s sedla in se mu je pri tem omračil um. Tako ži- vi leta in leta v veri, da je nemški cesar Henrik IV, ob- daja se z ljudmi, oblečenimi v noše 11. stoletja in živi v dvorcu v slogu tistega časa. Dokler ne sklenejo njegovi so- rodniki, neprijazni prijatelj

Belcredi in nekdanja Henri- kova, zdaj Belcredijeva ljubi- ca, da ga s ponovnim sooče- njem spravijo k pameti. Šele tedaj pa se izkaže, da Hen- rik IV že osem let ni več bla- zen, ampak svojo blaznost sam- o še igra. In končno jo bo tudi v bodoče, zakaj v nenad- ni razburjenosti ob spominu na preteklost usmrti Belcre- dija.

Že po tej bežni obnovi vse- bine lahko zašutimo, da ne tiči bistvo Pirandellovega »Henrika IV« v dogajanju, marveč zavestni in nezavedni blaznosti glavnega junaka pri njegovem izpovedovanju rela- tivizma.

In kaj je s Henrikovimi pogledi na svet, ko zanika ob- jektivnost vsakršne resnice in spoznanja in trdi, da je člo- veka nemogoče spoznati, ker se pač neprestano spreminja in so naše sodbe zgolj sub- jektivne ocene...? Lahko bi rekli o njih isto, kot smo prej-

le o celotni dramatikitalijan- skega nobelovca iz 1934 Luigi- ja Pirandella.

»Henrik IV« na odru Dra- me SNG v Ljubljani je psiho- loška drama. Poleg odlične scene arh. Svete Jovanovića, do nadržanosti niansirane in zgovorne interpretacije Hen- rika IV Rudijske Kosmača, pa se gledalec vpraša, kako je mogel režiser France Jamnik zane- mariti odsko postavitev Hen- rikovih soigralcev, ki so že tako po tekstu samem bolj ali manj statisti. Zato seveda kljub solidni igri niso mogli polno zaživeti. (Andrej Ku- rent, Lojze Rozman, Slavka Glavinova, Majda Potokarje- va in dr.)

Prizor iz ljubljanske
uprizoritve
»Henrika IV«

ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene

PO DOUGIH LETH

MIRJANA TUREL:
»MIROSLAV VILHAR«

Vsaj dve stvari je treba dodobra poudariti ob skromni knjižici, ki je izšla pred dnevi v založbi Društva slovenskih skladateljev: da je vendarle napočil čas, v katerem prič- nja naša javnost spoznavati dela, ki so dolga leta doslej preležala po predalih — in da je Društvo slovenskih sklada- teljev zastavilo s to drobno knjižico hvale vredno ter nad- vse pomembno delo.

Generaciji mladih glasbe- nikov poudarjamo, ki so zadnja leta dobesedno v na- skoku zavzeli jugoslovanske koncertne odre in gledališke dvorane, se tako pridružuje rod glasbenih zgodovinarjev in muzikologov — poklic, ki ga doslej pri nas tako rekoč ni bilo. Ne le, da so prvi (jav- nosti dosegljivi) sadovi njho- vega dela spodbudni... slo- venska glasbena preteklost je za naš kulturni krog še vedno

domala nepopisan list. O vsem, kar so odkrile raziskave zad- njih let, ve povprečni izobra- ženec pri nas le bode malo. Čas je torej, da se razmere bistveno spremenijo. Dela, kakršno je »Miroslav Vilhar« lahko ob svoji prvenstveno znanstveni vrednosti in pome- nu, ki gre monografijam v razvitem glasbenem življenju, opravijo pomembno vlogo tu- di tod. — Da pa se je za ob- javo svojega dela mlada avto- rica (in za njo gotovo še drugi) morala zateči v okrilje Dru- štva slovenskih skladateljev, da je ni sprejela nobena slo- venskih založb, ki sicer tiska- jo in prodajajo dandanes mno- go tistega, o čemer pred do- brimi desetimi leti nismo pra- vi radi govorili (marsikatera nj- hova dolžnost pa je kajestala na papirju...) — to dejstvo je žalostno in vznemirljivo. Spet enkrat se »neuradne« in »ob-

robne« založniške družbe (Pro- svetni servis, Društvo sloven- skih skladateljev itd.) mnogo boljše zavedajo svojih kultur- nih dolžnosti in naših potreb.

Za Mirjano Turelovo po- meni njen knjižni debut lep uspeh. V sproščnem, pripo- vedno ubranem jeziku nam popisuje življenje in glasbeno delo skladatelja, pesnika in politika Miroslava Vilhara. Včasih bi si sicer — kljub avtoricinemu opravičilu, da zaradi »skromnih podatkov in pomanjkljive zapuščine« ni mogla raziskati vsega tako, kakor je hotela — želeli bolj natančnih razlag in podro- bnejših glasbenih analiz z no- timi primeri; nekaj podobnih priložnosti je namreč zamuje- nih. — Skrbno opremljeno knjižico, natisnjeno pregledno in na lepem papirju, pozivlja nekaj dobro izbranih faksi- milov.

L. B.

ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene

POMEMBNO DELO

DUŠAN KERMAVNER:
»ZACETKI SLOVENSKE
SOCIALNE DEMOKRACIJE«

Obsežna razprava o »Začet- kih slovenske socialne demo- kracije v desetletju 1884 do 1894«, ki jo je pred kratkim izdala Cankarjeva založba, je pomembna dopolnitev našega zgodovinskega o delavskem gibanju na Slovenskem ob koncu minulega in na začet- ku našega stoletja. Dušan Ker- mavner je opravil v njej iz- redno natančno, iz številnih drobnih podatkov ter mnogih že skoraj pozabljenih drobcev skovano analizo. V obravna- vanem razponu kratkih dese- tih let (zakaj ne do ustanov- nega kongresa jugoslovanske socialno-demokratske stranke 1896?), ko je pri nas socialna demokracija pravzaprav šele

nastajala, seveda ni odkril ve- likih novosti, usodnih osebnosti ali celo bistveno drugačnih dejstev, kot smo jih — čeprav le bežno — poznali doslej... vendar pa je utrdil ter posta- vil na pravo mesto marsikaj, česar doslej največkrat nismo vedeli prav natančno in če smo že — trdnih dokazov in znā- stvene dokumentacije skorajda ni bilo. V šestih obsežnih raz- vlajah na skoraj 450 straneh zveste pred bralcem ob avtor- jevem natančnem delu in ve- likem pregledu nad dogaja- njem (naj je bilo na videz še tako »nepomembno«) široko zasnovana, skoraj do podro- bnosti izdelana, freska razvoja tistih let pri nas, ne da bi iz-

gubili spred oči evropski okvir ter socialno-demokratsko gi- banje na območju avstro- ohrske monarhije.

Kermavnerjevo delo terja seveda natančnejših, znanstve- no zasnovanih in obsežnejših analiz. Upajmo, da jih dobi- mo kmalu. — Vendar pa je ob temeljitem konceptu »Začet- kov« njihov sistem opom in ostalega znanstvenega aparata zelo skromen (tensko kazo- lo!); manjkajo tudi povzetki v tujih jezikih, kar docela po nepotrebnem zmanjšuje njho- vo uporabnost. — Knjigo je okusno opremil Boris Batista.

I. S.

ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene

»Triglavske strmine«

PONOVA PROJEKCIJA
PRVEGA SLOVENSKEGA
CELOVEČERNEGA
IGRANEGA FILMA

V torek, 19. t. m., je Planin- ska zveza Slovenije proslavila 70-letnico svojega obstoja s prireditvijo, ki ne moremo mimo nje. V sodelovanju z Društvom slovenskih filmskih delavcev in revijo Ekran je poskrbela namreč za ponovno projekcijo prvega slovenskega celovečernega igranega filma, v katerem je zdaj podnapise zamenjala govorjena beseda, slikovite podobe naših planin in drobno ljubezensko zgodbi-

co ljudi izpod Triglava pa spremlja glasba Bojana Ada- mića.

Premiera filma »Triglav- ske strmine« (in dveh krajših »Bloški smučarji« in »Triglav pozimik«, ki pa sta ostala nima in prav je tako), nam je živo priklicala v spomin razvojno pot slovenskega filma. Več kot trideset let je tega, ko so fil- marji-amaterji in hkrati nav- dušeni alpinisti posneli prve filmske trakove. Če vse to upoštevamo, pa še takratne tehnične in finančne možnosti

teh ljudi, nas »Triglavske str- mine« ne navdušijo samo s svojo prirčno preprostostjo, in kot verni dokument nekada dela in časa, temveč še tudi presenetijo z vrsto slikovitih in dobrih posnetkov.

Svečane premiere so se ude- ležili ustvarjalci »Triglavskih strmin« Metod Badjura, Mil- ka Badjura, Joža Čop, Uroš Zupančič, Miha Potočnik. Ob- činstvo, izredno pestro, je film in ustvarjalce nagradilo s to- plim priznanjem in spoštlji- vostjo.

A. P.

ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene kritike informacije ocene

IZ OKVIRA OZKEGA INSTITUCIONIZMA

Problem, o katerem naj bi poleg Etnografskega muzeja razmišljali zlasti vsi tisti, ki naj bi se okoriščali z njegovim bogastvom in uslugami

Clovek bi pričakoval, da Etnograf- ski muzej v Ljubljani kot edini svoje vrste v Sloveniji igra pomembno vlo- go v našem širokem kulturno družbe- nem življenju in ne le kot ozka znan- stvena ustanova. Že precej časa si namreč prizadevamo, da bi galerije, muzeji in kar je podobnih »hiš« pre- šle prvič iz svoje klasične muzejske galerijske dejavnosti v moderno obli- ko dela s popularizacijo svojih zbirk in estetsko vzgojo publike in drugič, da bi ljudje, predvsem pa šole, de- lavske in ljudske univerze, Svobode... izrabile, kar pri nas obstaja, kot pri- pomoček pri estetsko humanističnem izobraževanju. Toda ne prvo ne drugo nikakor ne more na nova pota.

Pred tedni smo lahko brali v dnev- nem časopisu, da je Etnografski mu- zej v Ljubljani ob priliki obiska mar- šala Tita v Latinski Ameriki organi- ziral vrsto etnografskih predavanj za višje razrede ljubljanskih osemletk kot dopolnilo rednemu pouku. Seveda so bila predavanja združena z ogledom dela zbirke in s ponazorili.

S to akcijo se torej nenadoma po- stavlja vprašanje, ali se bo le-ta v pri- hodnje omejila samo na območje me- sta Ljubljane, ali pa bo odigrala svojo vlogo tudi v slovenskem merilu, kakrš- no doslej kot edina opravlja na primer Narodna galerija v Ljubljani že tretjo sezono.

Videti je, da se kolektiv Etnograf- skega muzeja zaveda pomena in vloge novega načina muzejske dejavnosti. Kustosi predavajo z veseljem, eden iz- med njih celo zelo poudarja pomen ži- vega stika z mladino, ki spodbuja in pestri delo. Za letošnje šolsko leto ima- jo na programu vrsto zanimivih tem, o katerih bodo prav gotovo govorili vsaj v domači hiši (Ameriški črnci, Umetnost Afrike, Eskimi, Kitajci, Ti- bet, Slovenska ljudska noša...). Obe- nem poudarjajo nujno, da bi nastavili rednega kustosa pedagoga, ki bi se po- svetil izključno estetski vzgoji pa — ni denarja. In po preprosti logiki: kolik- or ni denarja, ni človeka, ne more priti predavati izven muzejskih sten, ne diapozitivov, ker pač ne kaže, da bi muzejski predmeti enostavno romali iz kraja v kraj, filmov, ni občasnih raz- stav v drugih mestih.

Boj za ta denar pa ni le stvar spret- nosti muzeja ter posluha foruma, ki ga finansira. Ne, mislim, da gre v pr- vi vrsti za neko splošno družbeno za- vest. Zakaj Etnografski muzej nekoliko neopažen stoji sredi Ljubljane in me- nim, da lahko mirno trdimo, da je ne- izrabljen. Clovek se vprašuje, kaj pravzaprav mislimo, zakaj ga imamo. Samo muzej zaradi muzeja, zaradi slo- venskega ugleda, prestiža in za ozek krog znanstvenih delavcev?

Samo dvajset odstotkov vseh obi- skovalcev muzeja tvorijo odrasli dr- žavljeni. Zanimivo je, da se v turistič-

ni sezoni nabere po muzejskih hodni- kih mnogo tujcev. Radi bi spoznali kaj je slovensko in kakšno je to slo- vensko. Osemdeset odstotkov obisko- valcev tvorijo šole, ki pa izkoriščajo muzej, kot kažejo statistični podatki, zelo slabo. Kot da bi bile naše šole ta- ko odlično opremljene z vsem, kar po- trebujejo za pouk — kaj šele za so- dobni pouk! Poleg tega od sto razre- dov, ki pridejo v muzej, samo eden poprosi za strokovno vodstvo. Dogaja se celo, da se kustosi ponujajo učite- ljem, ti pa ponudbe odbijajo z izgovor- om, da pač ni dovolj časa. In potem mladina obrede vso stavbo, v kateri sta poleg Etnografskega še Prirodno- slovni in Narodni muzej. To pa ni le z ljubljanskimi osemletkami, tudi uč- iščniki so si že na primer v borih desetih minutah ogledali kar celotno zbirko in to potem, ko so že bili (v- dveh urah!) v Narodni in Moderni ga- leriji.

In zdaj Etnografski muzej, seveda kot klasičen muzej, v slovenskem me- rilu. (Stvar je treba omeniti, če pač že razmišlja muzej in so tudi smernice družbe take, da bi naj ta muzej od- igrval svojo vlogo razstavljavca, izobra- ževalca ter pomočnika za vso Sloveni- jo). Vsi vemo, da prireajo pedagoške, pa tudi druge vzgojno izobraževalne ustanove izlete, ekskurzije, da v Ljub- ljani predvsem v mesecu maju mrgoli prišlecev iz vseh, tudi neslovenskih krajev, ne le, da bi videli prestolnico, temveč tudi galerije, gledališča, mu- zeje, in kar je podobnega. Te skupine se v Etnografskem muzeju navadno ni- ti predhodno ne najavijo in ne vpra- šajo po vodstvu, celo dogaja se, da sa- me brez svojega lastnega spremljeval- ca — ki ima najbrž osebne opravke v Ljubljani! — tavajo v muzeju od pre- meta do predmeta.

Lahko bi naštevati še in še. Pa saj bo dovolj. Če motrimo na Etnografski muzej z oči naših pedagogov, ki po- eni strani tarnajo, da nimajo sredstev za pouk s ponazorili, na drugi strani pa tako »vzgojno pošiljajo« otroke morda k edinim, za sedaj še možnim pripomočkom; če pogledamo, kakšen odnos do muzejev dobiva torej naša mladina, da delavske in ljudske uni- verze in Svobode sploh pozabljajo, da stoji v Ljubljani neki Etnografski mu- zej; če preštejemo število samovoljnih obiskovalcev (ga morda še analizira- mo); — kje in kdo so potentakem ti- sti, ki bi terjali od muzeja širšo de- javnost še drugod, če izpustimo na vi- dejnost deklarativne izjave ozkega kroga naših družbenih, političnih in kultur- nih delavcev, ki jim nihče NOČE PRI- SLUHNITI. Kako bo ta muzej lahko upravičil sredstva in dobil spodbudo za delo, za katerega se zaveda, da ga mora opraviti. Etnografski muzej, dro- dan primer v vrsti drugih, torej kliče v družbenemu osveščanju.

ALA PRČE

Da bi bil res korak naprej!

Prosvetno-kulturni zbor Skupščine SRS je obravnaval analizo zaključnih izpitov na šolah druge stopnje in dopolnilne predloge

Štiri leta so potekla, kar je na gimnazijah, tehniških in drugih strokovnih šolah za gospodarstvo in javne službe v Sloveniji v veljavi nov način opravljanja zaključnih izpitov. Novembra 1959. leta je Prosvetni svet Jugoslavije sprejel okvirne smernice za spremembo vsebine in načina opravljanja teh izpitov z namenom, da se le-ti prilagodijo našim vzgojnim in izobrazevalnim smotrom. Že čez nekaj mesecev je Svet za šolstvo LRS izdal nova navodila o opravljanju zaključnih izpitov, ki so konkretizirala težnjo, da ne bi pri izpitu merili le maso učenčevega znanja, ki mu ga je dala šola, temveč tudi usposobljenost kandidatov za samostojno intelektualno delo. Namesto »stare mature« so odlele štiri generacije opravljale zaključni izpit, ki je obsegal domačo nalogo, pismeno nalogo pred izpitnim odborom in usni izpit pred izpitno komisijo.

Zelo živo imam v spominu vso razpravo, ki je spremljala takrat uvedbo tega novega zaključnega izpita (novinarji smo to takrat zelo živahno spremljali). Tako razprave na Republiškem svetu za šolstvo kot ostale javne razprave in pisana beseda najrazličnejših avtorjev v tisku so poudarjale osnovne družbene intencije, ki narekujejo tako spremembo: Poudarjali so, da ni bistveno ugotavljati maso znanja, saj končno učenčovo znanje do takrat učitelji ocenjujejo že skozi dvanajst let. Zelo dobro pa bo, če bo zaključni izpit pokazal nekatere druge učenčeve zmožnosti — stopnjo samostojnosti in njegovo inteligentno raven, sposobnost empiričnega zbiranja gradiva za domačo nalogo, samostojno uporabljanje različne literature, stopnjo logičnosti mišljenja in izražanja, njihov kritičen odnos do nekaterih problemov, in končno, izbira teme za domačo nalogo naj bi jim dala možnost, da se uveljavijo njihovi področni interesi, kar je lahko velikega pomena pri usmerjanju v poklic oz. nadaljnji študij. Ze takrat se je zelo poudarjala tudi vloga učitelja-mentorja, ki naj bi se z dijakom večkrat posvetoval, ne le ob izbiri teme, temveč tudi v času, ko bo dijak nalogo pripravljal. Poudarjala se je tudi vloga učitelja-izpraševalca pri zagovoru domače naloge, ki naj bi na ustnem delu izpita dodatno ugotavljal prav zgoraj navedene komponente kandidatovih sposobnosti. In končno, že takrat so poudarjali nekateri, da pa bo tak zaključni izpit tudi ogledalo, ki bo odrazilo podobo vseh učiteljev, ki jih učno-vzgojni sistem še nosi s seboj, kar pa naj bi le pospešilo proces reformiranja teh šol druge stopnje.

Na zadnji, tretji seji Prosvetno-kulturnega zbora Skupščine SRS je zbor obravnaval analizo zaključnih izpitov na šolah druge stopnje ter predloge za njihovo dopolnitev, ki jo je predložil v obravnavo Republiški sekretariat za šolstvo. Analiza naj bi zbor informirala o pozitivnih in negativnih ugotovitvah, ki so plod štiriletnega proučevanja zaključnih izpitov. Že pred obravnavo v zboru je analiza obravnavala Odbor za proučevanje zakonskih in drugih predlogov tega zbora, ki je smatral, da je ta analiza zelo kvalitetno in kritično sestavljeno gradivo, ki s svojimi ugotovitvami potrjuje utemeljenost predlogov za nadaljnjo dopolnitev zaključnih izpitov. A obenem je izrazil odbor mnenje, da bi ponovna težnja k razširitvi obsega zaključnih izpitov onemogočila realizacijo osnovnega namena teh izpitov, to je navajanje dijakov na samostojno delo na podlagi doseženega znanja in razgledanosti. Pomenila bi delansko povratek k staremu obsegu in načinu opravljanja zaključnih izpitov, česar verjetno ne bi smeli dopustiti. Med drugim so tudi se izrazili mnenje, naj bi nova navodila o zaključnem izpitu še posebej poudarila vlogo učitelja in učiteljskega zbora pri zaključnih izpiti.

Toda kaj pravzaprav v glavnih potezah ugotavlja omenjena analiza in kaj predlagajo predlagatelji kot korekturo? Morda, da bi zaključni izpit moral vsej meri izražati raven pridobljenega znanja, ki ga določa končni smoter posamezne šole. Pokazal naj bi raven znanja, na osnovi katerega bi lahko kandidat opravljal kasnejši poklic ali nadaljeval študij. Stimuliral naj bi ga za sistematično in trajno pridobivanje znanja med šolanjem. Vse to, ugotavljajo, ni prišlo do izraza, ker je težišče zaključnega izpita na domači nalogi. Zato, ugotavljajo, je treba presojiti učenčeve zmožnosti prenesti se na druge predmete in tako naj bi bila domača naloga res le sestavni del zaključnega izpita. Nadaljnja pomanjkljivost, ki jo ugotavljajo, je neustrezen izbor teme domače naloge, čež okvir učne snovi (!). V obeh primerih, menijo, bi morali pritegniti strokovnjake izven šole k ocenjevanju domače naloge. Dalje ugotavljajo, da je dobivanje neustreznosti pri »priljubljenosti« domače naloge, ki tako niso vedno plod dijakovega dela, a vzrok za to so bile po njihovem mnenju verjetno previsoke zahteve. S tem mnenjem, da je nemogoče oz. pretirano od učitelja zahtevati, da bi pri nalogah razpolagala s tako bogatim znanjem, da bi lahko ob izdelku govorili o njegovi uspešnosti.

Smatrajo, da je zaključni izpit verjetno le zaključna faza vzgojnoizobrazevalnega procesa na drugi stopnji, to

dosegli zlasti večjo angažiranost učiteljev, seveda pa predvsem tudi boljše uspehe s pospešitvijo reformnega procesa šol na drugi stopnji.

In končno še nekaj misli k uvažanju novega. Kaj bo z letošnjo generacijo abiturientov, se niso spraševali le nekateri poslanci, temveč v teh dneh marsikateri dijak sam, pa njegovi starši. Nekateri že od poletja zbirajo gradivo, pripravljajo nalogo. Na šolah pa so vodstva že dobila informacijo o tem, da bo zaključni izpit letos dopolnjen. Ali že letos ali ne; to je odvisno od tega, kako bo pospešena nadaljnja razprava o dopolnitvah zaključnega izpita. Edino pošteno pa bi bilo, da bi dijaki, ki naloge že pripravljajo, letos te svoje naloge lahko tudi dokončali in branili.

Vsiljuje pa se mi misel, da pravzaprav pri naš verjetno nihče ne proučuje metodologije vnašanja novosti ob reformnem procesu v šolah, čeprav bi vse to vendarle morali prinašati v šole nekako bolj postopno, manj boleče, z določeno predhodno pripravo, vzdušja med učenci in učitelji. Tako pa le prebogostno slišimo tisto slikovito prispodobo, o poskusnih zajčkah.

SONJA GASPERŠIČ

V jesenskem drevoredu na bregu reke razstavlja svoje plastike Bojan Kunaver.

Problem delitve dohodka po šolah v koprskem okraju

STARI IN NOVI NAČIN DELITVE DOHODKA — NA REŠETU

Tudi ko kolektiv šole že razpolaga samostojno s sredstvi, je delitev dohodka za vsako šolo še vedno precej kočljiva zadeva. Misel, ki je bila pred dnevi na posvetovanju OSS Koper o delitvi dohodka in samoupravljanju šolstvu, večkrat poudarjena.

Konkretizacijo principov delitve dohodka na šolah naj bi nakazovali pravilniki o delitvi. Zakon o financiranju šolstva teh pravilnikov sicer ne predpisuje, vendar sta tako sama praksa, kakor težnja po novem, položaju šole kot samostojne, delovne organizacije, pokazala potrebo, da se izdelajo po šolah pravilniki o delitvi dohodka.

Tega, kot kaže, so se zavedali tudi na šolah v koprskem okraju, kajti že leta 1961, to je v prvem letu izvajanja Zakona o financiranju šolstva, je imela pravilnik o delitvi dohodka sicer res še ena šola (vzgojni zavod E. Vatovec Strunjan), toda že v letu 1962 se nadaljnji 43 šol, letos pa se jim je do konca maja pridružilo še 12 šol, medtem ko jih ostalih 15 do takrat pravilnikov še ni uveljavilo, bodisi, da ga še niso imele izdelane ali da jim še ni bil odobren (največ v občini Koper — B).

Cerprav je res, da napisani pravilnik sam po sebi ne bo še ničesar spremenil, dokler ga ne bodo pričeli uresničevati, pa to vendarle kaže kolektiv šole že v povsem drugačni luči. Kolektiv formula svoj dogovor o tem, kakšna naj bo, proporcionalna delitev dohodka med sredstvi za kritje materialnih izdatkov in sredstvi za osebne dohodke. S prvimi naj se šoli zagotovi v okviru možnosti globala, kar se le da najbolj solidna materialna osnova ter se ji omogočijo taki pogoji za delo, da lahko uspešno izvršuje svoje vzgojno-izobrazevalne naloge. S sredstvi, ki so namenjena za osebne dohodke, pa naj se zagotovijo stimulativnejši način nagajevanja, prosvetnih delavcev, kar gotovo prispeva h kvalitetno večji ravni pouka.

Iz tega jasno sledi, da se je s tem močno povečala vloga delovnega kolektiva na šoli; ki sam ali prek svojega samoupravnega organa odločilno vpliva na delitev dohodka.

Prav od družbeno-politične razgledanosti in zrelosti kolektiva, pa zdaj v veliki meri zavis, kako se je in kako se bo v bodoče ta novi sistem delitve dohodka uveljavil na šolah. Tudi v koprskem okraju je tako. Težavna pa je ta naloga predvsem še zato, ker imajo kolektivi pri tem delu še vse premalo izkušenj, obenem, pa marsikje še ne morejo (ali pa morda tudi ne želijo) prekiniti s staro prakso, ki je vso stvar tako »enostavno« reševala.

Seveda so take in podobne objektivne težave in subjektivna naziranja pravzaprav nujen pojav, ki se kaže povsod tam, kjer se lomi neka stara praksa.

Zato bi nas skorajda ne smeli začuditi podatki iz ankete o delitvi in samoupravljanju na šolah koprškega okraja, ki nam razodevajo, da je razmerje med sredstvi za materialne izdatke in tistimi za osebni dohodek, na večini šol v koprskem okraju sila neugodno. Neugodno zato, ker na vrsti šol povečujejo osebne dohodke na rovaš zmanjševanja sredstev, ki bi jih morali nameniti za materialne izdatke. Je pa še nekaj. Na posameznih šolah so seveda tudi različne potrebe za materialne izdatke, zato se krepko razlikuje tudi odstotek, ki so ga na različnih šolah namenili za kritje materialnih izdatkov.

V koprskem okraju je sicer večina šol namenila za kritje materialnih potreb 10 do 20 % globala, sam razpon pa se

giblje celo od 5 % pa vse do 48 %. (Ta slednji, se nanaša predvsem na strokovne šole, ki potrebujejo za to znatno več sredstev in jih je zato celo težko primerjati s splošno izobrazevalnimi šolami.)

In če so na različnih šolah različne potrebe, se vsiljuje vprašanje: na kakšnih osnovah pa so v koprskem okraju po šolah ta razmerja oblikovali. Za dvajset šol v okraju je značilno (po podatkih iz ankete), da so ta razmerja oblikovali na podlagi materialnih potreb za nadaljnjih dvajset, da jim je pri tem služila kategorizacija šol, ki so jo napravili po občinah in po kateri jim je za vsako območje za šolstvo dodeljen določen odstotek sredstev za materialne izdatke (v občini Nova Gorica), oziroma jim že nekako določijo višino osebnih dohodkov (Sežana, Tolmin). Pri zadnjih dveh primerih se postavlja samo eno vprašanje: kakšna je potemtakem samoupravna pravica kolektiva, če jim že nekdo od zunaj določi, kolikšna sredstva bodo namenili za materialne izdatke, oziroma za osebne dohodke? Gotovo ni dovolj samo deklarativna beseda, da kolektiv s sredstvi po šolah samostojno razpolaga, če pa tega v praksi ponekod še v ničemer ni zaslediti. Zakaj je temu tako? Odkod tako nezauznanje v kolektive?

Pri delitvi dohodka se po šolah med kolektivi pojavljajo res številni problemi. V koprskem okraju: Od tega, da kar na dvajsetih šolah kolektiv ne razlikuje med delitvijo dohodka in delitvijo osebnega dohodka (kot problem pri delitvi dohodka, navajajo same težave pri ocenjevanju posameznega člana kolektiva ter miselnosti o obvezni plači po službenih letih, torej zadeve, ki prihajajo, kolikor sploh prihajajo, v postev pri delitvi osebnega dohodka). Pa vse to tega, da šole dobivajo po mnenju kolektiva preskromna finančna sredstva za svoje delo. In naprej, da pritok sredstev iz večine skladov mesečno ne predstavlja dvanajsstine skupnega letnega dohodka šole in zmanjšana sredstva za dosegajo nemalokrat za nič več kot le za osebne dohodke. Torej, problemi objektivne in subjektivne narave. Toda vse to še ne more biti vzrok, da kolektivom ne bi dali njihovih samoupravnih pravic.

Ce bi vloga pri delitvi dohodka vedno pripadala kolektivu in ne le šolskim odborom in komisijam za ocenjevanje skladom za šolstvo in vodstvom šol (kot kaže anketa koprškega okraja), potem bi bilo gotovo mnogo manj priporočljivo. A v koprskem okraju samo v 23 primerih resnično o delitvi dohodka odloča kolektiv šole, čeprav je obenem res, da naj bi šolski odbori pravilnike, ki jih je kolektiv izdelal, le odobrili, oziroma dajali predloge, da bi bila delitev kar najboljša.

Oglejmo si zdaj še natančneje delitev osebnega dohodka. Kako je pravzaprav z določanjem osnove osebnega dohodka na šolah v koprskem okraju in kako z nagajevanjem po delu, čeprav je tak delitev umetna, ker je osebni dohodek enoten in nedeljiv.

Na večini šol pri odmeri osnove upoštevajo: delovno mesto, obseg ter izobrazbo, ki je pogoj za opravljanje določenega dela. Poleg tega se upoštevajo do neke mere še tako imenovane delovne izkušnje in pa leta prakse. Je pa znatno, da imajo mnogo večji vpliv pri določanju osnove osebnega dohodka službeni leta kot pa stopnja izobrazbe. Predvsem zaradi tega se v praksi zaostrejuje odnosi med starimi in mladimi učitelji ter profesorji. Med OD

učitelja-novince in OD učitelja, ki je tik pred upokojitvijo, so na nekaterih šolah tudi za 16.000 din in večje razlike (na primer šola »Pinka Tomažiča« — Koper), kar predstavlja več kot 50 odstotkov začetniške osnove.

Toliko službena leta. Drugače pa je s stimulacijo strokovne izobrazbe, ki je tudi precej pestra, predvsem na osnovnih šolah, in se mnogo manj upošteva. Ponekod znaša razlika med srednjo, višjo in visoko izobrazbo 5000 dinarjev (na primer Sečovelje), drugod pa celo samo 2000 dinarjev (na primer v Izoli). Zato je skorajda težko govoriti o kakšni razliki. Značilno pa je, da je nagajevanje strokovne izobrazbe precej odvisno od razmer, ki vladajo na šoli, in zlasti še od upravitelja. Če na šoli prevladujejo oni s srednjo strokovno izobrazbo in četudi sam upravitelj nima višje ali visoke izobrazbe, potem se na teh šolah čisto odmerja, premajhne višine za strokovnost.

Kaj pa merila za delovni uspeh? Nov način delitve uvaža tudi načela nagajevanja po kvaliteti dela. Torej ne gre pri vsem tem več le za to, kdaj in koliko kdo opravlja, temveč tudi kako opravlja svoje delo. Prav zaradi tega so tudi na šolah koprškega okraja iskali merila za določanje kvalitete opravljenega dela, domeni to se morali za način ocenjevanja ter seveda za višji sredstev, ki naj bi bila v globalu osebnega dohodka rezervirana za nagajevanje delovnega uspeha. Na večini šol v koprskem okraju (40) je rezervirano za nagajevanje delovnega uspeha 10 odstotkov sredstev, namenjenih za osebne dohodke. In kakšna so merila? Različna. Šole določajo delovni uspeh posameznikov: za delo v razredu, kako predavatelj uporablja sodobne metode, globino obravnave, učno vzgojno in idejno vrednost pouka, povezanost pouka z življenjem in tako naprej. In kdo ocenjuje? Na večini šol (39) opravlja to delo posebna komisija, ponekod pa je to prepisano celému kolektivu, ponekod ocenjujejo člani učiteljskega zbora šolski odbori skupaj s celotnim kolektivom in upraviteljem itd.

Kaj pa sindikalne podružnice po šolah? Če so se sindikati, ko je šlo za delitev dohodka šolam iz skladov, dokaj angažirali, pa pri delitvi dohodka po šolah ugotavljajo, da več kot tretjina šol sploh ne čuti vpliva sindikalne podružnice pri tej delitvi. Vpliv SP, kolikor se kaže, se kaže le pri izdelavi pravilnikov o delitvi osebnega dohodka, pri reševanju protislovij v kolektivu. Kot je pokazala anketa, pa so ostale SP v večini primerov, ko je bilo treba zagovarjati nova načela o delitvi osebnih dohodkov na šolah, pasivne, a da prenekahtokrat opravljajo delo, ki bi ga moral opravljati sam kolektiv ali celo vodstvo šole.

Pa ne bomo črnogledi. Pri delitvi osebnih dohodkov po novem so bili v koprskem okraju doseženi uspehi, saj kot je pokazala anketa na 34 šolah, z delitvijo nimajo problemov in so člani kolektivov z novim sistemom nagajevanja zadovoljni. Ostale šole navajajo kot glavno težavo ocenjevanje kvalitete dela posameznikov, ker nimajo objektivnih meril, težave pa nastajajo tudi zaradi premajhne samokritičnosti in večsih zaradi starejših članov, ki se ponekod čutijo prizadete.

Sveuda pa se tako in podobni problemi pojavljajo povsod tam, kjer se končuje z nečim starim, novo pa se še ni v celoti uveljavila.

JANEZ GOVC

Hans Hellmut Kirst:

TOVARIŠI

98

diti se mora nekaj več in nekaj drugega... Nekaj, kar bi imelo celo še zdaj nevarne posledice. In počasi se mi dozdeva, da vem, kaj je to. Sama gola domneva pa mi ne zadostuje več. Hočem vso resnico. In našel jo bom — če vi želite ali ne.» Torej — zgo-

Odvetnik Gisenius je neobičajno rano odšel v pisarno. Nujno je moral zbrano premišljevali. Njegov prvi domislek tega jutra je bil, da je telefonično poklical tovariša Bennicken in ga poprosil, naj pride k njemu.

»Hvala, da si prišel tako hitro, dragi prijatelj,« ga je pozdravil Gisenius.

»Saj je jasno!« Potrpežljivo in vdano je Bennicken stal v sobi.

»Zdaj moram govoriti s človekom. Z zanesljivim človekom, razumeš?«

»Jasno!« Bennicken je s prizadevnostjo pokimal.

»Prijeten občutek, če veš, da imaš nekoga, na katerega se lahko obrneš.«

»V vsakem oziru,« je zagotovil Bennicken.

»Zalosten sem,« je pomenljivo povedal Gisenius. »In ker vem, da me razumeš — in sicer bolje od vseh drugih — ti bom zaupal, da sem celo zaskrbljen.«

»Sramota!«

»To je življenje...« Gisenius je na veliko zamahnil z roko. »Nesreča pa je, da imajo samo redki pravi občutek za to, kaj je dobro in pomenljivo.«

»Ti ga imaš!« je zatrdil Bennicken. »Ti veš, za kaj gre.«

»Če bi bilo več takih, kakršni si ti, Bennicken, bi bilo vse v najlepšem redu. Toda ljudje tvoje vrste so skrajno redki.«

Bennicken je ganjen godrnjal. Toliko hvale je malokdaj slišal.

»Bennicken, ti me razumeš Ti, v resnici edini. Vsi drugi so kreature pretirano vzgojene civilizacije. Ti pa ne. Ti še veš, kaj je moč, zdravje in kaj je naravno življenje.«

»Seveda,« Bennicken je nerodno sedel. »Gotovo bo takol!«

»In ker je tako,« Giseniusove oči je napolnila globoka žalost, »tudi veš — in gotovo edini, kako me skrbi in tlači razvoj teh dogodkov. Poznaš moj odnos do Michaela Meinersa. Njegovo usodo močno obžalujem. Vendar obžalujem še zdaleč bolj dejstvo, da nam Meinersova usoda grozi, da nas bo pahnila v prepad.«

»Preprosta svinjarija!«

»Neka nepopisna tragika. Oskrbeli smo si eksistenco, gradimo svoje življenje, poštenemu skušamo dati neki smisel... in potem pride do tako smešnega naključja, ki ga človek ne pričakuje, pa nas skuša vreči s tira! Zasadili smo si vrt... in potem se motovili v njem zverjad. Ali smemo dopustiti?«

»Ne! Nikoli, ne!«

»Vendar, kaj naj ukrenemo? Kaj res nimamo nobene druge izbire, kot da se vdamo? Bennicken, zdaj se čisto resno vprašujem: Kdo izmed nas ima ono veličino in moč, ki bi v tem primeru odločili tisto edino pametno?«

»Povej mi, kaj naj storim! Tvoja naloga je misliti, moja...« Bennicken je z ljubeznijo opazoval svojo stisnjeno pest.

Gisenius se mu je počasi približal. Tesno ob njem se je ustavil. Molče se mu je zazrl v oči.

»Mogoče,« malce se je obotavljal, »mogoče imaš prav. Včasih, seveda samo v skrajni sili, pomaga le brutalna sila...«

Tovariši

99

»Čisto moje mnenje.«

»Toda te ti ne morem in ne smem nasvetovati. Sam moraš priti na tako idejo. Sam moraš ugotoviti, kako bi se lahko mi vsi z enim samim dejanjem osvobodili svojih skrbi.«

»Ti meniš?«

»Ničesar ne menim! Premisli, prijatelj Bennicken. Včasih rešimo problem presenetljivo hitro. Odgovor na vprašanje, ki se nam je zdelo poprej neresljivo, pride KOT BI USTRELIL S SAMOKRESOM.«

»Gisenius, mislim, da mi je pravkar nekaj šinilo v glavo.« Bennicken je s težo položil svojo roko na rame spoštovanega prijatelja. »Pusti, da storim. Danes zvečer bom v dobri formi.«

»Ne vem, na kaj namigavaš, dragi prijatelj.«

»Nee?« Bennicken se je zasmeljal, da je kar donelo. »Boš že videl. Nasvidenje pozneje.«

Odotopal je iz sobe.

Gisenius je gledal za njim. Potem je sedel v naslonjač za svojo pisalno mizo. Na listu papirja je pisalo z njegovo roko napisano: Michiel Meiners.

Kot drugi ljudje, kadar so zamišljeni, rišejo močice, tako je Gisenius narisal za imenom Meiners umetno zaokroženi križ.

»Primer Meiners« je gruntal privatni detektiv Tantau, je neposredno pred koncem... ali vrhom. Odvisno, kako ga motrimo. In da bi ničesar ne izpustil, je Tantau vse še enkrat popisal.

Bila je njegova stara navada, da si je beležil v beležnico o kakem »primeru« kratkobesedne preglede. To je imenoval »urejevanje«.

Skrbno je skiciral časovna zaporedja, kraje, soudeležene osebe, njihove medsebojne odnose in stopnje sumljivosti.

Tu je torej pred petnajstimi leti dvajsetega aprila 1945 najprej poslilstvo in potem umor deklice. Vmešanih je več izmed »tovarišev«. Meiners se je najbrž pritožil. In da bi se iznebili neljube priče, so ga poslali na nevarni bojni položaj. Tam ga je ubila ročna bomba.

Je virgel bombo tovariš Bennicken?

Toliko preteklost.

Tantauovi zapiski o sedanosti so vsebovali štiri točke:

Prvič: reakcija tovarišev ob nepričakovanim Meinersovem prihodu v Rheine-Bergen.

Drugič: Napad na moža z imenom Siebert, ki sta ga po vsej verjetnosti zagrešila Bennicken in Frammler.

Tretjič: Dozdevni napad moža z imenom Lehmgruber na Bennickena.

In četrtič: Bližajoči se pogovor s Kronshagenom.

K četrti točki si je Tantau pripisal vprašanja:

- a) ve za poslilstvo in smrt deklice,
- b) je ukazal nevarni bojni položaj,
- c) pozna Lehmgruberja?

Tantau je sedel v čakalnici glavnega kolodvora v Frankfurtu in zadovoljen prebiral svoje zapiske.

Ni slutil, da sta Gisenius in Bennicken že našla rešitev za »primer« Meiners. Sicer bi se bil prav gotovo podvzval nazaj v Rheine-Bergen.

Z občutkom, da ne sme ničesar zamuditi, se je Tantau počasi peljal h Kronshagenu.

Naslov tega Kronshagena je bilo najti prava igrača. Zadostovalo je, da je telefonično povprašal nekega prijatelja s policije iz starih časov: Kronshagen, nekda-

Tovariši

100

nji vodja voda »tovarišev« je bil znani in marsikje strah vzbujajoči državni tožilec.

Tantau je moral pretentati nekaj uradnic, preden so ga končno spustili h gospodu pravniku.

»Javili so mi, da ste bili nekoč kriminalistični uradnik,« je pričel pogovor Kronshagen. »Prosim, sedite, na žalost je moj čas zelo skopo odmerjen.«

»Prihajam po naročilu gospoda Giseniusa.«

»Gisenius? Ne poznam.«

»Gospod odvetnik, dr. Gisenius,« je potrpežljivo pojasnil Tantau, »ni v Rheine-Bergenu le ugledni jurist... obenem je tudi veljavna politična osebnost. Ima znaten vpliv in njegove zveze segajo prav do ministrstev.«

»Zna biti, da je res,« Kronshagen je ostal povsem nedostopen, »ali tudi ne. Vsekakor mi je vseeno. Kaj želi ta mož od mene?«

»No... najprej vam moram sporočiti obvezne pozdrave.«

»Hvala. In nadalje?«

Pogled na državnega tožilca in njegove reakcije so vzbujale v Tantauu neko zadovoljstvo. Poznal je tovrstne tipe. Zelo pokončna, včasih okorna drža. Odločen obraz. Nervoze, malce nemirno učinkujoče roke. Temperament, ki ne trpi premorev. Geslo: vselej s polno paro! Vedno na lovu za materialom. Cilj: napredovanje. Največje zadovoljstvo: uspeh. Tantau se je rahlo smehljalo kot prvo pomladansko sonce. »V zadnjih dnevih vojne so vas postavili za poveljnika voda?«

»Vsekakor... kot rezervnega oficirja.«

»Gospod Kronshagen, se še spominjate enega izmed svojih deseterjev — Schulza, Karla Schulza?«

Tovariši

101

Kronshagen se ni pustil iztiriti. »Niti za hip se ne bom obotavljal pomagati poštenemu bojnemu tovarišu. Toda s stvarjo, ki bi se morebiti lahko izkazala za kriminalno, nočem imeti niti najmanjšega posla!«

»Včasih sploh ni tako enostavno razlikovati nekega kriminalnega od vojaškega dejanja.«

»Tu pa je primer gotovo prilično jasen. Poslati moža brez povelja v ogenj... ne glede na ostudno poslilstvo v vašem seniku s smrtnimi posledicami.«

Tantau je soglasno prikimal. »Resnično, odlični spomin! Poznate morda tudi nekega gospoda Lehmgruberja?«

»Kaj pa ima ta opraviti s stvarjo?«

»Torej ga poznate?«

»Prosim?« Kronshagen je kazal jezo. »Da, poznam Lehmgruberja. Do pred nekaj tedni je bil načelnik moje pisarne.«

»Je odšel? Ali ste ga odpustili?«

»Gospod Tantau, ne vem sicer kaj vas to briga. Morda pa vam storim uslugo, če vas pred možakarjem posvarim.«

»Lepa hvala! Je kaj ukradel?«

»Ne. Ni dokazov. Z njegovim odhodom je izginilo samo nekaj aktov...« Nenadoma se je zabliskalo v Kronshagenovih očeh razumevanje. »Tako je torej to...?« je rekel počasi skozi stisnjene zobe.

»Kaj, prosim, je, tako?«

Kronshagen je nekaj časa razmišljal. Vprašujoče je opazoval zanimivega obiskovalca. In potem je dejal: »Med izginulimi akti je bil tudi neki postopek, ki sem ga shranil čisto privatno. Protokol.«

»Morda o dejanjih 20. aprila 1945?«

»Samo o dekletovi smrti. Vi veste...?«

»Kombiniram, gospod Kronshagen.«

»Poznate akte?«

»Ker ne vem, kaj nameravajo vaši gospodje, bom predlagal preiskavo o takratnih dogodkih. Nemudoma. In brez kakršne koli napačne obzirnosti. Kajti: pravica mora končno ostati pravica!«

»Odlučno,« je z narejenim patosom vzkliknil Tantau, »kako spontano reagirate, gospod državni tožilec.«

»Kako naj to razumem?«

»Ker ne vem, kaj nameravajo vaši gospodje, bom predlagal preiskavo o takratnih dogodkih. Nemudoma. In brez kakršne koli napačne obzirnosti. Kajti: pravica mora končno ostati pravica!«

»Odlučno,« je z narejenim patosom vzkliknil Tantau, »kako spontano reagirate, gospod državni tožilec.«

Na večer 20. aprila 1960, je Karin Kerze spet enkrat obiskala Hirscha v njegovem stanovanju v hotelu »Tri krone«. Stala je in ga gledala. Občlena je bila v siv, skoraj dražljivo preprost kostim.

»Motiš me,« je z obžalovanjem dejal Hirsch. »Podoba za bogove si, vendar me motiš. Sprijaznil sem se, da sem sam. Če človek želi poslušati glasbo, potem ga lahko moti celo dihanje drugega človeka.«

Toda Karin se ni dala tako hitro premagati. »Včasih mislim, da si nor. Zakaj ne zgrabiš? Nisem nepametna. In tako nekako — dobra partija! In vleče me k tebi. Kaj hočeš še več?«

»Karin, očarljivo bitje si. Bil pa bi ti lahko oče!«

»Če me poročiš, boš moj mož. In morda bi bili tvoji očetovski občutki po devetih mesecih vseskozi upravičeni! Te res ne mika, da bi poizkusil?«

Tovariši

102

»Karin, zelo rad te imam. Vendar te ne ljubim, kot se naj ljubi žensko. Morebiti zato, ker preveč dobro poznam tvojo družino...«

Karin je previdno stopila dva koraka bliže k njemu. »Izgovor! Tudi moj oče bi ne bil ovira — vsaj za večno ne. Ali se ga morda bojiš?«

Hirsch se je skoraj zamišljeno nasmehnil. »Položaj tvojega očeta bi lahko bil zame posebno mikaven, če bi se ti hotel posvetiti. Morebiti bi celo lahko povzročil, da bi te začel zapeljevati... toda ne, da bi te poročil. In ti želiš vendar zakon?«

»Da,« je preprosto odvrnila. »Vem, da sem počenjala strašne reči. Nikoli pa nisem bila pri tem srečna. V bistvu želim vedno samo eno: človeka, ki bi ga ljubila in ki bi mogla živeti z njim.«

»Moža, ki bi ti bil obenem tudi oče! Razumem. Kadar sem bil s teboj, sem se vselej počutil malo bolj kot oče, kot pa možki. Je to hudo?«

Karin je zmajala z glavo. Njene oči so gledale žalostno. In nekaj sekund se je v resnici počutila kot neboljeno dete.

V tem hipu je potrkalo na vrata. Brez povabila je vstopila sekretarka Gisela Wandel. Videti je bila strogo, stvarno in vendar malce podrejeno. »Prosim, da mi oprostite, če vas bom zmotila, gospod direktor. Toda v pisarni je zopet enkrat policija. Kaj naj storimo?«

»Pridem,« je odvrnil Hirsch. »In hvala vam, da ste mi prišli povedat.«

»Rado storjeno.« Nato je pogledala Karin. »Zal mi je, če sem vas zmotila pri važnem pogovoru.«

Se nekaj toplih jesenskih dni jim je ostalo za igro
Foto: M. Šparovec

Brez godrnjanja!

Samo naj še kdo poskuša godrnjati! Stvari so urejene in na pravi poti. Prav zares! No... kakšno medaljo peč bi sem in tja že lahko prinesli naši fantje iz tujine... To že, ampak sedaj mislim na tista pomembna vprašanja. Na temelje naše športne dejavnosti: delo na šolah, delo o društlih, vzgojo kadrov, financiranje...

Da, financiranje! Komaj nekaj let je tega, ko še nismo vedeli, kod naj vzamemo denar za vzdrževanje športnih naprav, za hrano, tisk, tekmovalec, za šolske telovadnice itd. Toda tudi za to smo našli rešitev in takoj napovedali boj prosjačenju po podjetjih, črnim fondom in podobnim nezdravim pojavom. Odtlej

Enajstotica Olimpije se je preteklo nedeljo dobro odrezala, saj je kot gost v Zagrebu svojila dragoceno točko.

OB PRIPRAVAH NA SKRAJŠAN DELOVNI TEDEN V JESENISKI ŽELEZARNI

Rekreacija — pomembno vprašanje prehoda na 42-urni delovni teden

Kako čimbolj smotno izkoristiti povečan fond prostega časa? ● Nezdravo izkoriščanje prostih dni — vzrok za izostanke od dela in znižanje proizvodnje! ● Bo torej dobilo vprašanje oddiha in rekreacije proizvajalcev le tisto mesto, ki mu pripada?

Priloge na skrajšani delovni teden so sprožile plaz novih nalog. Ne samo tehnično organizacijskega značaja, temveč tudi vrsto drugih, med katerimi zavzema pomembno mesto vprašanje, kako najsmotneje in na črtno izkoristiti povečan fond prostega časa. Namreč, eni nedelji v tednu se je oziroma se bo pridružila še druga »nedelja«. Tako bo po novem kar 40 dodatnih prostih dni v letu.

V nekaterih delovnih organizacijah je klasično formulo dneva: 8 + 8 + 8 (osem ur dela, osem ur spanja, osem ur prostega časa) že uspešno zamenjala nova formula: 6 + 8 + 10 (šest ur dela, osem ur spanja, deset ur prostega časa), medtem ko so drugod na dnevnem redu še priprave na skrajšani delovni teden. In med te poslednje delovne organizacije šteje tudi jeseniška železarna.

O dosedanjih poskusih in ugotovitvah ob prehodu na skrajšani delovni teden ter o vzporednem nastajajočem problemu, kako kar najbolj smotno izrabiti povečani fond prostega časa, sta nam referent za rekreacijo Viktor Krevsel in predsednik komisije za šport pri sindikatu Aleksander Kotnik povedala naslednje:

Ze meseca junija smo pričeli poskusno obratovati v martinarni s skrajšanim delovnim tednom. Razpored delovnega časa je bil predviden tako, da je imel delavec po šestih dneh osemurnega dela dva prosta dneva. Na ta način je znašala mesečna zaposlitev ljudi v martinarni približno 184 ur, odvisno pač od dolžine meseca in od tega, kako so padli prosti dnevi, na začetku ali na koncu meseca. Da izvedemo poskus obratovanja s skrajšanim delovnim časom najprej prav v martinarni, smo se odločili zato, ker so bili delavci tu v zadnjih letih zaradi potrebnega neprekinjenega dela najbolj obremenjeni in ker je imel ta obrat razmeroma visok stalež bolnikov.

Kaj ste si obetali od vsega tega?

Z uvedbo skrajšanega delovnega tedna smo pričakovali naslednje rezultate:

Medtem ko so bili delavci po starem načinu obratovanja skoraj brez prostega dneva, kar je zelo negativno vplivalo na njihovo delovno sposobnost in zdravje, so imeli v skrajšanem delovnem tednu dva prosta dneva. S tem se je seveda povečala možnost za aktiven oddih.

Pričakovali smo, da se bo z rednimi prostimi dnevi zmanjšalo število obolelih, ker se bodo delavci po napornem delu v martinarni lahko odpočili. Dosegli smo imeli namreč prav v martinarni izredno veliko število bolnikov in številne pojave predčasnega odhajanja v pokoj.

Dalje smo pričakovali povečano proizvodnjo, boljše delovno disciplino itd.

So analize po tromesečnem poskusu potrdile vaše prognoze?

Pravzaprav ne. Praksa je pokazala, da je bilo na račun prvega delovnega dne po dvodnevem počitku še več izostankov od dela in primerov površnega ter neodgovornega poslovanja. Tudi proizvodnja je padla...

So bili torej vaši računi nepravilni?

Da in ne. Poglejmo vprašanje je pravzaprav v nezadostnih pripravah. Delavci so se namreč kar čez noč znašli pred dvema prostima dneva v tednu in s tem pred vprašanjem, kako ju preživeti. In ob naših močno pomanjkljivih pogojih in možnostih za osvežitev, za oddih oziroma kolikor toliko koristno rekreacijo, ni težko razumeti, da se je število delavcev, ki so iskali razvedrilo v gostilni, še povečalo. Dejstvo je namreč, da so imeli v času poskusnega obratovanja nepravilne izostanke celo ljudje, ki so bili v prejšnja leta najbolj vestni v izpolnjevanju svojih dolžnosti.

Je upravni odbor železarne uvidel, da bo moral rešiti tudi vprašanje rekreacije svojih proizvajalcev, preden bo prešel na 42-urni delovni teden?

Je, saj v svojem poročilu delavskemu svetu o poskusnem obratovanju v martinarni pravi, da je prav nezdravo izkoriščanje prostih dni delavcev poglavitni vzrok za številne neutemeljene izostanke z dela in da bo ena osnovnih nalog bodočih priprav na skrajšani delovni teden prav rešitev vprašanja rekreacije.

Dejali ste, da je trenutno dosegljiv za delavca na jesenjakih samo lokal in sem ter tja hokejska tekma pod Mežakljo?

Bo držalo. Vse preveč smo doslej skrbeli za stroje in mnogo premalo za človeka. To se nam mašuje. Velika večina občinskih sredstev za turizem, za katera bi človek pričakoval, sticije v cenene in dostopne obdobje za vsakogar, je na primer letos odjadrala v Kranjsko goro, ki jih naši železarji prav gotovo ne bodo deležni. Vsaj tisti ne, ki bi jih bili najbolj potrebni...

Kaj nameravate ukreniti?

Pričeli smo z gradnjo rekreacijskega centra na Koroški Beli. Tudi o svojem servisu že premišljujemo, kajti nakup drage opreme za večino športov še ne pride v poštev za naše ljudi. Pri vsem tem nas vodi misel, da bo potlej, ko bo vse to gotovo, tudi res dostopno slehernemu človeku, saj, bo le v tem primeru služilo svojemu namenu.

A. ULAGA

Uspele športne igre v Kopru

Na pobudo komisije za šport pri občinskem sindikalnem svetu so bile v času od 7. do 27. oktobra v Kopru delavske športne igre. V osemih panogah je nastopilo 15 sindikalnih podružnic z več kot 350 tekmovalci. Pri tem je treba posebej poudariti udeležbo nekaterih manjših sindikalnih podružnic, na primer občinskih delavcev, osemelitke iz Smarje, Avto-moto servisa, Ekonomske šole, Vodne skupnosti itd.

REZULTATI:
Mali nogomet: (sodelovalo 8 ekip) 1. Avto moto servis, 2. Primorski tisk, 3. Iplas.
Odbojka (6 ekip): 1. Slavniki, 2. Tomos, 3. Radio in PTT.
Namizni tenis (4 ekipe): 1. Elektro-Gorica - enota Koper, 2. Slavniki, 3. Občinska skupščina.
Lahka atletika (6 ekip): 1. Tomos, 2. Elektro-Gorica - enota Koper, 3. Slavniki.

Mali rokomet (6 ekip): 1. Avto moto servis, 2. Primorski tisk, 3. Tomos, Elektro, PTT.
Sah (7 ekip): 1. Občinska skupščina, 2. Osemelitka Smarje, 3. Elektro, Tomos.

Streljanje (15 ekip): 1. Tomos 723 krogov, 2. Iplas 683 krogov, 3. Občinska skupščina 648 krogov.
Streljanje - posamezniki: 1. Parnič Milenko, Radio 161 krogov, 2. Centrih Alojz, Tomos 159 krogov, 3. Lenarčič Vinko, Vodna skupnost, 155 krogov.

Balnanje (5 ekip): 1. Obrtni delavci, 2. Slavniki, 3. Avto moto servis.
Občinski sindikalni svet bo vsem prvoplasiranim ekipam podelil lepe pokale, drugo in tretje plasirane ekipe pa bodo prejete diplome. Lepo število sodelujočih sindikalnih podružnic in delavcev, kot

tudi precejšnje število gledalcev na tekamah kaže, da bi lahko s pravilnimi pripravi športno življenje tudi v Kopru povzročili in razširili med proizvajalci.

Dyoboj v počastitev dneva republike

V počastitev dneva republike in 20. obletnice II. zasedanja AVNOJ je komisija za rekreacijo pri sindikalni podružnici Železarne v Storah organizirala dyoboj med ekipami delovnega kolektiva Tovarne emajlirane posode Celje in štorske železarne. Tekmovanje bo zaključeno 27. novembra.

J. M.

SKLAD ZA TELESNO KULTURO

Nedavno je bilo na pobudo okrajne zveze za telesno kulturo Maribor v Ptuj po posvetovanju o problemih telesne kulture v ptujski komun.

Posebno pozornost so posvetili delegati razpravi o financiranju telesne kulture, ustanavljanju novih športnih društev in gradnji športnih objektov. Za-

POSVET O ŠOLSKI TELESNI VZGOJI

NAJPREJ PRED LASTNIM PRAGOM

Da smo pri nas s šolsko telesno vzgojo nezadovoljni, je stara pesem. Krive so občine, ki ne skrbijo za telovadnice in igrišča, krivi so učitelji, zdravniki, ki ne zastrujejo problema. Krivi so končno tudi tisk, radio in televizija, ki posvečajo vso pozornost tekočim dogodkom v športu, dajejo priznanja na levo in desno ter grajajo igralce, ki niso storili vsega za zmago domače enajstotice, razmeroma malo pa poročajo o tistem področju, ki je ključnega pomena za telesno kulturo ljudstva — premalo poročajo o bitki za neokrnjeno telesno vzgojo naše šolske mladine.

Ce opozarjamo na aktualnost problema vedno znova, delamo to pač zaradi tega, ker gre za 284.299 mladih ljudi v različnih šolah SR Slovenije, katerim bi morala družba zagotoviti vsaj toliko telesne vzgoje, da bi jim bil zajamčen normalen telesni razvoj in da bi jim bilo omogočeno pravočasno obvladanje najpotrebnejših osnov telesne spretnosti.

Dandanes vemo, da brez zadostne telesne aktivnosti na planem ali v telovadnici ni zdravja — brez zdravja pa ni niti trajnih uspehov v delu niti sreče v življenju; vemo, da se je treba športnih panog naučiti v mladosti, če nam je na tem, da bi nam služile pozneje kot primerna oblika rekreacije; in končno tudi vemo, da so vsa prizadevanja po športni kvaliteti neuspešna, če ni delo zastavljeno pri temeljih, pri mladini. Usmerjanje v športno specializacijo začnemo dandanes že med 11. in 12. letom, kar pa predpostavlja večletno sistematično telesno vzgojo vse od prvega razreda osnovne šole naprej.

Ko je bil pred petimi leti v Beogradu prvi jugoslovanski kongres telesne kulture, je predsednik Tito sam opozoril na šolsko telesno vzgojo in šolski šport kot ključno vprašanje naše ljudske telesne kulture. »Sole morajo postati osnovni činitelj v telesnovzgojnem delu z mladino,« je napisal tovariš Tito v svojem pismu kongresu. »Morajo postati mesto, kjer se oblikuje pravilno gledanje na telesno kulturo s trajnim navadami.« S tem je nakazana tudi naloga šolske telesne vzgoje v odnosu na »trajne navade« v obliki športne rekreacije v mladosti, zrelosti in starosti — skratka v vseh obdobjih življenja.

Glede na to, da pri nas še in še gradijo šole brez telovadnic in da neredko izkoriščajo počitno odmerjene ure telesne vzgoje za druge predmete — glede na to, da mladina v šolah ne prejema to, do česar bi imela v smislu veljavnih predpisov vso pravico, skratka, da bi premostili zastoj na tako pomembnem pedagoškem področju, sta se Republiški sekretariat za šolstvo in Zveza za telesno kulturo Slovenije odločila, da skliče širše posvetovanje o temeljnih vprašanjih šolske telesne vzgoje.

V posvetovalnici doma Sindikatov Slovenije smo tako nedavno poslušali obširen referat tov. E. Serpana »O stanju in problemih šolske telesne vzgoje v Sloveniji«, nato je nastopila vrsta diskutantov iz vseh krajev naše republike. »Nekateri učitelji telesne vzgoje so nedisciplinirani pri izvajanju učnega programa,« je izjavil tov. Galic (Ljubljana). Nerazveseljiva ugotovitev, vendar za nas dragocena, kajti pametno je pometati najprej pred lastnim pragom. V nadaljevanju izvajanje je povedal, da se nekateri preveč posvečajo »konjektivstvu«, namesto da bi delali po veljavnem učnem načrtu. Posebno slabo je s telesno vzgojo v nižjih razredih, kjer dela uspešno morda le 10% učiteljev.

Zdravniki so opozarjali na slabo držo učencev, na ploske noge in na deformacijo hrbtnice, kar je posledica nezadostno razvite miškulature oziroma pomanjkljive telesne vzgoje. Med drugim so kritizirali nepravilen odnos do slabotnih učencev, ki prosijo za zdravniško opravičilo od šolske telovadbe, namesto da bi jim učitelji posvečali posebno pozornost in jih pridobili za sistematično delo. Nekateri so kritizirali tudi ocenjevanje, pri katerem ne upoštevajo prizadevnosti šibkejših učencev.

Ce ni povsod razumevanja za šolsko telesno vzgojo, so temu delno krivi tudi neustrezni prijem i v praksi. »V večji meri bi morali s športom vzgajati, pridobivati bi morali mladino za zdrav način življenja. Napačno je, kakor mislijo nekateri, da gre samo za motorične naloge« (Jeločnik). Družba ni ravnodušna do tega področja, res pa je, da je preprčiljivih uspehov premalo. Znani so primeri, ko so nekateri učitelji telesne vzgoje delali tako uspešno, da so postali šolski zdravniki pozorni na razveseljivo stanje pri zdravniških pregledih. »Vsi bi morali delati uspešno, zato je potrebna strokovna pomoč, potrebni so strokovni seminarji zlasti za mlajše učitelje (K. Jug), potrebna je pomoč prosvetnih svetovalcev. Konec koncev je treba priznati, da marsikje ni bistvene ovira za pomoč šolski telesni vzgoji nerazumevanje pristojnih organov, temveč premalo uspešno delo učiteljev. Zato bi morali okrepiti prosvetno-pedagoško službo, neizkušeni učitelji bi morali nuditi več pomoči, prizadevne in uspešne bi morali v večji meri nagradjevati, neprizadevnim pa bi morali oskrbeti drugo delovno mesto. Morda je to trda beseda, tem prej, ko gre za prosvetne delavce, ki so razmeroma slabo nagrajeni, vendar sodimo, da je telesna vzgoja mladine tako pomembno področje družbene dejavnosti, da ne smemo trpeti polovičarstva. Rešitev vidimo v uspešnem delu in ustreznem nagrajevanju!

Po končanem posvetu sta spregovorila v imenu sklicateljev tov. Boris Lipužič in tov. Janez Zemljarič.

»Lotili smo se enega najtežjih problemov,« je izjavil tov. Zemljarič. »Nadaljevati moramo z akcijo osveščanja ljudi o mestu in vlogi šolske telesne vzgoje. Organizacijam moramo dopovedati, da ne bo v športu tako zelene kvalitete, če ne bo množične osnove. Vsak na svojem področju — prosvetni delavci, šolski zdravniki, občinske zveze za telesno kulturo... vsi bomo morali gledati na telesno vzgojo v šolah. Ko bomo rešili to nalogo, bomo postavili temelje, na katerih bomo lahko gradili naprej.«

Bil je spet posvet — samo posvet — ki pa je znova opozoril na pereč problem. Vsi diskutanti — od učiteljev, ki delajo z mladino do vodilnih družbenih delavcev in strokovnjakov — so bili prežeti z težnjo, da bi tudi na področju telesne kulture nudili mlademu pokolenju to, kar mu v duhu veljavnih predpisov pripada.

D. U.

gotov. Tudi to bo treba zamolčati.

Cof, cof, cof... Kajti zdaj so ugotovili, da so (namenoma ali ne, tega ne vem) pozabili v bazen vgraditi menjalce za vodo...

Pravzaprav — malenkost. Za 29. november bodo bazen spečeno odprli. Napravili bodo mednarodno plavalno tekmovalnico. Prišli bodo Čelji, pa Italijani in morda še kdo... Pač, za njimi bodo prišli še zidariji, ki bodo počasi razbili novo oblogo v bazenu in morda prav v takem tempu vstali tudi menjalce za vodo. Vsaj potrebno bi bilo, kajti voda se včasih, če predolgo stoji, tudi usmradi.

Cof, cof... Morda bomo tako čez pet let prisostopali »resnični« otvoritvi zimskega bazena o Kranju.

Stanovanja v šestih mesecih

Montažni blok s 56 stanovanji tipa »Jugomont«

Najstarejši in tudi najtežji problem gradbeništvu tiči pač v tem, da se gradbena sezona ne ujema s koledarskim letom, ampak je 4 do 5 mesecev krajša. Posledica tega je — navzven — sezonski značaj dela in proizvodnje, navznoter pa kopica problemov, ki jih vremenski pogoji postavljajo pred gradbeno podjetja in delovne kolektive gradbeništvu.

Dostikrat času pripisujemo vrednost zlata. V gradbenem industrijskem podjetju INGRAD v Celju morda še predobro vedo, kaj zanje — gradbinca pomeni čas. Prepuščeni so mu bili na milost in nemilost; toda storili so tako, da čas zdaj dela zanje!

Skrivnost, če sploh lahko tako rečemo, je preprosta: v podjetju so začeli prefabricirati gradbene elemente večje teže in velikosti. V njihovi proizvodni hali, dolgi 90 in široki 20 metrov, že izdelujejo do 1500 kg težke montažne elemente za gradnjo stanovanj. Postopek so osvojili na podlagi licenčne pogodbe z zagrebškim podjetjem Jugomont, vendar zdaj že razvijajo lastno in izpopolnjeno varianto prvotno predvidenih montažnih stanovanj.

Glede na sedanjo zmogljivost obrata gradbenih elementov bi INGRAD lahko zgradil okoli 500 stanovanj na leto. Ob pravočasno pripravljenih investicijskih programih, urejenih in dovolj velikih lokacijah ter dovolj zgodnjih terminskih načrtih gradenj (na vse omenjeno INGRAD lahko vpliva malenkost več kot nič) bi proizvodnja lahko še povečali. Vendar pa že ob tem obsegu proizvodnje predvidevajo, da bodo samo z montažno gradnjo dosegli okoli milijardo in 500 milijonov dinarjev skupnega dohodka, kar pomeni slabo polovico sedanje realizacije tega podjetja.

Seveda pa velja povedati, da v obratu montažnih elementov ne nameravajo proizvajati zgolj elemente za gradnjo stanovanj. INGRAD je omenjeni obrat usposobil tudi za to, da bi lahko dobavljali še elemente za gradnjo industrijskih objektov v montažni izvedbi. Taka gradnja seveda terja široko sodelovanje tako z investitorji kot s projektanti,

vedbi namreč molčimo. Molčimo zato, ker je in ker mora biti enakovredna (če ne celo boljše) kot pri klasični izvedbi, saj se drugače tovrstna gradnja navzlic vsem drugim prednostim ne bi mogla uveljaviti.

Nekaj podrobnosti o pripravi in poteku gradenj: če naj bi z montažnimi elementi pospešili potek del in sploh omogočili kontinuirano gradnjo, jih kaže pripraviti vnaprej, na zalogo. To pomeni, da je mogoče delavce usposobiti tako za proizvodnjo elementov kot za izvajanje montažnih del. Na ta način so delavci polno zaposleni skozi vse leto, večji pa je tudi izkoristek mehanizacije. Isti obseg del je mogoče doseči z manjšim številom zaposlenih; to pa je spet posledica boljše organizacije dela in povečane produktivnosti. Ob možnosti stalne zaposlitve pa je seveda utemeljeno pričakovanje, da se bo zmanjšala fluktuacija in da bo podjetje lažje urejalo življenjske in delovne pogoje zaposlenih članov kolektiva, saj bo odpadla marsikatera sedanja skrb.

Tako nekako se te zadeve odražajo v gradbenih podjetjih samih, torej tudi v INGRADU. Za potrošnika oziroma drugega naročnika gradbenih uslug in storitev pa so prednosti montažne gradnje vidne predvsem v tem, da hitreje pride do stanovanja, ki je vanj vložil svoj denar. Temelje je, na primer, mogoče izkopati ob vsakem letnem času, čeprav pozimi in ob slabih vremenskih pogojih nastopajo nekateri višji stroški. Toda ko so temelji pripravljeni, sledi praktično »suha« montaža in »mokrih« del skoraj ni. Petdeset stanovanjski blok (INGRAD zdaj gradi prve štiri) je na primer mogoče sestaviti in opremiti z vsem potrebnim v petih do sedmih

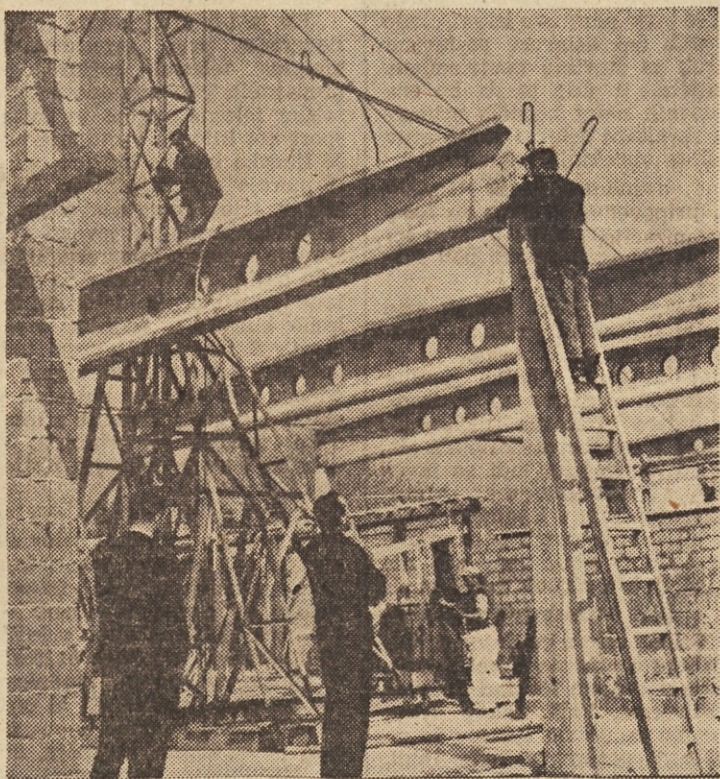
mesecih. Izmed »mokrih« del ostaja le omet stopnišč in predsob, torej malenkost v primerjavi s tradicionalnim načinom gradnje, pri katerem se zavlečejo predvsem zaključna gradbena in obrtniška dela. Betonske stene v INGRAD montažnih stanovanjih so namreč obložene z iverastimi ploščami, prepleljene pa s tapetami. Tako je videz stanovanja priklupen, elementi, uporabljeni pri gradnji pa prispevajo k temu, da so stanovanja dovolj topla in obenem tudi zvočno dovolj izolirana.

Se nekaj o ceni montažne gradnje: na splošno je montažna gradnja bistveno cenejša v primerjavi s klasično, če je možna na velikih lokacijah in v velikih serijah. Ob prej omenjenih kapacitetah INGRAD, obrata za proizvodnjo montažnih elementov, je zdaj nekako dosežena meja tiste rentabilnosti, ki je za proizvajalca še zanimiva. Zdaj je verjetno razumljivo, zakaj v podjetju INGRAD tako radi pripovedujejo o nujnosti smotrnejše organizacije in priprave vseh vrst montažnih gradenj, pri čemer gradbeno podjetje samo ne more dosti vplivati.

Ce torej pri INGRAD je tako, naj zapišemo še številko: prva stanovanja v montažni gradnji — glede na razmere v našem gradbeništvu — ne bodo draga. Kvadratni meter stanovanjske površine velja 60.800 dinarjev. Ob tem so montažna stanovanja, ki jih gradi INGRAD sicer za dobre tri tisočake pri kvadratnem metru dražja kot v »originalni« izvedbi podjetja Jugomont. Toda zakaj? V Ingradovi varianti montažne gradnje po licenci prej omenjenega podjetja je vključeno centralno ogrevanje; stavlja je podkletena in vsako stanovanje ima svoj priključek za skupinsko TV anteno. Vsega tega pri »originalu« (ki je težil k čim večji cenenosti) ni. Nedvomno pa lahko ugotovimo, da je omenjena razlika v ceni pravzaprav malenkostna glede na prednosti, ki jih prinaša. Tudi to pa je seveda rezultat prizadevanj, ki jih v proces montažne stanovanjske in druge gradnje vnašajo organizatorji proizvodnje in delovni kolektivi podjetja INGRAD, CELJE.

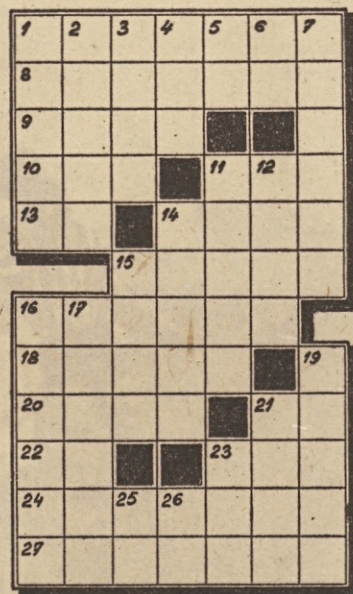
Namesto zaključka pa samo še to-le: v gradbenem industrijskem podjetju INGRAD CELJE so prepričani, da se z montažno gradnjo z uspehom postavljajo času po robu. Čas zdaj pravzaprav dela zanje, saj bo »mrtva sezona« izkoriščena za to, da bodo med njo hkrati gradili in še pripravljali zalogo elementov za obdobje gradbene sezone v tradicionalnem smislu. Rezultat njihovih prizadevanj za modernizacijo, pospešitev in pocenitev gradnje bo torej predvsem v tem, da bodo v polnem tempu delali vsaj 10, če že ne 11 mesecev v letu in ob manjših naporih, ker bo delo kontinuirano potekalo, da zboljšanih gospodarskih uspehov ob tem niti ne omenjamo.

Ta prostor smo odstopili gradbenemu industrijskemu podjetju INGRAD Celje

Montaža nosilcev iz prednapetega betona na objektu jedilnice Tovarne nogavic Polzela

ZA RAZVEDRILLO

Križanka

Vodoravno: 1. na poseben način utrjeno cestišče; 8. uradnik; 9. geometrijski pojem; 10. rimska boginja jeze; 11. podoba; 13. osebni zaimek; 14. ločilo; 15. nadležna žuželka; 16. znano dunajsko zabavišče; 18. kratica tovarne motornih vozil na Primorskem; 20. tuje moško ime; 21. okrajšava za glasbeni izraz; 22. veznik; 23. makedonsko kolo; 24. brezboštvo; 27. mesto v severovzhodni Italiji (nekdanja morsk luka, ki so jo zasule naplavine reke Pad).

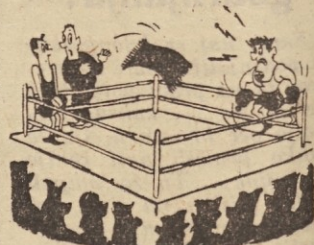
Navpično: 1. nagib, razlog; 2. zadeve, spori; 3. utežna enota; 4. srbsko moško ime; 5. italijanski predlog; 6. kratica slov. letalskega podjetja; 7. priimek dveh znanih slovenskih baletnih pesalcev in koreografov; 11. obmejne utrdbne starih Rimcev; 12. bajeslovni letalec; 14. tekoča voda z majhno strugo; 15. reka v Sovjetski zvezi; 16. pasja pasma; 17. okrogel ornament v obliki rože; 19. vonj, duh; 21. vojaški pratež; 23. kratica mednarodne organizacije s sedežem v New Yorku; 25. začetnici imena in primka našega mladega namiznoteniškega reprezentanta; 26. tuj dvoglasnik.

REŠITEV PREJŠNJE KRIŽANKE

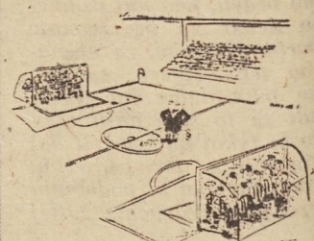
Vodoravno: 1. mameluk, 7. Akita, a, 8. LTH, 9. tor, 11. team, 13. K(idrič) B(oris), 14. ar, 15. Arno, 17. anion, 18. Paris, 20. opij, 21. tm, 23. se, 24. atol, 26. tla, 28. Ira, 29. Norik, 31. teorija.

Navpično: 18. postat

ŠPORTNE

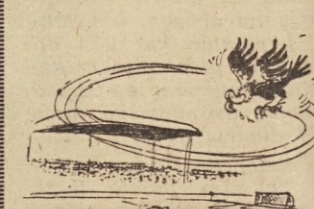
— Bolje bo, če odstopiš od tekmovalja, tvoj nasprotnik je jutraj kupoval teletino!

— V redu, bunker-sistem, vendar, kdaj pa mislite začeti s tekmo?

— Madžare in Čehe smo premagali... samo, da pridem še do stanovanja, pa bo konec vseh skrbi!

BREZ BESED

Prodajni servis

LJUBLJANA — MARIBOR

Zima je že tu. Pohitite v Modno hišo in si ogledite bogato zalogo tekstila in konfekcije!

Spored RTV Ljubljana za teden od 25. novembra do 1. decembra 1963

PONEDELJEK

25. novembra
5.00—6.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 8.05 Pol ure za instrumentalne soliste — 8.35 Peli nam bodo: Zenski vokalni kvartet in Fantje na vasi — 8.55 Za mlade radovedneže — 9.25 Sestanek z orkestrom Perez Prade — 10.15 Prizor iz 1. dejanja Ponchielli — 10.45 Lucijan Marija Škerjanc: Pet klavirskih skladb za eno roko — 11.00 Pozor, nimaš prednosti! — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Igra ansambel »Veseli hribovci« — 12.40 Lepe melodije z Zabavnim orkestrom Sammy Kaye in vokalnimi solistom Dean Martinom — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30—14.35 Glasbeni sejem 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Zabavna glasba — 15.45 S knjižnega trga — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Glasbena križanka št. 4 — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Zvočni mozaik — 18.45 Družba in čas — Dr. Metod Mikuz: Ob 20-letnici II. zasedanja AVNOJ — II. — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Skupni program JRT — studio Sarajevo — 22.10 Slavko Osterc: Bagatele za klavir — 22.15 Skupni program JRT — studio Ljubljana — 23.05 Literarni nokturno — 23.15 Plesna glasba

TOREK

26. novembra
5.00—6.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 6.20—6.35 Začetni tečaj angleščine — 7. lekcija — 8.05 Narodne in domače viže — 8.30 Veliki zabavni orkestri — 8.55 Radijska šola za srednjo stopnjo — 9.25 Uverture in arije Mozartovih oper — 10.15 Popevke in godalje — 10.45 Lucijan Marija Škerjanc: Pet klavirskih skladb za eno roko — 11.00 Pozor, nimaš prednosti! — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 RUKU — 12.25 Instrumentalni ansambel Srečka Dražila — 12.40 Lepe melodije z zabavnim orkestrom Dolf van der Linden in vokalnolistko Elio Fitzgerald — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Isaac Albeniz: Iberia — simfonična suita — 14.05 Radijska šola za višjo stopnjo — 14.35 Narodne pesmi iz raznih pokrajin Slovenije — 15.15 Zabavna glasba — 15.30 V torku na svidenje — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Koncert po želji poslušalcev — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Kolektivni — kolektivom — 18.25 Plesni orkester RTV Ljubljana in njegovi solisti — 18.45 Na mednarodnih prireditvah — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Zbor JLA poje VI. III. Rukovet Stevana Mokranjca — 20.20 Radijska igra.

SREDA

27. novembra
5.00—6.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 6.20—6.35 Tečaj makedonskega jezika — 7. lekcija — 8.05 Opera in balet — 8.55 Pisani svet pravljic in zgodbe — 9.25 Glasab ob delu — 10.15 Ljudski zvoki s švicarskih planin — 10.45 Človek in zdravje — 10.55 Glasbena medigra z orkestroma Ray Martin in Morton Gould — 11.00 Pozor, nimaš prednosti! — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 RUKU — 12.25 Slovenske narodne ob spremeljavi harmonike pojeta Janez Jeršinec in Arnold Arcon — 12.40 Lepe melodije — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Od Triglava do Ohrida — 14.05 Radijska šola za srednjo stopnjo — 14.35 Pozdravi za dan republike — 15.15 Zabavna glasba — 15.40 Dvajset minut s Komornim orkestrom RTV Ljubljana — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Frederik Chopin — skladatelj — Cetra oddaja — 17.35 Iz fonoteke radia Koper — 18.00 Poročila — aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Jugoslovanske partizanske pesmi — 18.25 Marijan Vodopivec: Jesenski ognji — štirje orkestralni pasteli — 18.45 Ljudski parlament — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Claude Debussy v dveh komornih zasedbah.

ČETRTEK

28. novembra
5.00—6.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 6.20—6.35 Tečaj ruskega jezika — 7. lekcija — 8.05 Jutranji divertimento — 8.55 Radijska šola za višjo stopnjo — 9.25 Venec melodij za 29. november — 10.15 Pihalne godbe za 29. november, dan republike — 10.30 Pet minut za novo pesmico in Pozdravi za mlade risarje — 11.00 Pozor, nimaš prednosti! — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 RUKU — 12.25 Tri Slavka Avenika, pojeta Danica Filipič in Franc Koren — 12.40 Lepe melodije — 13.15 Obvestila in zabavna glasba — 13.30—14.35 Glasbeni sejem — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Zabavna glasba — 15.40 Literarni sprehod — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Majhni zabavni ansambli — 17.15 Turistična oddaja — 18.00 Poročila — 18.02 Trinajst minut domačih napevov — 18.15 Težki zabavni orkestri — 18.40 Med delom in učenjem — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Orkester RTV Ljubljana z novim, popularnim sporedom jugoslovanskih skladateljev — 20.30 Zgodovina in sedanost — 21.00 Naši koncertni plesi — 21.20 Jugoslovanske narodne pesmi in plesi — 22.10 Glasbena medigra — 22.15 Skupni program JRT.

PETEK

29. novembra
6.00—7.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 8.05—8.10 Poročila in dnevni koledar — 7.15 Delovni kolektivi — delovnim ljudem — 8.00 »Veseli tobogan« — 9.05 Zabavna glasba — 10.00 Z melodijami po Sloveniji — 10.40 Naše gospodarstvo letos in prihodnje leto — 11.00 Iz jugoslovanske simfonije glasbe — 12.05 Ob večernih zvokih — 12.35 Z domačimi ansambli v ritmu polke in valčka — 13.10 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Lepe melodije igrajo veliki zabavni orkestri — 14.00—16.00 Rezervirano za prenos republiške finalne nogometne tekme za Jugoslovanski pokal — 16.00 Malo instrumentov — veliko glasbe — 16.15 Tri dni v Opatiji — 17.05 Todor Skalovski: Baltepe — Boris Papandopulo: Kad igra kolo in Krsto Odak: Medjimurska rapsodija — Poje zbor Slovenske filharmonije — 17.25 Pisana paleta — 18.00 Zive vezi — 18.20 Aram Hacıaturjan: Koncert za violino in orkester — 19.00 Obvestila — 19.05 Zvočne razglednice za praznik — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Jules Massenet: DON KIHOT — Opera v 5 dejanjih — 22.00 Napoved časa, poročila — 22.10 Zabavna glasba — 23.05 Plesna glasba — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje

SOBOTA

30. novembra
6.00—7.00 Dobro jutro (pisan glasbeni spored) — 8.05—8.10 Poročila in dnevni koledar — 7.15 Delovni kolektivi — delovnim ljudem — 8.00 Mladinska radijska igra — 8.54 Glasbena medigra — 9.05 Matic in Alenka v naši diskoteki — 9.25 Solistična zabavna glasba — 10.00 Boris Papandopulo: Legende o Titu — 11.00 Obisk v skupščini SRS — 11.20 Arie in druga odlomki iz jugoslovanskih oper — 12.05 Igrajo veliki zabavni orkestri — 12.35 Domači napevi za prijetno opoldne — 13.30 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Kolektivni pozdravljajo — 14.30 Zabavna glasba — 15.05 Premiere in repize iz makedonske in slovenske glasbe — 16.00 Z zabavno glasbo v dobro voljo — 17.05 Slovenski oktet poje pesmi slovenskih skladateljev — 17.25 S Titom od Rungana do New Yorka — 17.40 Zabavna glasba — 18.00 Novi posnetki Verdijevega Trubadurja — 18.45 Novo v znanosti — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Zaigramo in zapojmo — 20.20 Branko Copić: Ne joči, brotnasti stražar — 21.00 Sobotni ples — 22.10 Za naše izseljenke — 23.05 Plesna glasba — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje

NEDELJA

1. decembra
6.00—8.00 Dobro jutro! (pisan glasbeni spored) — 6.30—6.35 Napotki za turiste — 7.40—7.45 Pogovor s poslušalci — 8.00 Mladinska radijska igra — 8.54 Glasbena medigra — 9.05 Matic in Alenka v naši diskoteki — 9.25 Solistična zabavna glasba — 10.00 Boris Papandopulo: Legende o Titu — 11.00 Obisk v skupščini SRS — 11.20 Arie in druga odlomki iz jugoslovanskih oper — 12.05 Igrajo veliki zabavni orkestri — 12.35 Domači napevi za prijetno opoldne — 13.30 Obvestila in zabavna glasba — 13.30 Kolektivni pozdravljajo — 14.30 Zabavna glasba — 15.05 Premiere in repize iz makedonske in slovenske glasbe — 16.00 Z zabavno glasbo v dobro voljo — 17.05 Slovenski oktet poje pesmi slovenskih skladateljev — 17.25 S Titom od Rungana do New Yorka — 17.40 Zabavna glasba — 18.00 Novi posnetki Verdijevega Trubadurja — 18.45 Novo v znanosti — 19.00 Obvestila — 19.05 Glasbene razglednice — 19.30 Radijski dnevnik — 20.00 Zaigramo in zapojmo — 20.20 Branko Copić: Ne joči, brotnasti stražar — 21.00 Sobotni ples — 22.10 Za naše izseljenke — 23.05 Plesna glasba — 24.00 Zadnja poročila in zaključek oddaje

16. komuna RADOVLJICA

1. komuna VELENJE
2. komuna IDRIJA
3. komuna JESENICE
4. komuna KRANJ
5. komuna KAMNIK
6. komuna SEZANA
7. komuna NOVO MESTO
8. komuna SEVNICA
9. komuna LOGATEC
10. komuna NOVA GORICA
11. komuna GROSUPLJE
12. komuna MURSKA SOBOTA
13. komuna PTUJ
14. komuna TREBNJE
15. komuna METLIKA

DEŽELA KRANJSKA NIMA LEPŠ'GA KRAJA...

Bled, Bohinj, Komuna, Jelovica, Mežaklja — vsa ta in še mnoga druga so imena, ki dosti več kot samo zgovorno označujejo RADOVLJIŠKO KOMUNO. Turizem in izletništvo, lesna industrija, staro kovaštvo, živinoreja in mlečna proizvodnja — so dejavnosti, ki že od nekdaj predstavljajo temeljno gospodarsko osnovo in hkrati nova načrtovanja tamkajšnjih prebivalcev. S prirodnimi lepotami krajev, za katere so našli izraz naši literarni velikani, tekmuje zlasti v zadnjih letih lepota dela. Delo srečuješ vzdolž vseh radovljiških magistral: starim tradicijam se pridružujejo nove, mozaik dejavnosti je iz leta v leto popolnejši.

Begunje — Draga

Industrijski proizvodnji gre vsekakor prvo mesto pri vsakoletnem formiranju narodnega dohodka. Osnovana v tradiciji, saj je bila kovinska industrija že od nekdaj doma na Gorenjskem in je vseeno, ali na Gorenjskem ali preživelo fužinarstvo v Bohinju, je nagloma nadaljevala svojo razvojno pot po vojni. »Veriga« in »Plamen« sta danes sodobni središči kovinske industrije. Tretje pa je Tovarna industrijske opreme, pomemben proizvajalec zahtevnih merskih instrumentov in elementov avtomatizacije.

K bežnemu razvoju na kovinski sodi uvodna beseda o lesni industriji. »Elan« — tovarna športnega orodja v Begunjah — je vsekakor pojem doma in v svetu. Meren delež gre Lesno industrijskemu podjetju na Bledu, ki si je s specializirano proizvodnjo montažnih opazov pridobilo ugled med domačimi in tujimi oddelci. Njeno proizvodnjo narekuje bogastvo okoliških gozdov, pri čemer velja poudariti Gozdno gospodarstvo na Bledu.

Nastevanje nas privede pred prag tekstilne industrije »Sukno« v Zupah. Ob stalni proizvodnji uveljavlja specializirano proizvodnjo modnega blaga. Mimo trikotazne tovarne »Almira« v Radovljici nas obisk v komuni seznanja še z novo tekstilno panogo: s Tovarno čipk, vezenin in rokavic na Bledu, ki je eden največjih proizvajalcev klekljanih čipk v Jugoslaviji.

Družina »Velike Iskre« ima tudi v radovljiški komuni svoja člana: v Lipnici in v Otočah.

V gospodarstvu komune pripada pomembno mesto kmetijstvu, ki je po svojih proizvodnih uspehih precej za industrijo. Podnebne razmere ter struktura zemlje usmerjata gospodarski razvoj kmetijstva v mlečno proizvodnjo, v pisanje živine in v poljedelsko proizvodnjo. Rajonizacija je trenutno izvedljiv veleknih, ki omogoča kmetijskim zadrugam izvedbo obširnega proizvodnega programa.

Barometer rasti narodnega dohodka je gradbeništvo: številni gospodarski in stanovanjski objekti so

v zadnjih letih v tolikšni meri predrugačili malone vsa večja in manjša naselja v komuni, da popotnik še komaj razbere med novim staro.

Skladno z razvojem drugih dejavnosti, predvsem pa skladno z vsakdanjimi potrebami občanov, dobiva obrt izrazitejši storitveni značaj, zavoljo potreb pa v mnogih primerih prerašča v proizvodnjo za zadovoljitev potreb večjih industrijskih podjetij. Tako »Kovinoobrt« v Bohinjski Bistrici izdeluje odsesalne naprave za lesno industrijo.

Komuna šteje blizu 27.000 prebivalcev. Njihova naraščajoča kupna moč predstavlja smerni kazalec prometu v trgovini. A ne samo to: posodobljanje trgovskih lokalov, gradnja novih prostorov, modernizacija prodaje so potrošnikove zahteve, ki jih trgovina z vztrajnostjo uresničuje.

Naposled je tu turizem, ki kot gospodarska panoga v komuni zavzema odlično mesto. Letošnja sezona je pomenila uspeh glede na število gostov in glede na ustvarjen promet. Dosedanji uspeh pa še ni zaokrožena številka: z žičnico na Vogel, ki bo začela obratovati prihodnje leto, dodajajo gostinsko-turistični delavci v Bohinju zdajšnjim trem letnim mesecem sezone še pet polnih mesecev zimskega turizma. Umevno, podaljšana sezona bo spet ugodno vplivala na promet v trgovini, spešila bo razvoj komunalnih dejavnosti. Modernemu hotelu ob zgornji postaji žičnice — 100 postelj in 350 sedežev v restavraciji — bo naslednje leto pridružen nov hotel na Bledu. Stal bo poleg hotela »Jelovica«. Njegova zmogljivost bo 170 ležišč in ustrezna restavracija z banketno dvorano. Naslednje leto bo tudi dograjena depandansa hotela »Toplice« — »Trst« s 95 ležišči. Izdelujejo pa še programe za vrsto turističnih objektov.

Zdravstveni dom v Bohinjski Bistrici, zobni ambulant v Radovljici in na Bledu, načrtovan nov zdravstveni dom na Bledu pripovedujejo o znatnih sredstvih, ki jih je potrošila komuna za razvoj zdravstva. Z organizacijo ambulant v posamez-

nih gospodarskih organizacijah kot tudi s sodelovanjem radovljiških zdravstvenih delavcev z Zdravstvenim centrom v Kranju, dobiva zdravstvo značaj preventivne dejavnosti.

In na kraju: šolstvo. Značilno gospodarstvo je izoblikovalo značilne strokovne šole. Gostinsko-šolski center na Bledu ne daje strokovno usposobljen kader samo Bledu in Radovljici, pač pa najde ta kader primerno zaposlitev kjerkoli pri nas, v naših turističnih središčih. V Radovljici je vajenska šola kovinske in kemične stroke, v Poljčah pa kmetijsko živinorejska šola. Kovinska in kemična za potrebe komune, Kmetijsko živinorejska pa za širšo družbeno skupnost.

Umljivo, vse to dogajanje je plod samoupravljanja v delovnih organizacijah. Njegova značilnost je v nenehnem medsebojnem sodelovanju na vseh področjih, ki zadevajo osebo počutje delovnega človeka in nadaljnji razvoj celotne skupnosti ter njene materialne osnove. V tej temeljni značilnosti srečujemo človeka proizvajalca kot vselej aktivnega v delovni organizaciji, v družbeno političnih organizacijah in ne naposled v najvišjem samoupravnem organu komune — v občinski skupščini.

Opis tega, kar je, in tega, kar je v ustvarljivih planih komune Radovljica, je le skromen pregled življenja in dela komune; o številnih podrobnostih pa nam pripovedujejo posamezne delovne organizacije, posamezni kolektivi.

ZGOVORNA INVESTICIJSKA DEJAVNOST

KOMUNALNA BANKA v Radovljici posluje kot podružnica medobčinske komunalne banke v Kranju.

Njena najpomembnejša vloga je v smotnem kreditiranju gospodarskih organizacij na področju komune. Vsa sredstva za potrošniške kredite daje banka, ne glede na to kdo jih odobrava. Samo v letu 1963 so porasle hranilne vloge za 100 milijonov, potrošniški krediti pa za 160 milijonov.

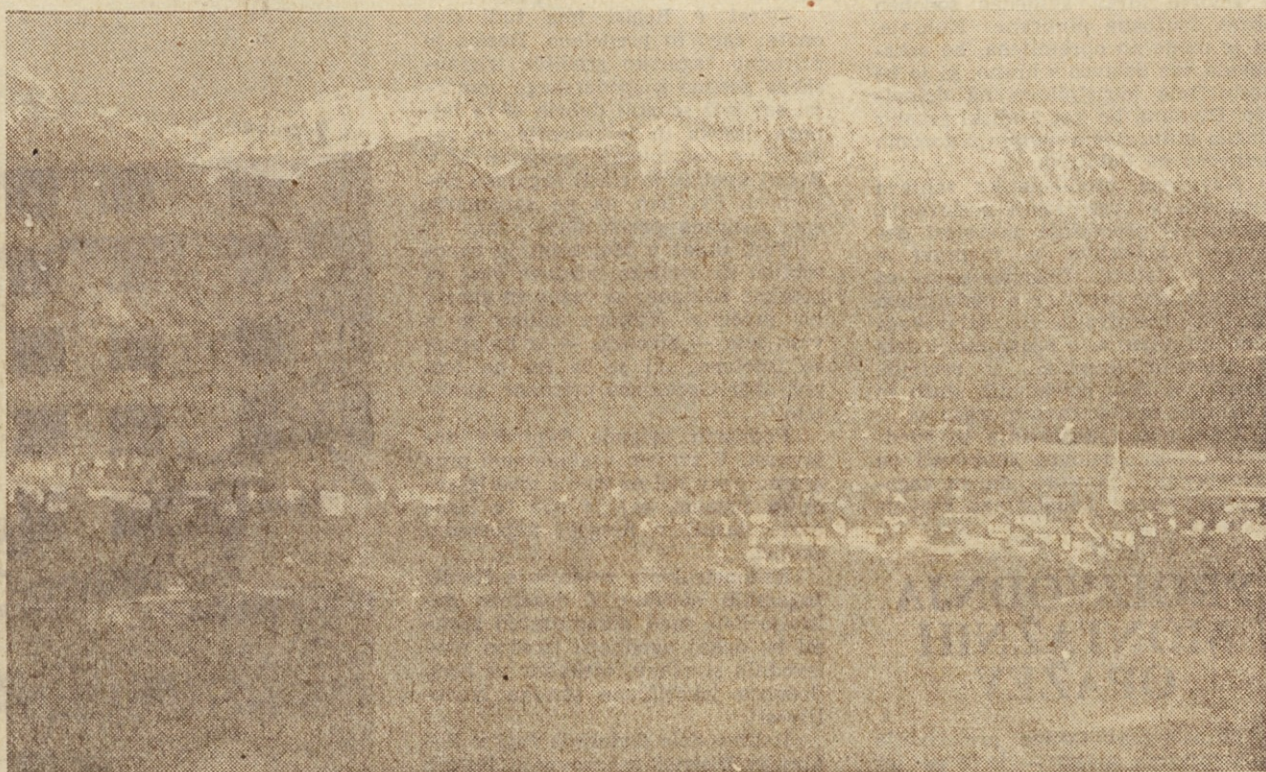
Porast hranilnih vlog vsekakor dokazuje, da je varčevanje pri prebivalcih komune dokaj uveljavljeno. Letos bodo dosegle hranilne vloge 390 milijonov dinarjev. O potrošni moči občanov pa lahko govore potrošniški krediti, ki bodo znašali ob koncu leta približno 470 milijonov dinarjev. Ob tem pa podružnica tudi odobrava in daje kredite za občasna obratna sredstva gospodarskim organizacijam.

Posasten spomenik fašističnega terorja na Gorenjskem je spomenik padlim talcem v Begunjah. Morda besedica premalo pove, saj za njo tlee zloglasni zapori, številni grobovi, malone nepregleden spisek žrtv. Vsekakor pa je besedica posebno poglavje v zgodovini tamkajšnjih domačinov, ki so s svojo ogorčeno borbo proti okupatorju odšteli svoj krvni davek za svobodo in za življenje, ki je vredno življenja

Investicijskim naložbam v gospodarske panoge, predvsem v razvoj turizma, namenja banka znatna sredstva. Njene investicije še dopolnjujejo krediti Splošne gospodarske banke in Jugo banke. Takšna investicijska politika je na tem področju in za razvoj nekaterih gospodarskih

panog v radovljiški komuni povsem utemeljena, nalaga pa nadaljnjo skrb Komunalni banki v Radovljici, da še vnaprej z združevanjem razpoložljivih sredstev gospodarskih organizacij pospešuje kreditno sodelovanje v korist hitrejšega razvoja gospodarstva.

Radovljica

OBPREHODUNA KOMPLEKSNO GOSPODARJE — NJE Z GOZDOVI

Občinski skupščini Jesenice in Radovljica sta v skladu z zakonom o gozdovih pooblastili za gospodarjenje z vsemi gozdovi na njunem območju **GOZDNO GOSPODARSTVO BLEJED**. Za celotno gozdno gospodarsko območje so izdelani gozdno-gospodarski načrti ne glede na lastništvo. Načrti so potrjeni in občinski skupščini sta zaupali to pomembno nalogo G. G. Bled. Vsi pogoji, ki jih postavlja zakon v strokovnem smislu za prehod na kompleksno gospodarjenje, so potemtakem izpolnjeni.

Pred delovno skupnostjo **GOZDNO GOSPODARSTVO BLEJED** je postavljena kot izredno pomembna ter odgovorna družbeno-politična naloga podružljanje gozdne proizvodnje v zasebnih gozdovih. Izvedba te naloge pomeni neodločljiv premik v nadaljnji krepitvi socialističnih sil v tej panogi proizvodnje.

Na tem območju je v državljanski lastni blizu 23.100 hektarov gozda. Letni prirastek znaša 71.000 kubičnih metrov (bruto) ali približno 60.000 kubičnih metrov gozdnih sortimentov, od katerih je 40.000 kubicov namenjenih blagovni proizvodnji.

V družbenih gozdovih, ki obsegajo 27.700 ha površine, omogoča ureditveni načrt porast letnega poseka od nekdanjih 60.000 kubičnih metrov na 100.000 m³ stoječega lesa ali blizu 90.000 kubičnih metrov izdelanih gozdnih sortimentov.

Namen kompleksnega gospodarjenja pa je ravno dvig proizvodne zmogljivosti gozda z uporabo moderne metode gospodarjenja po načelih sodobne ekonomike.

V minulih letih je zgradilo podjetje z lastnimi sredstvi čez 140 km gozdnih cest in preko 120 raznih objektov, od bivališč za delavce, gospodarskih poslopij, družinskih stanovanj do upravnih poslopij. Z investiranjem v gozdno mehanizacijo je že ustvarjena močna materialna osnova za nadaljnji razvoj podjetja.

Omenjene naloge seveda zahtevajo rešitev novih problemov, med njimi:

Že nekaj let zapovrstjo vloga GG znatna sredstva v mehanizacijo gozdne proizvodnje. Vendar pa ne gre zgolj za olajšave pri težkem fizičnem delu gozdnega delavca, za porast njegove storilnosti. Gre namreč za nujnost nadomestitve kvalificirane delovne sile s strojem. Kvalificirani delavci primanjkuje! Z možnostjo odhoda prekmurških delavcev na sezonsko delo v Avstrijo je Gozdno gospodarstvo izgubilo nekaj zelo prizadevnih skupin sezonskih delavcev. Z razvojem industrije usiha pritok delavcev iz Primorske. Trenutno zaposluje Gozdno gospodarstvo predvsem Bosance, ki so odlični delavci, vendar pa razen nekaterih niso večji modernih delovnih metod.

Na prvem jugoslovanskem tekmovalju sekačev-motoristov na Bledu v letošnjem oktobru so se gozdarska podjetja pomerila na tem področju. Vzgojni uspehi kadrov niso izostali: prvo mesto je dosegel Ciril Beznik, član delovnega kolektiva GG Bled, njegov brat pa sedmo mesto v finalnem tekmovalju.

Tako obsežen program izkoriščanja gozdov vsekakor predpostavlja mehanizacijo fizični sili, saj mehanizacija lahko v popolnosti rešuje dnevne naloge na področju poseke in spravila lesa iz gozda.

Posebno pozornost posveča podjetje nenehnemu izboljševanju življenjskih pogojev delavcev v gozdu. Urejeni so bili delavski centri, v revirje so prodrli televizija, radio in dnevno časopisje. Pretežen del gozdnih delavcev se vozi na delo z lastnimi prevoznimi sredstvi. Spreminjajo se življenjski in delovni pogoji vse bolj izenčujejo gozdnega delavca z industrijskim.

Letos gradi podjetje na Pokljuki v revirju Mrzli studenec sodoben obrat družbene prehrane. Kuhinja, ki je moderno opremljena, bo oskrbovala vse delavce s hrano, ki jo bo dostavljala koristnikom na delovišče. Dvorana bo kot klubski prostor služila kulturnemu življenju gozdnih delavcev na Pokljuki.

Navedena problematika zahteva napredek v organizaciji poslovanja. Zategadelj precejšnja zavzetost delovnega kolektiva v razpravi o osnutku statuta. Delovne enote so dale koristne predloge o nadaljnjem razvoju decentralizacije delavskega samoupravljanja, o organizaciji dela v delovnih skupinah, v revirjih, obratih, o delu strokovnih služb in o nalogah samoupravnih organov.

Vsestransko zanimanje in spodbude celotne delovne skupnosti pa predstavljajo jamstvo, da so zagotovljeni pogoji nadaljnjega razvoja podjetja.

PROIZVODNJA MONTAŽNIH OPAŽEV

Edinstvenost takšne proizvodnje — montažnih opažev — je že pet let odlika **LESNO INDUSTRIJSKEGA PODJETJA** na Bledu. Podjetje šte-

Gozdno gospodarstvo Bled — gozdni delavci pri delu

LIP Bled — moderno urejeno skladišče lesa s transportnimi tiri

je več obratov: »Tomaž Godec« v Bohinjski Bistrici, Rečica pri Bledu, »Mojstrana« v Mojstrani in »Podnart« v Podnartu, ki oskrbuje ostale obrate s hlodovino iglavcev iz triglavskega gozdno gospodarskega območja. Skozi polnojarmerike gre letno 80.000 kubičnih metrov hlodovine.

Poudarek v nadaljnjem razvoju podjetja in njegovih obratov je v specializaciji proizvodnje. Ta specializacija ne zadeva samo posamezne obrate, pač pa tudi njihove manjše enote. Tako ima obrat v Bohinjski Bistrici enoto žage in predelave. V prihodnosti se bo ta obrat razvijal v smeri žagarske predelave, saj je na njegovem območju zadostna količina surovin. Ves žagan les bo obrat predeloval v končni izdelek — v montažne opaže za potrebe gradbeništva.

Obrat v Rečici ima tudi dve enote: žago in predelavo. Rečica je prirodno žagarsko središče triglavskega gozdno gospodarskega območja, saj teži semkaj dobrih 48% letnega poseka in je potemtakem razumljivo načrtovanje podjetja, ki v Rečici uveljavlja zlasti žagarsko dejavnost. Pri tem pa ne zanemarija specializirane proizvodnje vrat.

Tudi obrat v Mojstrani je usposobljen za serijsko izdelavo vrat za posebne namene: za večna in garažna pročelja. Njihova odlika je v vrsti lesa — macesna — iz katerega so izdelane, saj je ta les na tem področju Gorenjske priznane kvalitete.

Podnartu pripada žagarska dejavnost. V svojem vsakoletnem programu prav nič ne izbira med iglavci in listavci, saj je obe te lesne mase dovolj v njegovi neposredni okolici.

Rekonstrukcija zmanjšuje število žagarskih obratov. Z doseženo delitvijo dela med posameznimi žagami bo dokaj ugodnejši izračun proizvodnih stroškov, vsekakor pa bodo dodobra izkoriščene strojne zmogljivosti.

Delitev dela dodeljuje žagi v Bohinjski Bistrici oskrbovanje lastnih predelovalnih obratov s potrebnimi količinami žaganeza lesa raznih kva-

litet, žaga v Rečici pa je določena za oskrbovanje domačega in tujega trga z zahtevanimi količinami. Ostali dve žagi sta potemtakem namenjeni za zadovoljevanje lokalnih potreb ter za razrez specialnih sortimentov. Tej razporeditvi vlog posameznih obratov so v načrtovanju prilagojeni osnovni stroji in mehanizacija transporta.

Podjetje je že pet let edini proizvajalec montažnih opažev v Jugoslaviji. Ob rasti zanimanja domačega tržišča je nedvomljivo povpraševanje tujine (Zahodna Nemčija, Švica...) za tovrstne proizvode. Njihova odlika je na dlani: serijska proizvodnja omogoča pristopno ceno, razni standardni tipi prilagodljivo uporabnost. Vprašanje je le vgrajevanje raznih eksotičnih lesnih elementov v vrata in opaže, za katere kaže precejšnje zanimanje tujina.

Delitev dela in specializacija v **LESNO INDUSTRIJSKEM PODJETJU BLEJED** prekinjata s staro tradicijo mizarstva, s časom, ko je vsak vse izdeloval. Vendar pa ekonomski izračuni za proizvodnjo ter način proizvodnje, kakršno načrtuje podjetje, govore v prid sodobno organizirani industriji, ki ima v osrčju

malone neizmerljive lesne mase za vidljiv življenjski prostor za nadaljnji razvoj, za nadaljnjo uveljavitev

malone neizmerljive lesne mase za vidljiv življenjski prostor za nadaljnji razvoj, za nadaljnjo uveljavitev

IZ GRADBENE GRUPE — GRADBENO PODJETJE

Iz gradbene grupe, ki je leta 1954 obnovljala pogorelo Srednjo vas pri Bohinju, je nastalo **Slošno gradbeno podjetje Bohinj**. Podjetje zaposluje nad 100 delavcev ter dosega letno 150 milijonov realizacije.

Z lastnimi sredstvi je podjetje nabavilo strojni park, iz svojega prvotnega sedeža v Srednji vasi pa se je preselilo v lastno zgradbo v Bohinjski Bistrici, kjer ima tudi skladišče in lastno mizarско delavnico.

Podjetje gradi pomemben objekt v Bohinju: namreč žičnico na Vogel z vsemi pomožnimi objekti. Pričelo je tudi z gradnjo modernega hotela ob zgornji postaji žičnice. Gradnja je organizacijsko zelo zahtevna. Poleg tega gradi podjetje v Stari Fužini tri objekte za Zavod za gojitev divjadi »Triglav« na Bledu in še več manjših del.

ODLIKI — OBSEG IN KVALITETA DELA

SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE »GORENJC« RADOVLJICA je lani slavilo 15-letnico obstoja. Podjetje se je v teh letih naglo razvilo, saj je od nekdanjih 200 milijonov dinarjev porasel letni skupni dohodek na 800 milijonov dinarjev, prihodnje leto se bo še povečal za 400 milijonov. Predvidevanja so uresničljiva, ker so pogodbe že sklenjene.

Zaradi težav, ki so spremljale podjetje pri dosedanjem delu, se je kolektiv odločil, da bo v bodoče prevzemal le obsežnejša naročila, manjša pa prepuščal manjšim gradbenim podjetjem. Z izpolnjenim načinom notranje organizacije dela in s kvaliteto se je podjetje že uveljavilo, predvsem pa s spoštovanjem pogodbenih rokov. Pri izpolnjevanju rokov dograditve so imeli večje težave le v Kranjski gori zaradi raztresenosti gradbišč, nedodelanih načrtov in zaradi pomanjkanja sezonske delovne sile, ki jo je bilo tu težje dobiti kot drugod.

Podjetje gradi naslednja večja objekta: 5 stanovanjskih blokov na Bledu, šolo v Gorjah, počitniški dom na Pokljuki (ki bo dograjen do novega leta), v Lescah gradi proizvodni objekt za tovarno »Verigo« in dom za družbeno življenje delavcev na Jesenicah stanovanjski blok in nekaj manjših zgradb, v Radovljici trgovsko upravno hišo, postajo Ljudske milice, stanovanjske bloke ter prostore za tepništvo in ključavnice, čarstvo, v Kropi gradi za obrat »Iskre« stanovanjski šestorček. Naklem pri Kranju dokončuje transformatorsko postajo. Največje gradbišče pa ima podjetje v Kranju, kjer gradi 200 stanovanjskih enot. In na posled: podjetje je soudeleženo pri obnovi Skopja.

Za takšno dejavnost bi podjetje potrebovalo 500 delavcev, ima jih le 350. Razumljivo je torej prizadevanje podjetja, da iz leta v leto izpopolnjuje strojni park. Sedaj imajo naročen žični bager in dvigalo. Z mehanizacijo ne rešuje le pomanjkanja delovne sile, pač pa pridobiva na času gradenj ter zmanjšuje gradbene stroške.

SGP Gorenje Radovljica — gradilišče v Kranju

PRIHODNJE LETO PLASTIČNE SMUČI

S proizvodnjo smučí, ki jih v Begunjah, v TOVARNI »ELAN« izdelajo 100.000 parov letno, dosega to specializirano podjetje stopnjo najmočnejše tovarne športnih rekvizitov v svetu. Poleg smučí in športnega orodja, namenjenega telesni kulturi, izdeluje »ELAN« še gasilske lestve in telovadno orodje, opravlja pa tudi montažna dela v telovadnicah. »ELAN« je resnično uspel izvesti iz lesa njegove neverjetne lastnosti prožnosti, odpornosti, zanesljivosti in prav nič ni pretirana trditve, da ima proizvodnja v tej tovarni izrazit prizvok delovne virtuoznosti.

Proizvodnja v »ELANU« je v zadnjih letih dosegla indeks 300. V letu 1958 je dosegla 418 milijonov dinarjev v realizaciji, letos bo presegla milijardo in 300 milijonov. Pomembnost primerjave števil je toliko večja ob ugotovitvi, da je delovni kolektiv v tem času porasel za 95 novih moči: od 400 leta 1958 na 485 ob izteku letošnjega leta. V zadnjih petih letih je potemtakem narasla proizvodnja na zaposlenega za natanko dva in polkrat. Ta ugotovitev gre vsekakor v račun produktivnosti in skrbi za mehanizacijo podjetja, za organizacijo dela, skrbno predprilago in na kraju za posluh, ki velja potrebam tržišča.

Uspešnost poslovanja je odvisna od tržišča, od modnih želja, od nivoja potrošnje. Pri tem predstavlja izvozna dejavnost poseben odstavek: 70 odstotkov proizvodnje »ELAN« z uspehom plasira na tržišča Kanade, Amerike, Švice, Francije, Zahodne Nemčije in Skandinavije.

Raznolikost sicer specializirane proizvodnje pa vendarle ne zmanjšuje naporov podjetja, ki jih vlaga v proizvodnjo smučí kot svojega osnovnega proizvoda. Pred petimi leti je podjetje izdelalo 30 tisoč, letos bo izdelalo 100 tisoč parov smučí. Skladno s količino je rasla kvaliteta, ki jo izraža že samo dejstvo, da je cena para smučí porasla v obeh letih kupca od nekdanjih pet dolarjev na zdajšnjih deset. Smučkam iz lesa je pridružil podjetje kovinske, zdaj pa se ukvarja s proizvodnjo smučí iz plastične mase in že prihodnje leto bo domače tržišče lahko ponudilo ljubiteljem zimskega športa prve poizkusne pare plastičnih smučí.

Razvoj športne tehnike doma in v svetu, naklonjenost vse večjega števila ljudi zimskemu športu in značilno obeležje množičnosti tega športa zlasti pri nas, so privedli do tega, da je »ELAN« ustanovil inštitut športnega orodja, ki je prvi inštitut pri podjetjih lesne industrije v Sloveniji. Vse dotlej so v podjetju dokaj neorganizirano in nesistematično reševali probleme tehničnega razvoja športnega orodja, pri čemer so bili zaposleni predvsem strokovnjaki tehničnega sektorja. Takšen način reševanja proizvodnih problemov glede na potrebe tržišča in sodobnih zahtev telesne kulture nikakor ni ustrezal. Z organizacijo namenskega inštituta pa so že dosedanje raziskave privedle do ugodnih rezultatov. Tovarna je pod vodstvom in po načrtih strokovnjakov inštituta izdelala moderno telovadno orodje, na katerem so bila uvedena tekmovanja v Beogradu, ki so se ga udeležili najboljši evropski telovadci. Orodje je v popolnosti zadovoljilo izvajalce in tuje znane strokovnjake za orodno telovadbo, ki so prisostvovali tekmovanju.

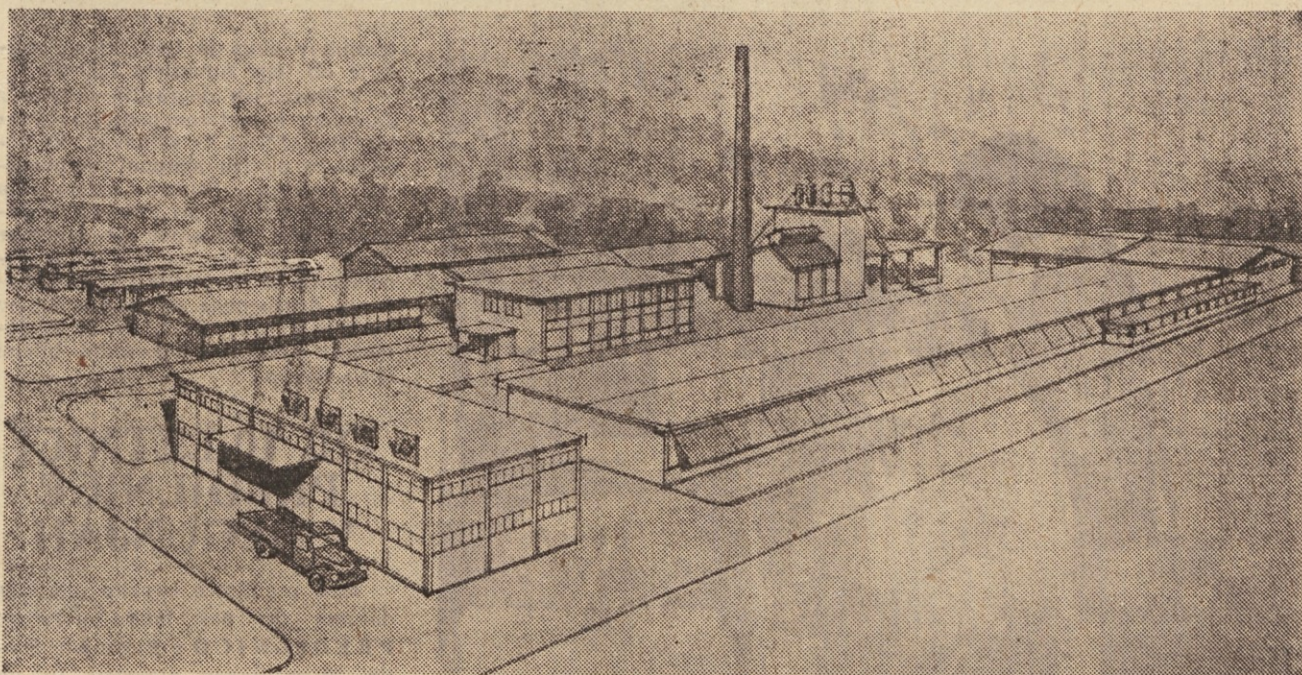
Olimpijski komite za izvedbo olimpijskih iger je pokazal precejšnjo mero zanimanja za orodje, kar potrjuje upravičenost organizacije inštituta in medsebojno sodelovanje inštituta ter tovarne »ELAN«.

Pomen inštituta pa ne sega samo v telovadnico, pač pa na vsa področja športnega udejstvovanja. Smučí so takšen zahteven izdelek, ki morajo imeti vrsto estetskih in mehanskih odlik. Ugotovitve inštituta o mehanskih lastnostih smučí so trenutno v študiju ter v praktični preizkušnji.

Uspehi in izkušnje »ELANA« so osnova za njegov nadaljnji razvoj. V poslednjih dveh letih je podjetje vložilo v izgradnjo proizvodnih objektov 96 milijonov lastnih sredstev, pri čemer je usmerilo pozornost v razvijanje ozkih grl v proizvodnji. Proizvodnja smučí bo dosegla letno 120.000 parov. V tem oddelku bodo z uvedbo mehanizacije ter primerne strojne opreme uvedli zahtevam tržišča ustrezen tehnološki postopek. Delovni kolektiv predvideva, da bo realizacija ob koncu sedemletnega plana dosegla dve milijardi in 300 milijonov, pri čemer bo izvoz povečan za 100 odstotkov, potrebe domačega trga pa bodo povsem zadovoljene.

POVEČANJE IZVOZA V PRIHODNJE

TOVARNA »PLAMEN« v Kropi izdeluje razne vijake od M2 do M24 v trgovinski kvaliteti in kvali-

Takole bo izgledala Tovarna športnega orodja »ELAN« po končani rekonstrukciji

tetne vijake do 100 kg na kvadratni milimeter. Strokovni izrazi vsekakor potrjujejo izredno širok asortiment vijakov za potrebe raznih industrijskih dejavnosti kot tudi za potrebe široke potrošnje.

Podjetje je bilo v razdobju 1959—1963 do tal rekonstruirano. Njegova zmogljivost je znatno porasla ter njegove zdajšnje zmogljivosti dovoljujejo dosego skupnega dohodka v višini štirih milijard ob primernem povečanju števila zaposlenih. Proizvodni uspeh podjetja pa je v prejšnji meri odvisen od povpraševanja na tržišču. Večja naročila trgovskih podjetij so podjetju vsekakor dobrodošla, saj na osnovi le-teh lažje planira proizvodnjo.

Ob domačem tržišču »PLAMEN« uveljavlja svoje proizvode tudi v tujini. Letošnji začetek uveljavljanja v tujini je kmaj uvod v namene podjetja, ki bo že v prihodnjem letu močno povečalo plan izvoza. Izvoz pa seveda zahteva delovno disciplino, premošljeno organizacijo dela in z njima večjo produktivnost in obsežnejšo proizvodnjo, kar sodi med vsakdanja prizadevanja delovnega kolektiva.

PRI ZNAMENITIH KROPARSKIH KOVAČIH

Stalna izložba v Kropi seznanja z vrsto izdelkov, ki so jih izdelali in jih izdelujejo kovači-umetniki. Z dvema dejavnostima — z graviranjem ter s kovaštvom — predstavlja podjetje »UKO« v Kropi znaten delež pri oblikovanju narodnega dohodka, obenem pa so njegovi proizvodi znano folklorno blago, ki slovi daleč v svetu. Lestenci, svetilke, pepelniki, mreže za stopnišča, balkonske ograje, so predmeti z izrazitim osebnim pečatom kovača, ki jih je izdelal; delavce v graverskem oddelku pa odlikuje izrazita natančnost v izdelavi raznih kalupov in štanc.

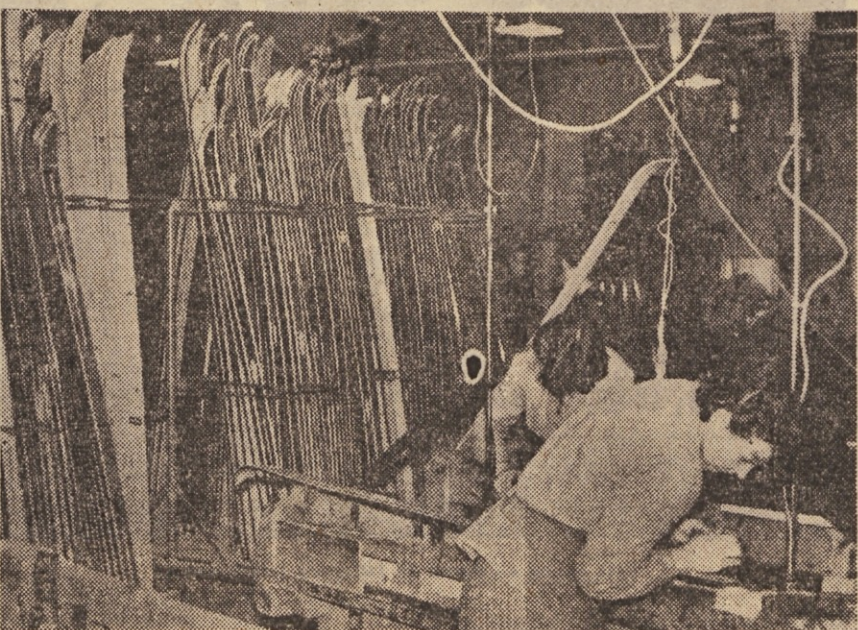
Podjetje »Dom« je eden izmed največjih odjemalcev izdelkov kropskih kovačev ter hkrati posrednik njihovega blaga tujim kupcem.

OD VERIŽIC DO TEŽKIH SIDRNIH VERIG

Iz majhne delniške družbe iz leta 1922 je TOVARNA VERIG v Lescah prerasla v eno največjih podjetij v radovljiški občini. Njena osnovna dejavnost so verige: od najmanjših za široko potrošnjo do verig za industrijo in rudarstvo ter do najtežjih sidrnih verig za prekoceanske ladje. To proizvodnjo tovarna dopolnjuje še s proizvodnjo vijakov, zakovic, matic in raznih kovaških odkovkov ter opremo za pomorstvo.

Po svojem razvojnem programu bo dosegla VERIGA leta 1970 povečanje fizičnega obsega proizvodnje v primerjavi z letošnjim uspehom za 95 odstotkov, število zaposlenih za 18 odstotkov in skupni dohodek za 105 odstotkov. Sedemletni plan predvideva v podjetju za okoli milijardo 300 milijonov investicij: z vlaganjem sredstev v avtomatizirane mehanizme, za dosego boljše organizacije dela, modernjših tehnoloških postopkov, z izkoristkom rezerv predvideva kolektiv 67-odstotno povečanje produktivnosti na zaposlenega.

Načrtovanja podjetja v času uredničenja sedemletnega plana govorijo o indeksu 150 v izvozu glede na zdajšnji izvoz, realizacija na domačem trgu pa bo večja za 80 odstotkov. S stalnim večanjem asortimenta izdelkov podjetje upošteva želje in zahteve domačega ter tujega odjemalca, pri čemer daje prednost serijski proizvodnji. Za primer: s porastom avtomobilske industrije

Elan Begunje — montaža jeklenih robnikov za smučí

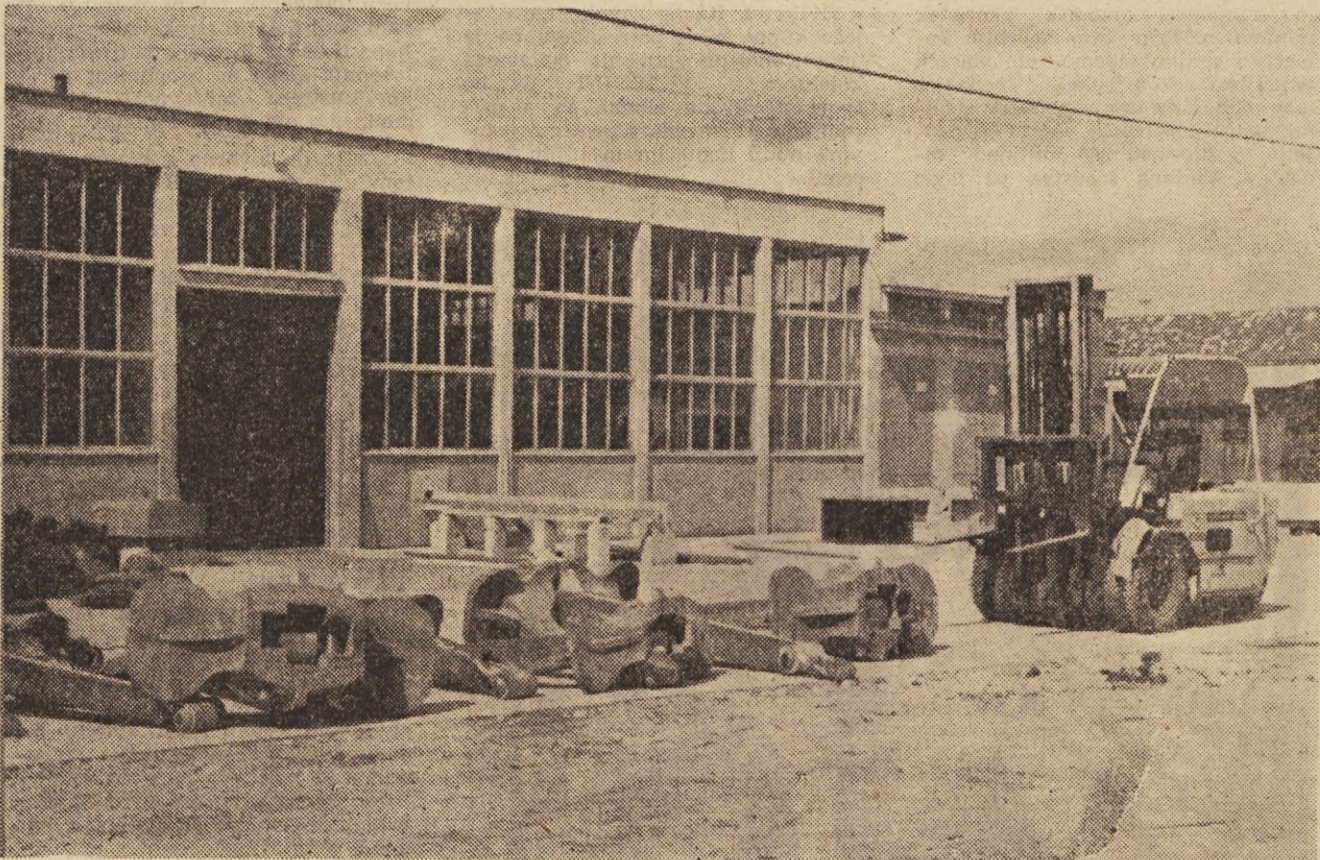

Elektronski stroj za ugotavljanje kvalitete smučí. S tem nenavadnim aparatom ugotavljajo strokovnjaki obremenitev odnosno napetosti v smučeh ter sploh obnašanje materiala med vožnjo. Takšne meritve dajo koristne rezultate za laboratorijske raziskave in seveda za nadaljnje izpopolnjevanje konstrukcije smučí. Lahko poudarimo, da so te raziskave edinstven primer v svetovni proizvodnji smučí

uvršča VERIGA v redno serijsko proizvodnjo popolnoma nove tipe snežnih verig raznih oblik in kvalitete.

Sploh zavzema proizvodnja verig opazno mesto v načrtovanju delovnega kolektiva. Specializacija v tej proizvodnji ne predstavlja samo nadaljevanja večdesetletne tradicije, ampak tudi približevanje najvišji

stopnji kvalitete. Narasčanje proizvodnje zahteva poglobljeno skrb za strokovno usposobljen kader. Stipendiranje, organizacija strokovnih tečajev, usposabljanje na delovnem mestu, seminarji — so vsekakor dejavnost, ki odreja ob investicijah v stroje znatne investicije v človeka, v nivo njegove strokovne usposobljenosti.

Tovarna verig Lesce — težke sidrne verige za največje prekoceanske ladje pred preizkušnjo na 500-tonskem preizkuševalnem stroju

»ISKRA« IN NJENA DVA OBRATA

Pred štirimi leti je tovarna »ISKRA« preuredila nekdanjo tovarno ur v Lipnici pri Kropi v svoj obrat za proizvodnjo specialnih mehanizmov. Danes izdelujejo v tem obratu urne mehanizme, številčnike za električne števec, števec za telefonske centrale, stikalne ure, časovne števec in električne stenske ure. Proizvodnja dosega pol milijarde v skupnem dohodku, z uvedbo nekaterih novih proizvodov pa se bo že v prihodnjem letu približala 700 milijonom. V obratu bodo pričeli z izdelavo dvotarifnih številčnikov, petmestnega števca pogovorov za telefonske centrale in kuhinjskih ur. Za nemoten potek tako razširjene proizvodnje bo dograjena nova hala za montažo in skladišče za surovino in polizdelke.

Podjetje kot obrat »ISKRE« proizvaja skladno z načrtovanji celotne »ISKRE«, z načrtovanji ostalih »ISKRINIH« obratov. Obenem pa se Lipnica uveljavlja s svojimi proizvodi v tujini: tako v Indiji z indijskim številčnikom »Jaipur« ter v Italiji z električnimi stenskimi urami.

Drugi obrat »ISKRE« v radovljiški komuni je nekdanja tekstilna tovarna v Otočah, danes poznana Tovarna električnih in merilnih instrumentov — »ISKRA« OTOČE. Pomen te tovarne je proizvodnja preciznih električnih merilnih instrumentov. 861 milijonov dinarjev je letošnja realizacija tovarne, z osvojitvijo nove proizvodnje pa bo tovarna presegla milijardo, bržkone že v prihodnjem letu.

Tudi ta obrat »ISKRE« — sicer samostojna enota, kot so pravzaprav vsi »ISKRINI« obrati — je nepogrešljiv proizvajalec v proizvodnem kolesju. Njegovo delo je odvisno od dela drugih in delo v drugih obratih je odvisno od proizvodnih uspehov v obratu Otoče. Pri tem pa je obrat samostojni sodelavec »ISKRINEGA« prodajnega servisa, ki mu omogoča izvoz ter z njim uveljavljanje na tujih tržiščih.

ZMANJŠANJE UVOZA Z OSVOJITVIJO NOVIH PROIZVODOV

KEMIČNA TOVARNA v Podnartu predstavlja člen v verigi naše kemične industrije. S specializirano proizvodnjo raznih kemikalij in premazov za zaščito kovin, kemikalij, ki so osnova pri raznih kemičnih analizah, materialov za galvaniziranje ter raznih lužin podjetje ugodno vpliva na zmanjševanje uvoza.

Letošnji plan proizvodnje je za dobro polovico večji od lanskega in plan za prihodnje leto je za 13 odstotkov večji od letošnjega. Skladno z navedenimi odstotki se giblje vsakoletna realizacija: lani je podjetje doseglo v skupnem dohodku 656 milijonov, letos 890, prihodnje leto bo podjetje približalo svoj skupni dohodek milijardi. Naglo gibanje proizvodnje omogoča podjetju prehod od dosedanje laboratorijske proizvodnje v industrijsko. Osnovo za ta prehod pa ne predstavlja samo izpopolnjena oprema, pač pa v precejšnji meri kvalifikacijski sestav stočlanskega delovnega kolektiva, saj je med vsemi delavci 10 inženirjev.

15-KRATNO POVEČANJE PROIZVODNJE V DESETIH LETIH

Tovarna industrijske opreme
»TIO« LESCE je združevala v svoji dejavnosti 1952. leta, ko je bilo ustanovljeno uslužnostno podjetje za izvrševanje raznih uslug, tako ključavničarsko, elektromehanično, mizarstvo in pleskarsko obrt.

Prvi korak na področju avtomatizacije je bil storjen leta 1955, ko je podjetje odkupilo dokumentacijo za proizvodnjo hidravličnega regulatorja tipa »Askania«. Že prvo leto so izdelali 35 takih regulatorjev za potrebe železnar.

Na osnovi takšnega razvoja se je podjetje preimenovalo v »TIO«, v tovarno industrijske opreme. Začelo je z osvajanjem proizvodnje novih tipov regulatorjev, merilcev za vodni pritisk po principu Venturi bimetalnih in kapilarnih termometrov in oljnih črpalk na zobčnike. Čeprav je bila proizvodnja še vedno na obrtniški osnovi, se je podjetje razvilo v velikega proizvajalca mer-skih instrumentov in elementov avtomatizacije.

V razdobju od leta 1960 do letos je podjetje izpopolnjevalo predvsem tehnično službo. Formirali so samostojni konstrukcijski oddelek in projektivni biro. Z izpremenjeno organizacijo dela si je podjetje omogočilo prehod od obrtniške k polserijski proizvodnji. Ob sodelovanju »Askanie« je podjetje začelo projektirati za velike objekte, ki so potrebovali najsodobnejšo opremo za merjenje in regulacijo (veliki parni kotli), razne stroje, ki uporabljajo kombinirano gorivo in razne vrste peči za potrebe črne in barvne metalurgije.

Leta 1961 je podjetje dobilo od švicarskega podjetja »Sunter« licenco za proizvodnjo termostátov za gospodinjstva in industrijo. V začetku so jih v podjetju samo montirali, zdaj jih še tudi izdelujejo.

Povečevanje bruto produkta nazorno kaže na razvoj podjetja: v 10 letih se je 15-krat povečal.

LETNO 20 TON KLEKLJANIH ČIPK

TOVARNA ČIPK, VEZENIN IN ROKAVIC »VEZENINE« BLED sodi s proizvodnjo strojno klekljanih čipk med največje tovrstne proizvajalce pri nas. Letno izdela približno 20 ton tega zlahtnega blaga, kar je enako trem milijonom 500 tisočim metrom. Poleg čipk izdeluje »VEZENINA« strojno vezene vezanine — od tod njeno ime — katerih letna proizvodnja pa dosega 25 ton. V zadnjem času je podjetje osvojilo še proizvodnjo ženskih rokavic. Letna zmogljivost: 200.000 parov. S tem je proizvodnja iz leta 1962 — 230 milijonov dinarjev v realizaciji — več kot podvojila, saj bo njen delovni kolektiv dosegel ob koncu letošnjega leta že pol milijarde dinarjev.

Podjetje je kot edinstveni proizvajalec med večjimi tovarnami v Evropi. V svoji proizvodnji ohranja folklorne elemente, ki jih domiselno prilagaja strojnemu vezanju in klekljanju.

Edinstvenost proizvodnje pa še ne pomeni njeno sodobnost. Strojni park v podjetju je že malce ostareel in je njegov ekonomski izkoristek minimalen. Prav zato načrtuje kolektiv s svojim sedemletnim planom temeljito rekonstrukcijo mehanizmov, obnovitev ter dopolnitev strojnih zmogljivosti. Za vse to je podjetje vložilo nad 350 milijonov dinarjev. Vložena sredstva pa bodo

TIO, Lesce — obrat za izdelavo termostátov

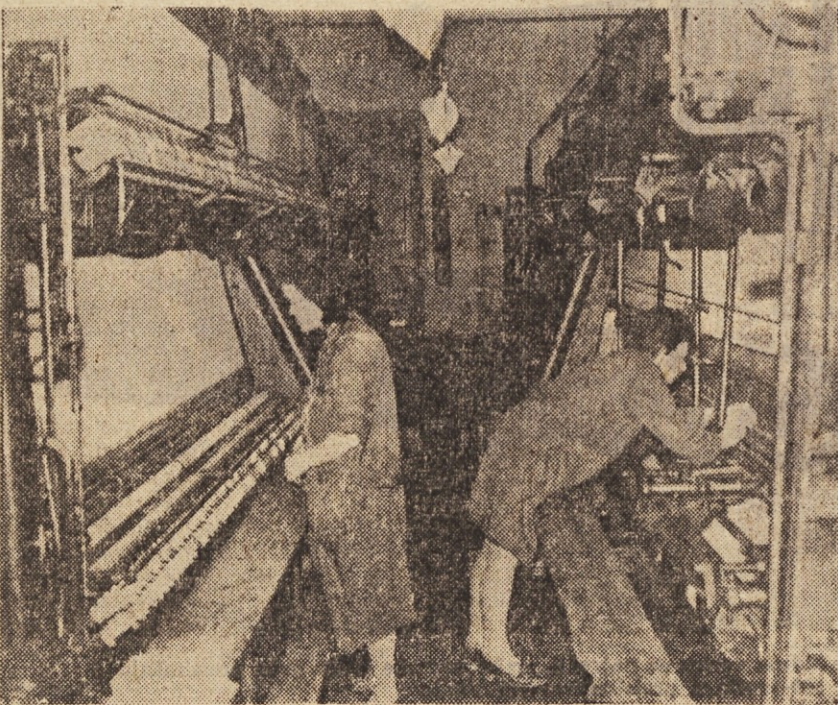
predstavljala za delovni kolektiv ob ugodnejših delovnih pogojih ter boljši strojni opremi leta 1970 nad milijardo in pol dinarjev realizacije. V tem razdobju se bo povečalo število zaposlenih od zdajšnjih 170 na 300, hkrati pa bo izpremenjen tudi kvalifikacijski sestav delovnih moči.

Strokovna usposobljenost je odločilna zahteva proizvodnje, ki zavzema elitnejšo mesto v naši tekstilni industriji. Strokovnost pa zadeva ob potrebo uvedbe novih služb, predvsem izpopolnjenega oddelka za izrisavanje vzorcev in poizkusnih laboratorijev.

Vezanine in čipke so modni proizvod. Trgovska mreža je lahko dober posrednik tega blaga med proizvodnjo in potrošnjo, vendar pa so njene analize potrošne moči prebogato oslonjene na diagram prodaje neprimerno manj kvalitativnih proizvodov iz prodaje. Umevno, plastika, preprosti izdelki, dostikrat neokusno blago rado predrami okus nepoučenega kupca. Pri tem kvalitno blago ostaja, potrošnikov okus pa je čestokrat opeharjen.

Napori podjetja »VEZENINA« pa vsekakor govorijo v prid staremu pregovoru: »Nimam denarja, da kupujem poceni!« Podjetje se trudi za kvaliteto, pri tem pa ohranja stari nevarljiv okus potrošnje, ki je vselej dajala prednost domačemu blagu, pristnosti domače vezanine.

Kupna moč prebivalcev je danes že takšna, da omogoča trgovini donosno posredniško funkcijo med potrošnjo in proizvajalcem tudi v primerih tistih nevsakdanjih dobrin, ki jih človek kupuje dvakrat ali trikrat v življenju. Ravno zavoljo naraščajoče kupne moči potrošnikov pa je upravičeno pričakovanje delovnega kolektiva v »VEZENINI«, da bo svoje proizvode zlahka in s priznanjem ter seveda s pomočjo trgovine nudil domačim in tujim kupcem.

VEZENINE Bled — vezilni avtomat v II. obratu

trošnikov okus je tisti, ki se oblikuje ob tem zunanem izgledu.

V Begunjah dograjuje skupno z delovnim kolektivom podjetja »Elan« kolektiv »SUKNA« stanovanjske poslopje v okviru skupne stanovanjske zadruge. Primer sodelovanja dveh kolektivov pri reševanju stanovanjskih problemov je omembe vreden, saj kaže na domiselno sodelovanje dveh podjetij pri oblikovanju družbenega standarda članov dveh delovnih kolektivov, ki so domačini kraja v neposredni bližini obeh tovarn.

OB 10-LETNICI PREDILNICE V BEGUNJAH

Med predilnice izrazito mlajšega datuma pri nas lahko uvrstimo **PREDILNICO** v Begunjah. Svoji 29 milijonov dinarjev, ki jih letno ustvarja komaj 11-članski delovni kolektiv, je delovni rezultat starih in prenovljenih strojev nekdanje kranjske »Zimopreje«. Prvotno je **PREDILNICA** proizvajala prejo, zdaj pa zavoljo povpraševanja in potreb domače konfekcijske industrije znatno povečuje proizvodnjo krojaškega platna. Ta počasi spreminja svoj značaj predilnice v tkalnico.

»OKOVJE« KAMNA GORICA

OKOVJE Kamna gorica izdeluje pohištveno in stavbeno okovje, izdelke iz plastičnih mas ter izvršuje galvaniziranje. Letna proizvodnja dosega nad 100 milijonov skupnega dohodka. V galvanskem oddelku bo podjetje prevzelo večja dela za »Plamen«, »Verigo«, »TIO« in »Elan«.

HITRO PRILA- GOJEVANJE ZAHTEVNOSTI TRŽIŠČA

Loden in hubertus sta sicer znana proizvajalca **TEKSTILNE TOVARNE »SUKNO«** v Zapužah, vendar pa daje tovarniška proizvodnja vse večji poudarek takšni notranji organizaciji dela in strokovni usposobljenosti delovnih moči, da njena proizvodnja glede na asortiment izdelkov ustreza zahtevnosti tržišča, modnemu okusu potrošnikov.

Letos bo tovarna s svojim obratom v Jurjevi pri Ribnici dosegla milijardo dinarjev v skupnem dohodku. Vrednost izvoza bo dosegla 60.000 dolarjev, lahko bi celo več, če ne bi imelo podjetje težav zaradi nepravčasne dostave surovin. Podjetje sicer izvažajo v Avstrijo, kot posredni izvoznik — »SUKNO« je namreč stalen dobavitelj domači konfekcijski industriji — pa v Sovjetsko zvezo. Letošnje priprave za nemotenost proizvodnje v prihodnjem letu pa utemeljujejo namero tovarne, da približa svoj neposredni izvoz 100.000 dolarjem, s čimer bo podjetje lahko krilo dobro tretjino sredstev za uvoz surovin in pomožnega materiala.

Hkrati pa predstavlja letošnje razsojanje o sedemletnem planu poudarek skrbi za strokovno usposobljene kadre, ki jih za zdaj še primanjkuje. Ne le 20 pred leti nabavljenih avtomatskih stavev, pač pa predvsem rekonstrukcija kotlarne in še bolj apreture zahteva hitrejše formiranje strokovnega nivoja zaposlenih. Tu velja doberšen poudarek strokovnemu delu v apreturi, ki ni odvisna samo od primernih mehanizmov, energije in kemikalij, pač pa predvsem od veščine zaposlenih delavcev. Od apreture pa je odvisen končni izgled blaga in po-

Almira Radovljica — krojni avtomatski pletilni stroj

OD STORITVENE DO INDUSTRIJSKE DEJAVNOSTI

Alpska modna industrija Radovljica — **TRIKOTAŽNA TOVARNA »ALMIRA«** je uveljavljen proizvajalec domiselnih pletenin, obenem pa se ukvarja tudi z barvanjem volne ter s storitvami za posameznike obiskovalce, naročnike.

Obenem pa je »ALMIRA« dostavljala domači potrošnji nogavice iz sintetičnih vlaken. Proizvodnja je podjetje opustilo v korist izvoznice, zivnejše proizvodnje vrhnjih pletenin, za katere je pri nas doma tudi v tujini veliko povpraševanje. V ta namen je prilagodilo tako imenovane koton stroje proizvodnji pletenin, med katerimi bodo zavzemala opazno mesto otroške pletenine.

Proizvodni plan je predvidel letošnji skupni dohodek 725 milijonov dinarjev v vseh treh obratih: v Radovljici, Novi Gorici in Lescahu. Kljub zmanjšani proizvodnji zaradi rekonstrukcije v obratu koton plan presežen in se bo približal milijardi dinarjev bruto dohodka. Tako bo letos izročila »Almira« izkušeno 180.000 kosov raznih pletenin, 70 ton obarvane volne za potrebe trgovine in manjših pletilskih podjetij, približno 70 ton izdelkov pa bo prišlo »ALMIRA« med svojo storitveno dejavnost.

Ob domačem tržišču postaja podjetje vse bolj zanimivo tuje povpraševanje. Amerika, Sovjetska zveza, Italija, Češka so dosedanjim odjemalcem. V podjetju izražajo prepričanje, da bodo krog odjemalcev na tujih tržiščih še razširili, saj bodo dosledno izvedeno specializacijo proizvodnje zlahka dosegli iskano kvaliteto ob manjših proizvodnih stroških. To prepričanje še dopolnjuje namen zamenjave ročnih pletilnih strojev z motornimi v obratu Novi Gorici in v obratu Radovljici. Zamenjavo bo podjetje pridobilo na produktivnosti, kar bo spodbudno vplivalo na formiranje osebnih dohodkov skladno s povečano možnostjo večje konkurenčne sposobnosti v tujini.

»ELITA« BLED

»ELITA« — moško in žensko krojaštvo Bled je majhno podjetje, ki zaposluje 12 delavcev. Posluje v skromnih razmerah, saj ima niti primernih delovnih prostorov, vendar pa si prizadeva, da njegova usluga čim kvalitetnejša.

MOŠKO IN DAMSKO KROJAŠTVO RADOVLJICA

Moško in damsko krojaštvo Radovljica zaposluje 7 kvalificiranih delavcev, 4 vajeke in 1 priučeno šiviljo. Podjetje ustvarja letno 12 milijonov dinarjev prometa. Ker je povpraševanje po uslugah precejšno, bi se podjetje lahko razširilo, vendar pa so slabe možnosti zavoljo pomanjkanju delovne sile.

OBRTNIŠKO PODJETJE »KREDA« BLED

Obrtniško podjetje »KREDA« Bled je majhno obrtniško podjetje, ki pa predstavlja za kemično industrijo pomembno bazo. Kreda je namreč surovina za izdelavo oljnatih barv, krtov, gume in plastičnih mas. Rudo kopljejo v Srednji Radovljici, meljejo, sušijo in prevažajo na Bled. Letna proizvodnja znaša približno 2.500 ton. Podjetje dobavlja svoj proizvod vsem večjim kemičnim tovarnam v Jugoslaviji.

MOČNO POV- PRAŠEVANJE PO SERVISNIH USLUGAH

»ELEKTRO« RADIO SERVIS BLED opravlja servisne storitve: montira nove stanovanjske in industrijske instalacije; popravila radio in TV sprejemnike, montira svetlobne in neonske napise in prevaja elektromotorje. 1952. leta, ko je bilo podjetje ustanovljeno, je doseglo milijone dinarjev v skupnem dohodku, letošnja vrednost proizvodnje pa ku znaša 50 milijonov dinarjev. Podjetje je v zadnjih letih izpopolnilo strojni park in kupilo prevozne sredstvo za izvrševanje servisnih uslug. Največji problem, ki tare kolektiv, je pomanjkanje prostorov. Dosedanje kapacitete so že zdavnaj premajhne, saj je povpraševanje po tovrstnih uslugah zelo veliko. Proti letu 1963 bo podjetje v bližnji prihodnosti rešilo, saj že pripravlja gradnjo novih delavnic in upravnih prostorov.

DEŽELA KRANJSKA NIMA LEPS'GA KRAJA...

Verz doktorja Franceta Prešerna v tolikšni meri označuje lepote Bleda, da je odveč vsaka beseda. Se več: mnoge pesnitve tega velikega moža so spomenik temu gorenskemu kotu vse tja do Bohinja. Popotnik je rad v zagati, če bi moral nagroma sestaviti vrstni red mikavnih in bolj mikavnih krajev v radovljiški komuni; še celo zgodovinar bi ne stresel iz rokava znamenite in bolj znamenite posebnosti.

Ce začnemo z naštevanjem ob robu komune, nas preseneti Podvin, posodobljena graščina francoskih plemičev, ki danes služi oddihu in izobrazbi. Poleti so v Podvinu gostje, turistično razpoloženi obiskovalci, pozimi pa se v sobanah graščine zvrščajo številni seminarji, delovni sestanki, pogovori. Malce dlje od Podvina sprejme obiskovalca Radovljica s tradicionalno gostoljubnostjo. Ne le hotel »Grajski dvor« v središču mesta, pač pa tudi domačini z razpoložljivimi tujskimi sobami teknujejo leto za letom v pridobivanju novih gostov. Potlej je tu »Sobčev bajer«. Morda je to najzgovornejši dokaz prizadevanja turističnega društva, ki ga je zgradilo, uredilo in uveljavilo.

Bledu velja posebna pozornost. Hoteli in manjša gostišča, kopališče, stari grad s svojim muzejem, privlačni otok s poslednjimi arheološkimi izkopaninami — je nekaj stalnega, kar tamkajšnje turistično društvo vsako leto dopolnjuje z mnogimi prireditvami, med njimi takšnimi, ki sodijo v evropsko in svetovno raven. Karakteristični številki za Bled, ki kažeta na število obiskovalcev, sta lahko značilni tudi za druge turistične kraje v komuni. Lani je bilo na Bledu zabeleženih 243.716 nočitev (tujih nočitev 109.000!), letos jih bo predvidoma 288.000 (tujih 151.000!). Nočitve seveda niso merilo splošnega prometa, saj je na Bledu sleherni dan v sezoni lepo število enodnevnih obiskovalcev, ki se radi zadrže ob njegovem jezeru.

Od tod nas vodijo različna pota: na Pokljuko, kjer si poletni in zimski šport podajata roki, po tesni Save Bohinjke v Bohinj, kjer dopolnjuje verigo hotelov vrsta delavskih domov oddiha.

Sedemletna programiranja napovedujejo mnoge nove gradnje, znatno povečanje hotelskih zmogljivosti in restavracijskih sedežev, hkrati pa trgovine in tistih vsakdanjih starih, ki morajo biti na voljo dobremu počutju obiskovalca. Leta 1970 bo Bled dosegel v nočitvah številko 450.000, pri čemer bo v primerjavi z letošnjo sezono podvojeno število tujih nočitev.

SEM TER TJA PO RADOVLJIŠKI KOMUNI

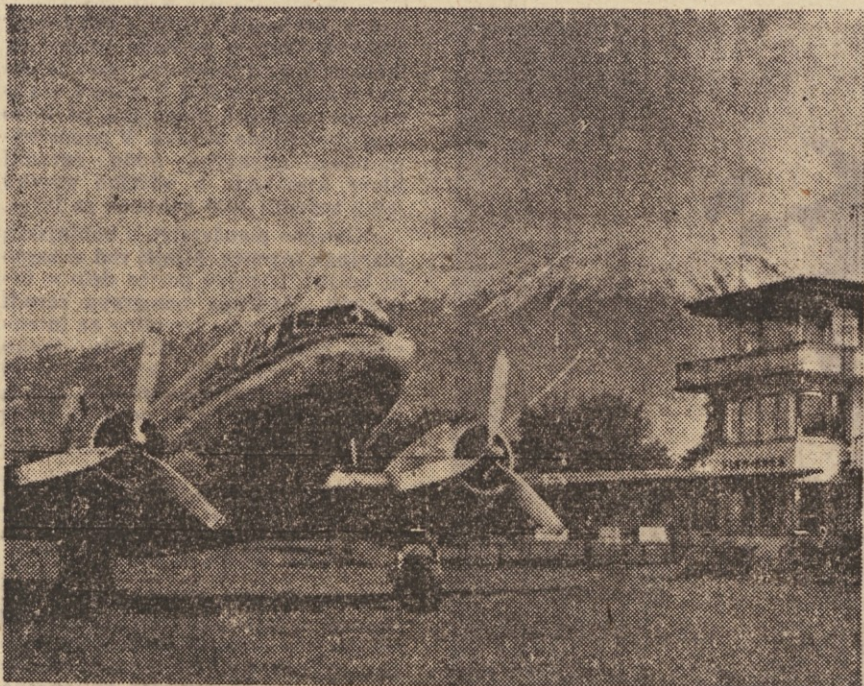
Z letališčem v Brnikih, z elektrifikacijo železnice ter z dograditvijo ljubeljske ceste bodo postale radovljiška komuna ter njene turistične zmogljivosti dostopnejša vse večjemu številu tujih in domačih obiskovalcev. Komuna, njena turistična društva in gostinsko-turistični delavci ne poznajo sezone: trenutno razgrinjajo delovne programe, ki jih bodo mogli uresničiti v zadovoljstvo obiskovalcev, gostov in v lastno zadovoljstvo, saj predstavlja njihovo delo pomembno gospodarsko dejavnost v občini.

VZGOJA MLADIH GOSTINSKIH DELAVCEV

Mnogi obiskovalci Bleda so v hotelu Krim vselej prijetno presenečeni nad mladim strežnim osebjem. Hotel Krim namreč ni v pravem pomenu besede, ampak GOSTINSKI SOLSKI CENTER, ki razpolaga prepotreben kader za gostinstvo Bleda in daljne okolice. Letos je v obeh letnikih šole 200 učencev; teoretični pouk jim nudi vajenka šola na Bledu, praktičnega pa hotel Krim in drugi hoteli.

VLAGANJE SREDSTEV V POVEČANJE ZMOGLJIVOSTI

HOTEL »JELOVICA« je že začel z gradnjo novega komfortnega hotela s 170 ležišči ter s sodobno opremljeno restavracijo z 250 sedeži in z banketno dvorano v neposredni bližini starega poslopja. Na terasi bo prostora za 350 sedežev. Hotel bo zgrajen predvidoma do konca leta

Letališče v Lescah pri Bledu

Bled

1964. Investicije v objekt, ki je prva gradnja za potrebe komercialnega gostinstva po vojni na Bledu, znašajo 440 milijonov dinarjev.

GRAND HOTEL TOPLICE gradi depandanso »TRST« kjer bodo pridobili 95 ležišč. Novi del hotela bo A kategorije. V sedanjem hotelu pa gradi novo moderno kuhinjo, povečuje restavracijo in urejuje avtopark. V termalnem kopališču bo podjetje uredilo sanitarije. V organizaciji hotela bo urejena še trgovina, ki bo prodajala vse potrošniške predmete.

V HOTELU »PARK« je bila letošnja turistična sezona zelo uspešna, saj je bil predvideni dohodek za leto 1963 konec septembra presežen za 21 odstotkov. Z velikim optimizmom pričakuje delovni kolektiv, da bo tudi zimska sezona takšna, zato se že zdaj skrbno pripravlja. Javljajo se posamezni potovalni

uradi, predvsem nemški, vendar pa hotel ni povsem prepričan, če bo rekonstrukcija, ki jo izvaja, končana do pričetka zimske sezone, to je do 15. decembra. V zimski sezoni bo namreč odprt nov del hotela, s čimer bo Bled pridobil v zimski sezoni 108 postelj.

PEKARNA IN SLAŠČICARNA v Radovljici oskrbuje s kruhom in pecivom prebivalce Radovljice in okoliških vasi. V sezoni napeče dnevno približno 1100 kg kruha, 1500 žemelj in 1500 kosov peciva.

PLANINSKO DRUŠTVO BLED ima 450 članov, 100 mladincev in 350 pionirjev. Pri društvu dela mladinski, gospodarski in markacijski odsek. Mladinski odsek prireja izlete, pohode in taborenja. Markacijski odsek vsako leto obnovi letne in zimske markacije. Največ dela ima gospodarski odsek, ki vodi poslovanje planinskih postojank: Planinski dom Murka na Bledu, planinsko koč v Lipanci in letno postojanko na Straži.

HOTEL »TRIGLAV« BLED je zabeležil letošnjo turistično sezono kot zelo uspešno tako glede ustvarjenega prometa kot glede nočnin. Do konca septembra je bilo 11.388 nočnin domačih gostov in 5730 tujih. Prometa pa je bilo do konca septembra za več kot 30 milijonov dinarjev. Podjetje je letošnjo leto prenovilo sobe in depandanso Evropa. Potrebne pa bi bile še obsežnejše adaptacije, o čemer razmišlja kolektiv, saj je hotel eden najstarejših na Bledu.

HOTEL »GRAJSKI DVOR« v Radovljici je edini hotel v Radovljici, zato njegove kapacitete v glavni turistični sezoni že zdavnaj ne zadoščajo več. Načrti za prenovitev in povečanje kapacitet so izdelani. Poleg tega je v izdelavi podjetja tudi načrt za restavracijo in novi bencinski črpalnik v Radovljici.

NOVA ŽIČNICA NA VOGEL bo prinesla hotelom v Bohinju v zimski sezoni dovolj prometa, saj so nekateri že zdaj zasedeni. Pri žičnici bodo organizirali izposojevalnico in popravilnalnico smuči ter reševalno službo. Preskrbljeno bo tudi za redno pluzenje ceste in vzdrževanje parkirnega prostora pri spodnji postaji žičnice.

HOTEL POD VOGLOM BOHINJ se prav tako kot ostali hoteli pripravlja na zimsko sezono. Ima že precej rezervacij. Odkar je bilo v njegovi neposredni bližini zgrajeno še eno poslopje, razpolaga skupno z 110 ležišči. Prihodnjo pomlad name-

rava med obema stavbama zgraditi pokrito verando.

HOTEL »JEZERO« BOHINJ oskrbuje tudi hotel Bellevue. Skupna kapaciteta je 110 ležišč. Ker je v obeh hotelih centralna kurjava, se tudi tu lahko skrbno pripravljajo na zimsko sezono.

SPORT HOTEL POKLJUKA ima za letošnjo zimsko sezono vsa ležišča zasedena. Zmogljivosti hotela, ki razpolaga s 125 ležišči, so premajhne in bodo morali goste pošiljati v počitniške domove.

GOSTINSKO PODJETJE »ČRNA PRST« BOHINJSKA BISTRICA je edino gostinsko podjetje v Bohinjski Bistrici. Njegove kapacitete so premajhne. V gradnji je nov hotel s kapaciteto 70 ležišč, restavracijo in kavarno. Želja kolektiva je, da bi ob Savi uredili camping prostor, kjer bi odprli bife. Podjetje oskrbuje še gostišče v Nomenjuru.

HOTEL »ZLATOROG« BOHINJ je bil zgrajen leta 1903 kot planinska postojanka Slovenskega planinskega društva. Po osvoboditvi ga je odkupil Komite za turizem in gostinstvo Slovenije, zdaj pa je samostojno podjetje. Leta 1958 je bil dograjen, restavracijski prostor s 140 sedeži in pokrito teraso s 60 sedeži. V zimi 1960/61 so napeljali centralno kurjavo in toplo vodo v vse sobe, obnovili pohištvo in nakupili posteljnino. Z julijem 1961 je podjetje odprlo depandanso s 60 ležišči, kjer je v sobah topla in mrzla voda, prhe in centralna kurjava. Zajtrkovalnica, ki je čez dan dnevni prostor, se zvečer spremeni v aperitiv-bar za hotelske goste. V prizemlju so lepo urejena ležišča s centralno kurjavo, toplo ter hladno vodo in prhami. Sedaj gradi podjetje ob zgornji postaji žičnice na Vogel moderen hotel s 100 posteljami in 350 restavracijskimi sedeži ter 2 lesenjači s 60 posteljami in 140 restavracijskimi sedeži.

V zadnjih letih je potrošnja kruha in peciva na Bledu močno narasla. Tako speče PEKARNA IN SLAŠČICARNA BLED v glavni turistični sezoni 3000 kg kruha in 8000 kosov peciva dnevno. To zahteva od kolektiva velik napor, posebno zato, ker je pekarna zastarela in pečejo

kruh na obrtniški način. V bližnji prihodnosti bo te težave zamenjala predvidena gradnja nove moderne pekarnice v Lescah.

GOSTINSKO PODJETJE »TURIST« LESCAH je edino gostinsko podjetje v Lescah, ki nudi svojim gostom prenočišča. Gostišče je na ugodnem kraju (poleg avtobusne in železniške postaje), zato je predvsem v glavni turistični sezoni vedno zasedeno. Gostje pa ga radi obiskujejo zaradi dobre domače kuhinje. Gostišče ima svoje obrate v Podnartu, Kropi in Kamni gorici.

PODVIN — PRILAGOJEN DVEMA NAMENOMA

DOM V PODVINU je bil prenovljen ter opremljen s sodobno hotelsko opremo pred letom dni. Namenjen rekreaciji delovnega človeka, saj je nastal na iniciativo tedanjega okrajnega sindikalnega sveta Kranj, je v nesezonskem času spremenil svojo turistično podobo v izobraževalno središče ne le Gorenjske, pač pa Slovenije. Že v prvi sezoni je bilo v Podvinu organiziranih 140 seminarjev, ki se jih je udeležilo 3200 slušateljev. V načrtu je gradnja novih učilnic v poslopju poleg hotelske zgradbe. V poletnem času pa je Podvin prijetno bivališče tujim in domačim gostom.

SODOBEN NAČIN ZDRAVLJENJA V BEGUNJSKI BOLNIŠNICI

PSIHIATRIČNA BOLNIŠNICA v Begunjah je ustanovljena kot podružnica bolnišnice Polje pri Ljubljani, namenjena za oskrbovanje kroničnih pacientov. Lani je bolniš-

Bohinj

nica postala samostojna, letos meseca maja je bil odprt nov sprejemni oddelek. Ta je za uspešno zdravljenje posebnega pomena, ker pacientom ni treba čakati na sprejem v bolnišnico.

V celoti predvidevajo zdravstveni delavci bolnišnice v Begunjah prihodnje leto v sprejemnem in kroničnem oddelku 90-odstotno zasedbo pri 245 posteljah ali v tem letu 81.760 oskrbnih dni. Predvsem želi povečati menjavanje bolnikov v kroničnem oddelku, saj z novim načinom zdravljenja dosega tudi pri kroničnih bolnikih čedalje več odpuštov.

Načini zdravljenja so sodobni. Poleg tega, da pri zdravljenju uporabljajo nova zdravila, uveljavljajo predvsem zdravljenje z različnimi načini rekreacije, delovne terapije, s kulturnim in športnim udejstvovanjem ter s skupinskimi in osebnimi razgovori z zdravnikom-psihiatrom.

Letos je bilo v delovni terapiji zaposlenih približno 45 odstotkov bolnikov od 1 do 4 ure dnevno. Bolniki so delali v parku, vrtu, ekonomiji, na oddelkih, pri ženskih ročnih delih, v šivalnici, likalnici itd. Sami so pomagali preadaptirati prostore za mizarstvo in kovinsko delavnico.

V bolnišnici vlada med pacienti in zdravstvenim osebjem pristrčno vzdušje. Tudi to je namreč za uspešno zdravljenje duševno bolnih zelo pomembno. Akoholizirarje zdravijo na isti način, le da je zanje grupni pogovor še večjega pomena.

Kroda

PREDVSEM KVALITETA PROIZVODOV

GORENJSKA TOVARNA ČOKOLADE LESCE PRI BLEDU bo prihodnje leto slavila 40-letnico obstoja. Podjetje je bilo ustanovljeno l. 1924 pod drugim imenom, vsekoli pa je slovelo po prvovrstni čokoladi. Kvaliteta čokolade je danes edinstvena, zato kljub nasičenosti trga s tovrstnimi proizvodi drugih sorodnih podjetij podjetje niti v mrtvi sezoni nima večjih zalog. Poleg raznih vrst čokolade izdeluje podjetje tudi mase za slašničarske proizvode in kako v prahu.

Podjetje je že povečalo proizvodnjo samo med leti 1960 in 1963 za 185%. Predvideva še nadaljnja povečanja za kar pa ne zadošča niti strojni park niti delovni prostori in ima v programu večjo rekonstrukcijo.

OB IZVIRIH PITNE VODE

Preskrba prebivalstva z vodo je v turističnih krajih izrednega pomena. Ni torej naključje, da ima blejski vodovod že staro zgodovino: prvi vodovod v vaseh Gorje, Višelnica, Polšica, Podhom, Bled, Koritno, Ribno, Selo in Bodešče so pričeli graditi leta 1913. Leto kasneje je voda že prišla na Bled in v Gorje ter bližnje vasi, kasneje pa so bila dela zaradi prve svetovne vojne prekinjena. Ker vodovod ni bil oskrbovan, je brezhibno služil svojem namenu le kakšnih 10 let. S temeljito rekonstrukcijo vodovodnega omrežja pa je pričelo šele zdajšnje **KOMUNALNO PODJETJE »VODOVOD«** BLED. Rekonstruiralo je vodovod od zajetja pod Radovno do blejskega zajetja. V načrtu je še rekonstrukcija ostalega omrežja na Bledu in gradnja vodovoda v Selu ter v Ribnem, za kar bo potrošeno 150 milijonov investicij.

ZDRUŽENE KMETIJSKE ZADRUGE LAHKO URESNIČIJO NAČRT RAZVOJA KMETIJSTVA V ZGORNJI GORENJSKI

Posebna komisija pri Društvu kmetijskih inženirjev in tehnikov v Radovljici je izdelala perspektivni program razvoja kmetijstva zgornje Gorenjske. Komisija je bila mnenja, da področje Radovljice in Bleda predstavlja v smeri mlečne proizvodnje, proizvodnje pitane živine in predstavlja enoto v oblikovanju družbene kmetijske proizvodnje, ki naj bi se razvijala v smeri mlečne proizvodnje, proizvodnje pitane živine in poljedelstva. V končni fazi naj bi obrat v Poljčah pri Begunjah zredil letno 600 glav in obrat Bled 400 glav mlečne proizvodnje živine, obrat Breg pri Zirovnici 1400 glav pitane živine, obrat Rakovnik 300 glav plemenske živine in obrat Brezje 500 glav pitane živine. Tako bi letno proizvedli 3.500.000 litrov mleka, 554 ton mesa, 87 ton mlade plemenske živine in 64 ton telet.

Nova združena zadruga planira tudi povečanje sadovnjakov. Skupna površina sadnega drevja in jagodičevja lahko doseže 103 ha, kjer bi v polni rodnosti pridelali 740 ton kvalitetnega sadja in 130 ton črnega ribeza.

Za uspešno izvedbo teh nalog pa so potrebne investicije: za proizvodne objekte 42 milijonov dinarjev, za zemljišča 191 milijonov, za stroje in opremo 270 milijonov, za živino 80 milijonov, za nove nasade 200 milijonov in za kadre 11 milijonov dinarjev.

Proizvodnja v kooperaciji s kmeti v obratnih predelih pa bi nadalje lahko dala 800 ton govedj za zakol, 244 ton prašičev in 1.800.000 litrov mleka ter druge kmetijske proizvode. Skupno z lastno proizvodnjo bi tako ustvarili precejšnje tržne viške in vsaj v pretežnem krili potrebe tržišča s kmetijskimi pridelki in radovljiški in jeseniški komuni.

Osnova za tako obsežen razvoj kmetijstva je zdajšnje stanje, ko so na tem področju že naslednje zmogljivosti: 500 glav mlečne proizvodne živine, 100-glavski hlev plemenske živine in plantažni nasad sadja na Resju nad Podvinom, ki obsega 33 hektarov.

Kmetijska zadruga Jelovica daje na trg 700.000 litrov mleka letno ter 100 ton mesa in pitancev. Zadruga na tem področju pa prispeva tržnišču še 600 ton kvalitetnega jedilnega krompirja.

Za uresničenje tega obsežnega programa bo treba izvesti vrsto ukrepov, med njimi združenje nekaterih zadrug v močnejšo gospodarsko enoto. Prvi korak sta že storili Kmetijski zadrugi Jesenice in »Jelovica« v Radovljici, ki se bosta združili s 1. januarjem 1964.

Tovarna čokolade Lesce — mešalec čokoladne mase

Poljče pri Begunjah — Kmetijska šola, v bližini so hlevi KZ Radovljica

ČRNI RIBEZ PRINAŠA DEVIZE

KMETIJSKA ZADRUGA BLED je bila ustanovljena leta 1948. Leta 1961 se je združila z zadrugami v Ribnem, Gorjah in Bohinjski Beli. V letih 1960 in 1961 se je zadruga ukvarjala že z gozdarsko dejavnostjo, ki jo je v skladu z odločitvijo občinske skupščine v začetku letošnjega leta prepustila Gozdnemu gospodarstvu Bled. To je bistveno vplivalo na zmanjšanje prometa in je zadrugo napotilo, da je poglobila delo v drugih panogah.

Najbolj perspektivna pagnoga kmetijstva na območju Bleda je gojenje oziroma predelovanje črnega ribeza. Področje Gorj je med najboljšimi nepozebnimi področji v Sloveniji. Lega je sončna, zemlja primerna in je zaradi tega ribez vitaminsko zelo bogat. Po predvidevanjih bo zadruga na tem območju do leta 1970 nasadila najmanj 60 ha črnega ribeza, ki bo v polni rodnosti dal od 250 do 300 ton kvalitetnega pridelka. Letošnji jesen bo zasajenih skupno 30 hektarov nasadov, ki bodo v polni rodnosti čez 4 leta. Ves letošnji pridelek (37 ton) so prodali Sloveniji-sadju, ki ga je zlahka izvozilo. Že v prihodnjem letu kaže račun, da bo zadruga pridelala od 80 do 90 ton pridelka.

Zadruga ima 4 ha lastnih nasadov, sicer je v smotni kooperaciji z lastniki nasadov. Število kooperantov se naglo veča: že letos je bilo vseh kooperantov 75.

Prihodnost zadrug ni le v gojenju črnega ribeza, pač pa tudi v na-

prednji živinoreji in pridelovanju krme. Ker z dosedanjim cikasto pasmo goveje živine ne moremo doseči takih rezultatov kot od specializiranih intenzivnih pasem, smo se odločili za pretapljanje te živine s simentalno pasmo. Tako bomo prišli do živine z večjimi proizvodnimi zmogljivostmi, ki bo poleg tega iskana na domačih in tujih tržiščih.

Zadruga je v zadnjih dveh letih z lastnimi sredstvi odkupila 50 ha obdelovalnih zemljišč. To so zemljišča v skupnem kompleksu, kar omogoča primerno strojno obdelavo. V prihodnosti namerava pridobiti še 50 ha nižinskih zemljišč v okolici Bleda. S povrtninami, ki jih bo pridelala na teh zemljiščih, bo zadruga krila preskrbo prebivalstva Bleda, nekaj pridelka pa bo nudila drugim tržiščem v sosednjih komunah.

NOVA SIRARNA V SREDNJI VASI PRI BOHINJU

Bohinjske planine nudijo naravne pogoje za razvoj planšarstva ter glede na to kmetijsko proizvodnjo v kooperaciji. **Gozdarsko-kmetijska zadruga Srednja vas** odkupi od kmetijskih proizvajalcev približno 50% mleka za konsum: letno 1.200.000 do 1.300.000 litrov. Poleg tega pridelajo letno približno 90 ton raznih sirov — ementalca in trapista. Izdelke prodajajo v lastnih prodajalnah in v dveh poslovalnicah v Ljubljani. Zadruga namerava v bližnji prihodnosti zgraditi novo mlekarico. Trenutno predelujejo mleko v vaških mlekarinah, kjer je tehnološki postopek zastarel in proizvodnja preveč razdrobljena. Obenem pa ne morejo te mle-

karne proizvajati sirov standardnih velikosti, kar je posebno važno pri izvozu. V novi mlekarici bodo lahko proizvajali sir boljše kvalitete, standardne velikosti, zmanjšali pa bodo tudi proizvodne stroške. V neposredni bližini mlekarne bodo zgradili hleve, kjer bodo z odvisno sirotko letno vzredili 1000 bekonov za izvoz.

Klasično planšarstvo v bohinjskih planinah izumira. Mlajši rod si zaradi boljših pogojev poišče delo v industriji. Zadruga namerava zaradi tega urediti večje površine za intenzivno pašništvo na bližnjih, lahko dostopnih planinah, kjer bi redili predvsem krave-mlekarice. V višjih planinah pa bo lahko ostajala manj zahtevna jalova živina.

GORENJSKA OPEKARNA

GORENJSKA OPEKARNA Dvorska vas je bila lani priključena SGP »Gorenjcu«, letos pa se je osamosvojila. Opekarna je trenutno v rekonstrukciji. Ureja sušilnico za umetno sušenje in glinokop, ki ga bo mehanizirala. Izboljšala bo predvsem kvaliteto proizvodov ter pričela s proizvodnjo nekaterih vrst lahke opeke, s čimer bo prihranila znatna sredstva pri gorivu in transportu. Prihodnjo pomlad bo Opekarna pričela redno obratovati. Program zatrjuje letno proizvodnjo 4 milijone opečnih enot.

VODNA SKUPNOST »VODOVOD«

VODNA SKUPNOST »VODOVOD« Radovljica dobavlja vodo približno 11.000 prebivalcem enaindvajsetih vasi. Oskrbuje 60 km cevovodov, 4 velika in 2 manjša zajetja s skupno zmogljivostjo 70 litrov vode v sekundi. »VODOVOD« je v rekonstrukciji že od leta 1953. V ta namen

likimi napori uspelo zadovoljiti povpraševanje, zlasti v turistični sezoni, pri čemer je podjetje dva in polkrat presešlo predvideni promet. To povečanje vodi do letošnje proizvodnje, ki bo dosegla 1.000 ton mesa in 160 ton mesnih izdelkov. Ob oskrbi domače potrošnje je podjetje tudi izvozilo okoli 100 ton mesa v tujino, predvsem v Italijo.

Letošnje gospodarjenje je osnova za namero podjetja, ki bo ob modernizaciji starih še odprlo nekaj novih mesnic. Že v prihodnjem letu bo preuredilo mesnico na Bledu, novo pa bo podjetje odprlo v trgovski hiši v Radovljici.

KLAVNICA IN MESARIJA Bohinjska Bistrica predstavlja združeno mesarsko podjetje s 100 milijoni letne realizacije. Zdajšnje kapacitete klavnice ne zadoščajo, zato jo podjetje obnavlja in modernizira. Kolektiv namreč presoja v korist potrebe povečane zmogljivosti klavnice kot proizvodnje za pravočasno ter redno oskrbo prodajnih enot podjetja v Srednji vasi in v Bohinjski Bistrici.

TAPETNIŠTVO RADOVLJICA

TAPETNIŠTVO RADOVLJICA opravlja vse vrste tapetniških in sedlarskih del ter je največje podjetje te stroke na Gorenjskem. Zaposluje 17 delavcev, ki ustvarijo letno 115 milijonov. Delajo predvsem po naročilu, in to največ opremo za hotele. Tako so letos opremili hotel v Kuparjih pri Dubrovniku.

Podjetje namerava v prihodnosti razširiti svojo dejavnost na vrsto novih proizvodov, ki jih na trgu za zdaj še primanjkuje. V ta namen bodo zaposlili nekaj novih delovnih moči in povečali bruto produkt na 150 milijonov dinarjev letno.

Doslej je imelo podjetje velike težave zaradi slabih delovnih in skladišnih prostorov. Vendar se bo predvidoma že v letošnjem letu selilo v nove prostore.

»SOBOPLESK« BLED

»SOBOPLESK« BLED je podjetje z uslužnostno dejavnostjo, ki ustvarja letno 14 milijonov dinarjev bruto produkta. Usluge opravlja predvsem za področje Bleda, Bohinja, Jesenic in to predvsem za podjetja.

KOVINSKA DELAVNICA BLED

KOVINSKA DELAVNICA BLED izvršuje splošna, strojno ključavničarska, kleparska in vodovodno instalacijska dela, predvsem v novih stavbah. Usluge opravlja v vseh večjih krajih Gorenjske. Letos bo podjetje sodelovalo tudi pri sanaciji Blejskega jezera.

SPLOŠNO MIZARSTVO RADOVLJICA

SPLOŠNO MIZARSTVO Radovljica. Podjetje je bilo ustanovljeno leta 1947 iz obrtniške delavnice za izdelovanje stolov. Takrat je imelo tri zaposlene. Danes zaposluje podjetje v specializirani proizvodnji 11 delavcev in dosega letno 20 milijonov dinarjev bruto produkta. Izdeluje predvsem opremo za zdravstvene domove.

SALON »NADA« BEGUNJE RADOVLJICA

SALON ima dva lokala: v Radovljici in Begunjah, prihodnje leto pa bo odprl lokal v Kropi. Podjetje si prizadeva, da so usluge v vseh obratih kvalitetne. To dosega s strokovno raven zaposlenih, ki so redni obiskovalci tečajev v prireditvi Kosmetične industrije »Narisa«.

Gorjuše — pašniki

»KOVINO-OBRT« BOHINJSKA BISTRICA PROIZVAJALEC ODESALNIH NAPRAV

Odsesalne naprave izdelujemo doma, brez tujih strokovnjakov. Pred nekaj leti so te naprave izdelovala inozemska podjetja po svojih strokovnjakih.

Kovinoobrt v Boh. Bistrici izdeluje te naprave od leta 1956. in sicer od začetka v koprodukciji inozemskih strokovnjakov. Od leta 1958. dalje pa je izdelalo že večje število teh naprav samostojno po vsej Sloveniji, kvalitetno v zadovoljstvo naročnikov, ter so se s tem prihranili precejšnji izdatki deviz.

Ta kolektiv izdeluje poleg teh naprav še razne prenosne sušilnice, odsesalne komore za briganje z laki in grelne naprave.

Ker je naročil veliko, je možnost dejavnost razširiti, vendar je to v sedanjih prostorih nemogoče. Zaradi tega kolektiv razmišlja o razširitvi delovnih prostorov, izboljšanju strojnega parka, tako da bi prešli na delno serijsko izdelavo teh naprav.

PRED VELIKIMI NALOGAMI

PRED VELIKIMI NALOGAMI

Vzporedno z razvojem turizma in z naglo naraščajočim prometom rastejo v občini potrebe po hitrejšem reševanju komunalnih problemov. V ta namen so bila v letošnjem letu v Radovljici, Bohinjski Bistrici in na Bledu ustanovljena samostojna komunalna podjetja.

KOMUNALNO PODJETJE v Radovljici je trenutno v pomoč občinski skupščini pri reševanju komunalnih problemov, vendar pa že išče poti, da bi pričelo poslovati popolnoma samostojno in neodvisno od občinskega proračuna. Letos je bilo po predračunu občinske skupščine določeno za komunalna dela 25 milijonov dinarjev. Že sedaj je bila ta vsota presežena za 50%. Da bi krili sredstva, ki jih podjetje potrebuje za komunalna in vzdrževalna dela, je občinska skupščina dodelila **KOMUNALNEMU PODJETJU** v upravljanje kamnolome in peskolome. Letos so v novoodprtem kamnolomu na Bledu prikopali že skoraj 10.000 ton apnenca. Kamnolom je zelo bogat in računajo, da ga bodo lahko izkoriščali 100 let. Obnoviti nameravajo tudi kamnolom ob potoku Piračici, kjer so že pred vojno kopali grohe in tufe (zeleni kamen) za gradnjo stopnic, vratnih in okenskih okvirov ter podstavkov, za oblogo sten in teraco ploščice. Kamnoseška podjetja se za ta naravni kamen že sedaj zanimajo. Tufe uporabljajo tudi kot dodatek pri proizvodnji cementa. Radovljiska kotlina je zelo bogata raznih drobnih peskov, ki so zelo iskani. Te so namreč v obrobju kotline odlagali ledeniki. Sedaj iščejo primerna eksploatacijska mesta, ki ne bi kvarila estetskega izgleda radovljiske panorame.

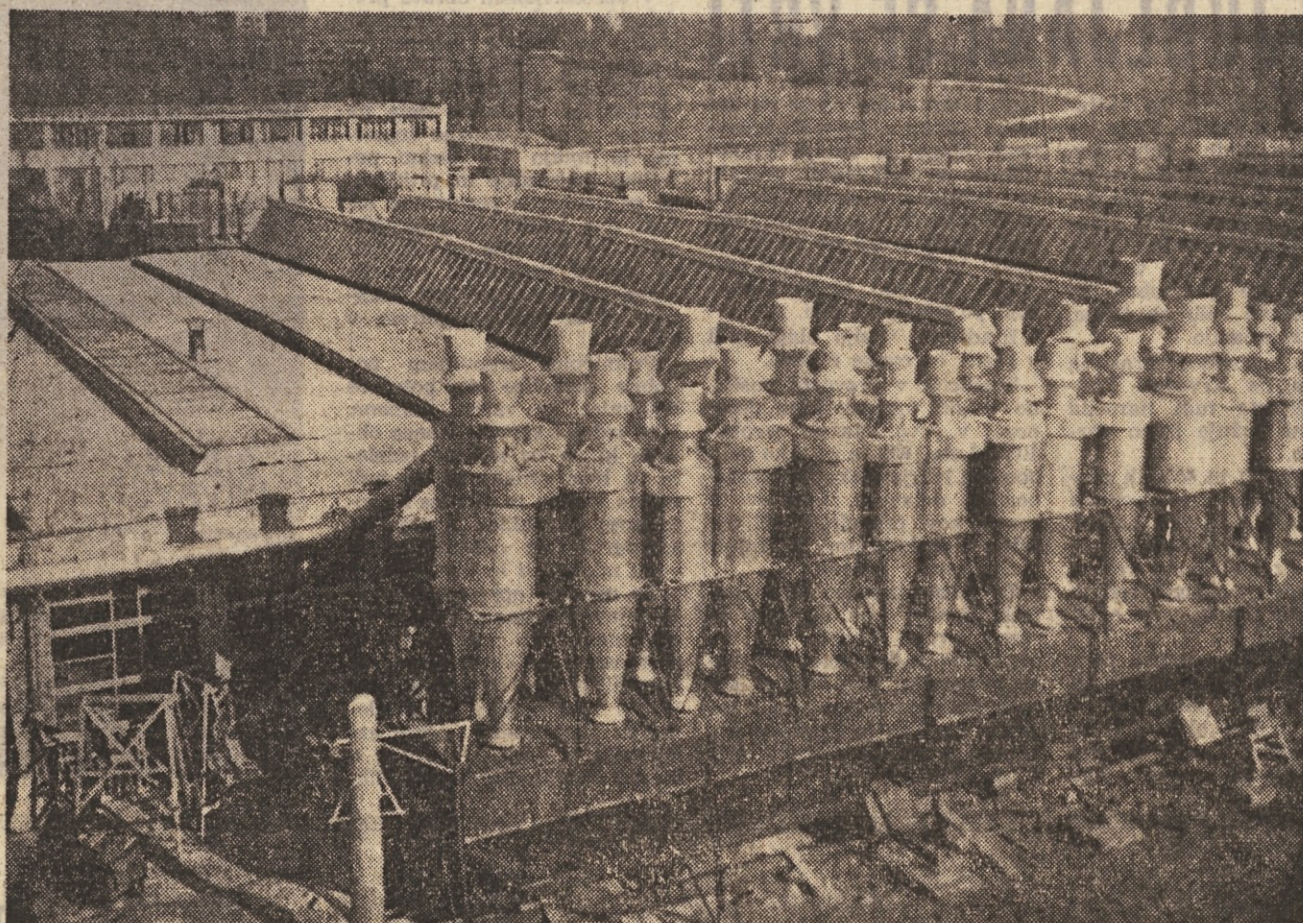
V sklopu podjetja dela servisna mizarska delavnica, ki izdeluje predvsem stavbeno pohištvo.

Pred podjetjem so v prihodnosti velike naloge. Potrebno bo obnoviti skoraj vse mostove v Radovljici in okoliških vaseh, ker so zelo istrošeni. Podjetje pa bo moralo nabaviti tudi potrebna osnovna sredstva, predvsem razne stroje, če bo hotelo z minimalnimi stroški dosti opraviti.

Ni še dolgo tega, kar je bivši finančno samostojni zavod **KOMUNALNA** postal samostojno **KOMUNALNO PODJETJE BLEDA**, in vendar se že kažejo uspehi samostojnega gospodarjenja. V kratkem času so v podjetju postavili samoupravne organe, formirali ekonomske enote in uvedli delitev dela po ekonomskih enotah. Zaradi urejene delitve osebnega dohodka tudi finančni rezultati niso izostali.

Podjetje ima široko dejavnost: vzdržuje in gradi komunalne objekte, kanalizacijo, vodovodno omrežje, javno razsvetljavo, ulice, ceste, parke in nasade, pokopališča, parkirne prostore, tržnice in kopališča, izvršuje usluge javne snage in potrebne usluge: posebna gradbena grupa opravlja mizarske, tesarske, zidarke, pečarske, soboslikarske in pleksarske storitve, skrbi za vzdrževanje žičnic, za kopanje v jezeru ter izposojanje in prevažanje s čolni. Podjetje ustvarja z gradbenimi in obrtniškimi storitvami ter s kopališčem lastna sredstva, tako da njegova dejavnost ni v celoti odvisna od sredstev občine. Letos je planiralo podjetje 110 milijonov prometa, od teh 35 milijonov iz občinskega proračuna, 65 milijonov pa naj bi ustvarilo samo. Že do konca 3. tromesečja je podjetje preseglo plan za 10% na račun izvrševanja obrtniških in komunalnih uslug. Predvidevanja kažejo, da bo do konca leta plan presežen za 35 do 40 odstotkov.

KOMUNALNO PODJETJE BOHINJSKA BISTRICA je lani zgradilo vodovod v Bistrici in ga priključilo na omrežje. Ustanovilo je lastno vodovodno instalatersko delavnico,

Kovinoobrt Bohinjska Bistrica — Industrijska podjetja, lesne, usnjarske in tekstilne stroke so imela velike težave z odsesavanjem raznih odpadkov in prahu, ki so ga povzročali obdelovalni stroji. Na sliki: velike odsesalne naprave v Tovarni pohištva Nova Gorica, ki izsesavajo prah in drobne lesne ostanke

ki bo kmalu pričela delati. Ima pa že organizirano mizarsko in kolarsko delavnico, ki delata za potrebe podjetja, kolarska opravlja hkrati storitve za potrebe prebivalcev. V razvoju je pleskarska delavnica, ki ima sedaj le dva pleskarja, vendar jo namerava podjetje razširiti, ker so potrebe po tovrstnih uslugah precejšnje. Za razna popravila ima podjetje gradbeno grupo, ki jo sestavljajo zidarji, tesarji in sezonski delavci. Z vsemi temi delavnicami krije znaten del sredstev za vzdrževanje komunalnih naprav.

»ŠPECERIJA« BLED

TRGOVSKO PODJETJE »ŠPECERIJA« Bled nudi v petindvajsetih prodajalnah na območju komune specerijsko blago in druge vspe predmetov za gospodinjstvo.

Sedanjí trgovski lokali so v večini zastareli. Podjetje skuša s razpoložljivimi sredstvi modernizirati prodajalne in graditi tudi nove samopostrežnice. Tako bo odprta nova prodajalna v Zupzah in velika samopostrežna trgovina v Radovljici. V tej trgovini bo potrošnikom na voljo sodobno embalirano blago po enakih cenah kot v klasičnih trgovinah. Poleg ostalega blaga bo v zalogi tudi pakirano sveže meso, vstekleničeno mleko, hlajene pijače, zelenjava in sadje. V sklopu samopostrežnice bo tudi bife, ki bo zaradi neposredne bližine avtobusne postaje velikega pomena za potujoče goste. Samopostrežna trgovina bo zaradi neprekinjenega delovnega časa prispevala tudi k turističnemu prometu v sezoni. Po otvoritvi tega lokala bo podjetje stare lokale v Radovljici adaptiralo in specializiralo. V prihodnjem letu namerava podjetje preurediti sedanjo trgovino v »Gradu« na Bledu v samopostrežno trgovino.

TRGOVSKO PODJETJE »ŽELEZNINA«

TRGOVSKO PODJETJE »ŽELEZNINA« Radovljica dosegla s svojimi poslovalnicami v Radovljici in na Bledu 500 milijonov dinarjev letnega prometa. Njegov kolektiv šteje 23 članov.

Pred dvema letoma je podjetje zgradilo tri lokale, upravne prostore in prepotrebna skladišča. Skoraj pa je postala očitna potreba po ponovni razširitvi prodajnega omrežja. Predvsem bi moralo podjetje zgraditi lokal na Bledu, ker zdajšnji ob 10 milijonih prometa več ne ustreza. Podjetje je sicer specializiralo prodajalne v Radovljici, zgraditi pa bo moralo še lokal za prodajo električnih aparatov in instalacijske opreme.

Podjetje si prizadeva, da bi imelo vselej na zalogi raznovrstno blago, vendar pa ima pri tem prizadevanju dostikrat nepredvidene težave. Predvsem primanjkuje raznih vrst gradbenega materiala, premoga, televizorjev...

TRGOVSKO PODJETJE »KOLONIALE«

TRGOVSKO PODJETJE »KOLONIALE« ima na območju komune 14 poslovalnic, med temi je 11 stalnih in tri sezonske. Podjetje je predvsem specializirana trgovina s prehranbenim blagom, s svojim po-

Žičnica na Bledu, ki jo upravlja Komunalno podjetje Bled

slovanjem pa nudi v gotovih enotah tudi gostinsko dejavnost.

Podjetje vlaga precejšnja sredstva v razširitev lastne trgovske dejavnosti ter v modernizacijo lokalov. Tako je namenilo v letu 1963 ca. 25 milijonov dinarjev novih investicij za izgradnjo »Delikatese« na

Bledu. V Bohinjski Beli bo združilo dve stari poslovalnici v eno sodočno trgovsko enoto. V Zgornjih Gorjah pri Bledu je odstopilo trgovski lokal »Mesarskemu podjetju« v Radovljici, v katerem se je uredila sodobna mesnica, katero so potrošniki tega območja željno pričakovali. Obenem

Grad Podvin — hotel in restavracija — izobraževalni center v Sloveniji

načrtuje izgradnjo nove trgovske hiše v Zagoricih. V tej bo posredovalo potrošniki vse proizvode živilske industrije, hkrati pa naj bi bila v tej zgradbi še skladišča, poslovni prostori in eventualno servisna pralnica, ki je Bled doslej še nima.

Sezonsko trgovino v campingu v Zaki, ki je v minuli sezoni uspešno poslovala, bo podjetje razširilo, njeno prodajno sposobnost pa bo opremilo z majhnim restravracijskim prostorom, kjer bo trgovina lahko nudila še bogatejši asortiment toplih jedil. V bodoči sezoni bo »KOLONIALE« organiziralo v Zaki še menjalno službo.

TRGOVSKO PODEJTJE »SAVICA«

TRGOVSKO PODJETJE »SAVICA« v Bohinjski Bistrici predstavlja na področju komune 19 poslovalnic, ki beležijo letno 440 milijonov dinarjev prometa. To so prodajalne raznih namembnosti: specerijske, za železnino, tekstil, galanterijo, obutev, gospodinske potrebščine. Mednje sodi specializirana prodajalna — bencinska črpalka.

Z dograditvijo žičnice na Vogel bo promet trgovine v bohinjskem kotu vsekakor porasel. Zategadelj namerava podjetje zgraditi nekatere nove trgovske lokale, trgovinsko omrežje pa do kraja modernizirati. Zda gradbi v Stari Fužini novo poslopje za trgovino s specerijskim blagom in gospodinskimi potrebščinami. V tem poslopiju bo tudi mesnica.

TRGOVSKO PODJETJE »MURKA« LESCE

TRGOVSKO PODJETJE »MURKA« LESCE — si je postavilo glavni cilj: nuditi potrošniku vse, kar potrebuje, t. j. specerijsko in manufakturno blago, konfekcijo, perilo, gospodinske potrebščine — električne stroje, TV in radio aparate, mope, kolesa, gradbeni material, pohištvo itd.

V sklopu podjetja **MURKA** posluje 9 poslovalnic, stremi pa za tem, da v bližnji prihodnosti uredi v Lescah pravo blagovnico, v kateri bi potrošniki dobili vse, kar potrebujejo za svoje domove. Od te zamisli podjetje ni tako daleč, saj ima v isti stavbi že prodajalne specerije, manufakture, prodajalno razne tehnične opreme, ob njej pa veliko skladišče pohištva. Razen tega pa nameravajo preurediti še nekaj prostorov v prvem nadstropju, da bi lahko razširili izbiro tekstila in konfekcije, predvsem pa se dobro založili s pohištvenim blagom, zavesami in preprogami.

V tekočem letu je presenetil visok promet v sezonskih prodajalnah na Bledu, katere poslujejo v sklopu poslovalnice **TEKSTIL**. Dobra izbira ni pritegnila samo tujih turistov, pač pa tudi domače kupce iz oddaljenih krajev. Tudi parfumerija na Bledu je sezonskega značaja, vendar je zanimivo, da je v mrtvi sezoni ne zapro, ampak jo dobro založijo z najrazličnejšo volno. S tako zamenjavo so poskusili preteklo leto in je več kot uspela.

Prodajalna Kropa je primerna tamkajšnjim potrebam prebivalstva in se je domačini prav radi poslužujejo, kar pričajo dobri poslovni uspehi.

Poleg prodajalne manufakture v Radovljici bo **MURKA** v naslednjem letu odprla še novo blagovnico, ki je nujno potrebna tako za prebivalstvo Radovljice, kakor za okoličane.

V **MURKI** bodo naslednje leto praznovali desetletnico obstoja. Menijo, da je od začetnih 60 milijonov dinarjev na leto do sedanjih 300 milijonov kar dober obračun, kar jim je seveda vredno priznati.

Srečanje z delom in življenjem v radovljiski komuni nikakor ni popolno. Tu je še vrsta delovnih organizacij, ki vsakodnevno oblikujejo osebni in družbeni standard domačinov. Tu sta »Kompas« in »Izletnik«, potovalni agenciji, ki sta odločujočega pomena za nadaljnji razvoj turizma v tem delu Gorenjske. Tu je vrsta uslužnostnih dejavnosti od bencinske črpalke »Petrol« do »Avto servisa« Bled, katerih dejavnost je za splošen razvoj enakakega pomena, kot je dejavnost ostalih gospodarskih organizacij. Lahko bi se zadržali še v trgovini s tekstilom in konfekcijo »Kokra« na Bledu, v trgovini z električnim materialom »Jugotehnika«, v trgovskih lokalih »Peko«, »Borovo«, številnih poslovalnicah ljubljanske Tobačne tovarne, vendar pa nam prostor tega ne dopušta. Vsekakor pa velja v tem kratkem epilogu poudarek tudi omenjenim celicam gospodarske dejavnosti, ki z vsemi ostalimi oblikujejo narodni dohodek komune.

KOLESJE SAP-LJUBLJANA SE VRTI

SAP Ljubljana spada med največja avtoprometna podjetja v državi. V prizadevanju, da bi bili člani tega dokaj velikega kolektiva (1700 članov!) bolje obveščeni o važnejših sklepih in drugih poslovnih dogodkih, izdaja podjetje svoje Glasilo kolektiva.

V potniškem prometu obratujejo avtobusi na več kot stodesetih progah: dve mednarodni progi z Avstrijo in Italijo, 15 medrepubliških, 38 na Gorenjsko, 24 na Štajersko, 21 na Primorsko in 10 na Dolenjsko.

Te proge uporabljajo razni potniki: delavci, šolska mladina ter turisti. Delavskih prog je sedemnajst in osem je šolskih. SAP je z raznimi podjetji sklenil pogodbe za prevoz njihovih delavcev v razne obrate in z občinami za prevoz šolarjev.

S tem posreduje kolesje SAP zveze med domom in delovnim mestom ter omogoča tudi tistim, ki stanujejo v bolj

odročnih krajih, da se vključujejo v proizvodnjo, ki je vir njihovih osebnih dohodkov, šolski mladini pa obisk pouka.

V času turistične sezone, nekako od 15. maja do 15. oktobra, obratujejo nekatere turistične proge tudi večkrat dnevno. Zveze z avtobusi so zelo primerne tudi za izlete, oddih in rekreacijo.

Posebna turistična atrakcija je žičnica na Krvavec. Podjetje sprejema tudi naročila za posebne vožnje izven vznožja reda.

Na delavskih in šolskih progah veljajo določeni popusti pri vozovnicah. Razen na teh imajo delavci in šolska mladina popust z mesečnimi vozovnicami tudi na drugih rednih progah. Teh potnikov je okoli 1500 dnevno.

Za tovrni promet ima podjetje večje število vozil raznih nosilnosti. Med posebnosti v tej stroki sodijo hladilniki za prevoz hitro pokvarljivega blaga, vozila za »super« težke

tovore ter redne proge za kosovni promet. Promet kosovnega blaga se odvija vsakodnevno na treh rednih progah: iz Ljubljane v Izolo, Maribor in Zagreb ter nazaj. Zbirališča blaga za te proge sta na Šmartinski in Savski cesti v Ljubljani. Kosovno blago prevajajo po posebni tarifi.

Hladilniki vozijo blago tudi v razne evropske države.

Tradicija v prevozu posebnih težkih tovorov sega daleč nazaj v prva leta po osvoboditvi. Leta 1952 je za tako delo posebej izurjena skupina transportnih delavcev, šoferjev in sovoznikov prepeljala 76 ton težak transformator iz Matulj prek Trsta v Sežano.

Za lastne potrebe in za potrebe strank ima podjetje še razne druge obrate. To so predvsem mehanične delavnice in servisi. Dva servisa sta specializirana za vsa vozila tovarne Zastava in Fordove avtomobile. Sta na Savski cesti v Ljubljani.

V karoserijskem obratu predelujejo vozila za zdravstveno službo (v rešilne vozove ter vozove za fluorografske in rentgenske preglede). Enako prilagajajo vozila za dela na cestah in za premične trgovine, ki imajo vse nujno potrebne instalacije in priključke za primerno poslovanje ter tudi dve ležišči in pisarniški pult. Te trgovine na kolesih so dober posrednik raznega blaga odročnim krajem. Izkazale so se tudi po potresu v Skopju.

Premičnim trgovinam podobne priklopnice so potujoče delavnice za razne namene. Med izdelki karoserijskega obrata, ki so vsi solidno izdelani in lepe zunanosti, so tudi mične kabine za žičnice s svojo posebno obliko. Avtobusne karoserije se odlikujejo po svoji udobnosti in lepi opremljenosti.

Za uspešno opravljanje svoje dejavnosti ima podjetje razporejeno mrežo poslovalnic in zastopstev za avtobusni ali tovorni promet ter vrsto delavnic raznih strok. Posredovanje tovarnega prometa opravlja z zastopstvi tudi v mestih drugih naših republik.

MONTAŽNO PODJETJE

CEVOVOD

MARIBOR, MELJSKI DOL 1

Za praznik republike čestitamo vsem odjemalcem, dobaviteljem in delovnim kolektivom, ter se priporočamo

PROJEKTIRAMO:

- vse vrste parne, toplo in vročevodne centralne
- kurjave, komfortne in industrijske klimatske
- naprave ter prezračevanje, vodovodne in plinske
- instalacije

IZVAJAMO INSTALACIJE:

- centralne kurjave tople in hladne vode — plina
- klimatskih in prezračevalnih naprav — steno
- beno kleparska dela

PROIZVAJAMO:

- izdelke za montažo, izdelke za birotehniko

VELETRGOVINA

Koloniale

MARIBOR, JURČIČEVA ULICA 5/II

se priporoča svojim cenjenim odjemalcem z bogatim asortimanom prehrabnega blaga. Prodajno službo vrši po vsej Jugoslaviji preko zastopništva v Beogradu in Zagrebu ter preko trgovskih potnikov. Podjetje KOLONIALE Maribor nudi bogato izbiro blaga tudi v svojih lastnih 65 poslovalnicah, od teh v 5 samopostrežnih trgovinah.

Dostavo blaga vršimo s 40 lastnimi kamioni. Prehrabne artikle parkiramo v lastni avtomatski parketirnici. Priporočamo se o solidni postrežbi, zmernih cenah in bogati izbiri.

Vsem delovnim ljudem Jugoslavije želi ob prazniku republike še veliko delovnih uspehov in se priporoča

KOLEKTIV KOLONIALE MARIBOR

KOLEKTIVI
ZA PRAZNIK

TRGOVSKO PODJETJE
NA VELIKO IN MALO

UNIVERSAL

Jesenice
na Gorenjskem

**PARNE PEKARNE —
SLAŠČICARNA**

JESENICE
NA GORENJSKEM

ČESTITAJO
REPUBLIKE

ELEKTRARNA MOSTE — ŽIROVNICA

Z OBRATI:

- HE Moste — Završnica
- HE Savica, Bohinj
- HE Kranjska gora

čestita ob prazniku vsem potrošnikom električne energije

SLADKOGORSKA TOVARNA KARTONA IN PAPIRJA
SLADKI VRH

pošta Sentilj, telefon: Maribor 38-94

NUDI VSEM SVOJIM CENJENIM KUPCEM:

- ovojni superior papir
- šren papir
- zaporni papir za opekarne
- TS-papir za tekstilne tuljke
- klobočni papir
- toaletni papir
- surovi strešni karton
- izolacijski karton

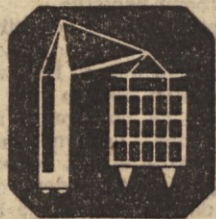
Novi papirni stroj, stari rekonstruirani papirni stroji in dolgoletna tradicija so jamstvo za solidno kvaliteto in postrežbo.

Vsem podjetjem za odkup odpadnega materiala pa se priporoča za dobave papirnih odpadkov in odpadnih krp.

PODJETJE ZA VISOKE GRADNJE

»STAVBAR«

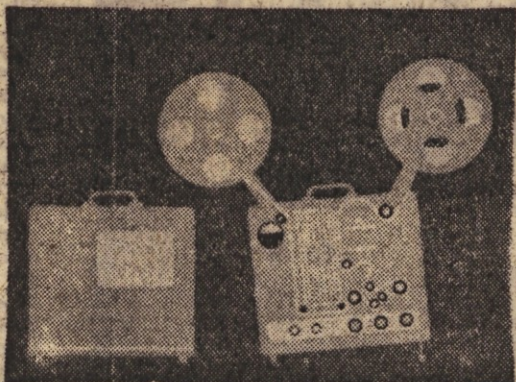
MARIBOR, KLAUNIŠKA 13

S KONSTRUKCIJSKIM ODDELKOM, MIZARSKO IN KOVINSKO DELAVNICO
TER AVTOPARKOM

IZVRŠUJEMO VSA GRADBENA DELA V STANOVANJSKI IZGRADNJI,
S SODOBNIMI ELEMENTI

Za strokovno in splošno izobrazbo, razvedrilo in zabavo

ISKRA ozki kino
projektor K0-6

KVALITETEN TON — TEHNIČNA IZPOLNJENOST
PREPROSTO UPRAVLJANJE
PROJEKTOR IN OJAČEVALEC V ENEM KOVČKU
OKUSNA ZUNANJOST

Tovarna elektrotehničnih
in finomehaničnih izdelkov ISKRA KRANJ

PODJETJE ZA INŽENIRSKO TEHNIČNE GRADNJE

TEHNOGRADNJE

MARIBOR

IZVAJA IN PROJEKTIRA V INŽENIRSKO TEHNIČNO STROKO
SPADAJOČA GRADBENA DELA, KI JIH OPRAVLJA SEDAJ V MARIBORU,
SLADKEM VRHU, RAVNAH, V OZBALTU OB DRAVI, V ZAGREBU,
NA HE SENJ, V ROVINJU IN V SIRIJI

KOLEKTIV ČESTITA VSEM DELOVNIM LJUDEM
ZA PRAZNIK REPUBLIKE 29. NOVEMBERI

TOVARNA UMETNIH BRUSOV

MARIBOR - TRŽAŠKA CESTA 60

ČESTITA VSEM SVOJIM ODJEMALCEM
K DNEVU REPUBLIKE 29. NOVEMBRU

Tovarna
volnenih odej
Škofja vas pri Celju

proizvaja in nudi najkvalitetnejše posteljne
volnene odeje v različnih barvah in deseni

TOVARNA

Pinus

VAM NUDI:

sredstva za varstvo rastlin pred najrazličnejšimi boleznimi in škodljivci — sredstva za uničevanje vseh vrst golazni v gospodinjstvu in gospodarstvu — sredstva proti hišni gobi in inpregnacija lesa in tekstila, firneže, terpentine, mineralna maziva, kolofonijo, voske itd.

Potrošnikom je na razpolago brezplačno tehnična služba! Tovarna PINUS čestita vsem svojim poslovnim prijateljem za DAN REPUBLIKE ter želi obilo delovnih uspehov!

PINUS — TOVARNA KEMIČNIH IZDELKOV
RACE PRI MARIBORU

TOVARNA DUŠIKA RUŠE
Ruše - Slovenija

PROIZVAJA:

1. ELEKTROMETALURŠKE
PROIZVODE:
ferokrom - surafine
ferokrom - carbure
silikokrom
2. ELEKTROKEMIČNE
PROIZVODE:
kalčev karbid
karborund
elektrokorund
3. UMETNA GNOJILA:
kalčev cianamid
mešana gnojila — nitrofosfat
mlete fosfate
4. KOMPRESIRANE PLINE:
kisik
acetilen — dissouspain
dušik
zrak

Brzjavni naslov: AZOT MARIBOR
Telefon: 80-108
Teleprinter: 03-312
Železniška postaja: Ruše — industrijski tir

SLOG

OBRATNO PODJETJE ZA NOTRANJO OPREMO
Maribor, Črtomirova ulica 8

Priporočamo svoje kvalitetne izdelke za notranjo opremo
stanovanj in hotelov

KOLEKTIVI
ZA PRAZNIK

Kmetijska zadruga
CELJE

ČESTITAJO
REPUBLIKE

VELETRGOVINA

TANIN

MARIBOR, Jurčičeva 8/II

- kemikalije
- plini
- plastika
- usnje
- delovna zaščita
- drogerija — kozmetika

SE PRIPOROČA IN ČESTITA
VSEM SVOJIM ODJEMALCEM

TOVARNA KONSTRUKCIJ, STROJNIH
NAPRAV, POLJEDELSKIH STROJEV
IN LIVARNA

METALNA

MARIBOR

PROJEKTIRA
IZDELUJE
MONTIRA

- INDUSTRIJSKO OPREMO
- VISOKE GRADNJE
- MOSTOVE
- DVIGALA IN TRANSPORTNE
NAPRAVE

- HIDROMEHAČNO OPREMO
- CEVOVODE
- REZERVOARJE —
CISTERNE
- HLADILNE NAPRAVE
- LADIJSKE POKROVE
IN OPREMO
- STROJE ZA ZASČITO
RASTLIN

ENGINEERNEG BIRO METALNE PREVZEMA PROJEKTIRANJE, IZDELAVO, DOBAVO IN MONTAŽO TER PUSČA V OBRATOVANJE INDUSTRIJSKA POSTROJENJA VSEH VRST IN SISTEMOV ZA PROIZVODNJO SUROVEGA ZELEZA IN JEKLA. DOBAVLJA TUDI KOMPLETNE KOKSARNE.

OB PRAZNOVANJU DNEVA REPUBLIKE VAM ČESTITA
DELOVNI KOLEKTIV METALNE

TOVARNA
GUMIJEVIH
IZDELKOV

SAVA

Kranj

Podjetje za zastopanje
inozemskih tvrdk

HERMES

LJUBLJANA, TITOVA CESTA 25

s svojimi predstavništvi:

- V BEOGRADU, Ulica Proleterskih brigada 26
- V ZAGREBU, Draškovičeva 35
- V SPLITU, Seveznička obala br. 3
- V SKOPJU, Ulica IV br. 21

in finomehaničnimi delavnicami:

- V MARIBORU, Slovenska ulica 13
- V BEOGRADU, Gunduličev Venac 53b

Trgovsko podjetje
na veliko - na malo

**TEHNO-
MERCATOR**

ELEKTROMATERIAL — STEKLO — BARVE

CELJE

Gozdno
gospodarstvo
Maribor

Z GOZDNIMI OBRATI:

Ruše, Lovrenc na Pohorju, Podvelka, Slovenska Bistrica in
Oplotnica

OBRATOM ZA GRADNJE

OBRATOM ZA UREJANJE GOZDOV in

OBRATOM ZA LOV IN RIBOLOV

ureja, neguje, vzgaja in gospodari z gozdovi SLP. samostojno
gradi gozdne komunikacije in gozdarske stavbe. urejuje lo-
višče na Pohorju, goji divjad in izvaja lovski in ribolovni
turizem.

BELT

BELOKRANJSKA ŽELEZOLIVARNA
IN STROJNA TOVARNA

Črnomelj

JEKLO

TOVARNA KOVANIH IZDELKOV
RUŠE PRI MARIBORU

Izdeluje: vse vrste sekir, krampov, cepinov
in tesel kakor tudi drugo kovano orodje in
odkovke.

Zaščitni znak »JEKLO-RUŠE« jamči za dobro
kvaliteto

Projektivno
podjetje

KRANJ

ELEKTROINDUSTRIJA
IN SPLOSNA
MONTAŽA

MARIBOR

S SVOJIMI OBRATI:

»HIDROMONTAŽA« Maribor

Obrat električnih stikalnih
naprav in aparatov
MARIBOR — Košaki

»HIMO« — Maribor

»TOBI« — Bistrica pri
Mariboru

»HIMO« — Lendava

Ob prazniku republike česti-
tamo vsem potrošnikom, od-
jemalcem in vsem poslovnim
prijateljem

Tovarna

CELJE

KOMUNALNI ZAVOD

ZA SOCIALNO ZAVAROVANJE
MARIBOR

ČESTITAJO REPUBLIKE

Svila
MARIBOR

MEHANIČNA TKALNICA SVILENIH IZDELKOV,
BARVARNA, APRETURA IN TISKARNA

OPREMALES

TOVARNA POHIŠTVA
NOVO MESTO

KOLEKTIVI ZA PRAZNIK

Gostinsko podjetje
ASTORIJA
Maribor

OBRATNO PODJETJE

ELMET

KOPER

STROJNO KOVINSKO
INDUSTRIJSKO PODJETJE
LJUBLJANA — VIŽMARJE 170

OBČINSKO
SODIŠČE

PTUJ

PODJETJE
ZA NIZKE GRADNJE

NIGRAD

MARIBOR,
STRMA ULICA 8

Kot specializirano podjetje izvršujemo vse vrste re-
konstrukcij kakor novogradnje sodobnih cest in
izvedbi tlaka, asfalta in betona.

Razen tega izvršujemo vse vrste kanalizacij.

Ob prazniku ustanovitve nove Jugoslavije in 20. ob-
letnice, čestitamo odjemalcem in delovnim ljudem
za državni praznik 29. november ter priporočamo svoje
kvalitetne proizvode!

TOVARNA

Zlatorog

MARIBOR

Preden se odločite za nakup kuhinjskih stolov in
miz, salonskih stolov, foteljev in ostalega kosovnega
pohištva

zahtevajte katalog in cenik podjetja

LESNA INDUSTRIJA, PIVKA

LESNA INDUSTRIJA »JAVOR«, PIVKA
proizvaja tudi kvalitetno priznane vezane
panel plošče

- plemenite in slepe furnirje
- lepljene sedeže in naslone
- lesno ambalažo
- žagan mehlj in trdi les

ZAVOD
ZA ZAPOSLOVANJE
DELAVCEV

JESENICE
na Gorenjskem

ZAVOD
ZA STANOVANJSKO
IN KOMUNALNO
GRADNJO

JESENICE
na Gorenjskem

Sejemski program

Mariborske livarne

1. Vlečeni proizvodi bakrenih zlitin (vlečena medenina in valilna žica)
2. Odliki zlitin barvnih kovin
3. Tisnjenci zlitin barvnih kovin
4. Bloki barvnih kovin
5. a) v pesek
b) v kokile
c) kontinuirno liti bron
6. a) brizgani in tisnjeni liv
b) kovanci
7. a) Ms. bloki
b) bron bloki
c) bloki Al zlitin
8. Armature
9. a) vodovodne
b) patne
c) sanitarne
10. Industrijske cevi
11. a) gibljive iz Fe in Ms
b) gibljive cevi za sejalne stroje
c) gibljive cevi za tahometre
d) gibljive tekalemit cevi
e) cevi za prednapeti beton

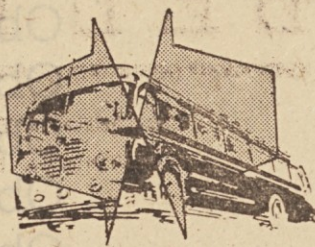
KOMUNALNI ZAVOD
ZA SOCIALNO
ZAVAROVANJE

JESENICE
na Gorenjskem

KRAJEVNA SKUPNOST
PLAVŽ

JESENICE
na Gorenjskem

MEDNARODNI,
MEDKRAJEVNI IN MESTNI
POTNIŠKI PROMET,
IZLETE PO DOMOVINI
IN V INOZEMSTVO,
REMONT
MOTORNH VOZIL
VAŠ NUDI

Avtobusni promet

MARIBOR, Tržaška cesta 41

TOVARNA KOVINSKE OPREME

PRIMAT
MARIBOR

Okrajni
sindikalni
svet

MARIBOR

INTEREUROPA
KOPER

MEDNARODNA SPEDICIJA IN TRANSPORT

TIKI

ELEKTROSTROJNO PODJETJE

LJUBLJANA, Aleševčeva ulica

se priporoča s svojimi kvalitetnimi izdelki

KOLEKTIVI
ZA PRAZNIK

OBRATNO PODJETJE

KLEPOVOD

MARIBOR - Tržaška c. 100 (Tabor)

splošno kleparstvo, vodovodna instalacija in centralna kurjava

Priporočamo se z našimi kvalitetnimi uslugami

Ob dnevu republike častitajo vsem svojim odjemalcem in dobaviteljem kolektivi ekonomskih enot

TRGOVSKO IN PROIZVODNO PODJETJE

kolektiv EE mlinov
kolektiv EE pekarn
kolektiv EE trgovine
kolektiv EE uprave in
pomožnih obratov

ČESTITAJO
REPUBLIKE

Cestno podjetje

Maribor Studenci

Sokolska ulica 42/a

čestita ob prazniku republike vsem članom delovnega kolektiva, poslovnim prijateljem in prebivalcem mariborskega okraja

TRGOVSKO PODJETJE

ISTRA BENZ

KOPER

SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE

ZIDAR

KOČEVJE

EMONA

MESNA INDUSTRIJA ZALOG

OBRAT - KOPER

Občinski
sindikalni svet

KAMNIK

Občinski sindikalni svet
Maribor Center

Maribor

Okrajni
sindikalni svet

Celje

Komunalna banka

MARIBOR

OROŽNOVA 2 IN EKSPOZITURI

MESTNA HRANILNICA MARIBOR -
TRG SVOBODE 6 TER
LENART V SLOVENSKIH GORICAH KAKOR TUDI
PODRUŽNICA ZA KMETIJSTVO
MARIBOR, JURČICEVA 8

čestitajo ob prazniku 29. november

Komunalna banka in ekspozituri sprejemajo hranilne vloge in odpirajo žiro račune privatnim osebam
Hranilne vloge se obrestujejo po 5 % do 6 % letno
Tajnost hranilnih vlog je zjamčena
Za obveznosti iz hranilnih vlog jamči federacija

Občinski

sindikalni svet

RIBNICA

S pridobitvijo najmodernejšega avtomatskega stroja za izdelovanje lepenke smo podvojili proizvodnjo in izboljšali kvaliteto!

IZDELUJEMO V POLJUBNIH FORMATIH:

- sivo strojno lepenko
- sivo ročno lepenko
- rjavo ročno lepenko
- lepenko za kovčke
- cerolit lepenko za mape in
- specialne lepenke po posebnem dogovoru

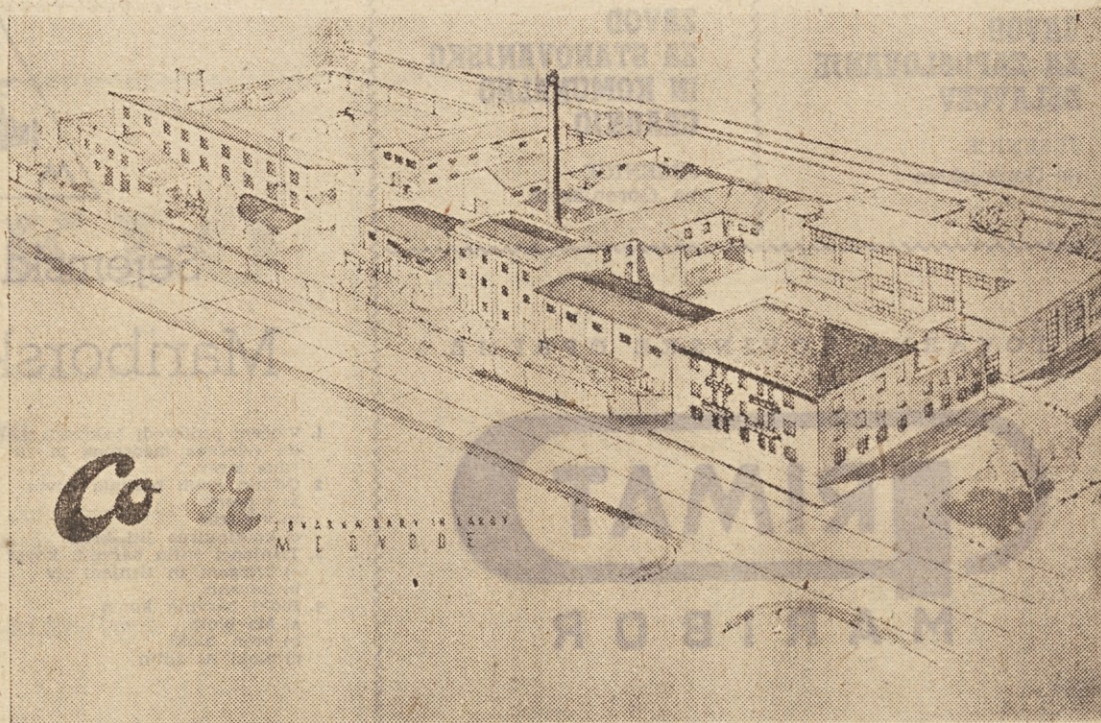
Tovarna lesovine in lepenke Ceršak
p. ŠENTILJ V SLOVENSKIH GORICAH

OBČINSKA SKUPŠČINA

Občinski komite ZKS
Občinski komite LMS
Občinski odbor ZB
Občinski odbor ZROP
Občinski odbor SZDL
Občinski sindikalni svet
Občinski odbor ZVVI

in vse ostale množične organizacije

PIRAN

»Color«

tovarna barv in lakov
MEDVODE

GOSTINSKO PODJETJE

HOTEL ZAMORC

MARIBOR

TRGOVSKO PODJETJE

HUBELJ

AJDOVŠČINA

TRGOVSKO PODJETJE NA DEBELO IN DROBNO

MERX

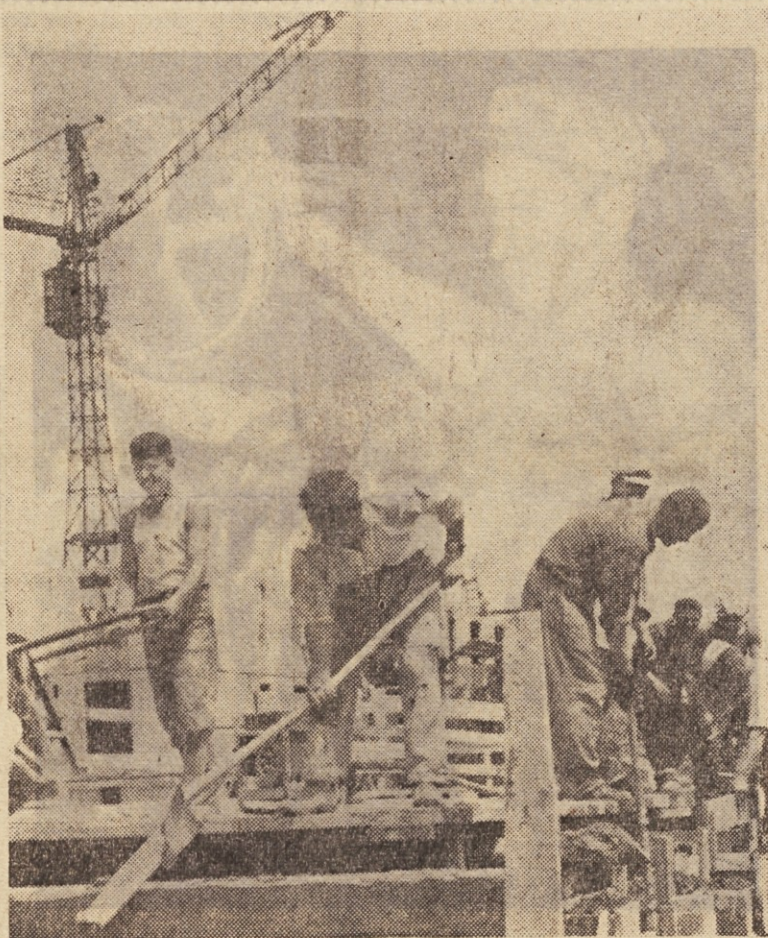
CELJE

LITOŽELEZNA INDUSTRIJA

LIČ

ČRNOMELJ

KOLEKTIVI ZA PRAZNIK

PREHRAMBENA INDUSTRIJA

BELSAD

ČRNOMELJ

ČESTITAJO REPUBLIKE

GOSTINSKO PODJETJE

MAJOLKA

CELJE - PREŠERNOVA 3

KOMUNALNO PODJETJE

Mestna vrtnarija

LJUBLJANA - CESTA NA ROŽNIK 2

GOZDNO GOSPODARSKO PODJETJE

SILVAPRODUKT

LJUBLJANA - DOLENJSKA CESTA 38

INDUSTRIJSKO PODJETJE

PETA

RADEČE PRI ZIDANEM MOSTU

TRGOVSKO PODJETJE

MAVRICA

IZOLA

ŽELEZARNA JESENICE

JESENICE NA GORENJSKEM

SATURNUS

KOVINSKO PREDELOVALNA INDUSTRIJA, EMBALAŽA,
AVTOOPREMA

LJUBLJANA

OB ŽELEZNICI 16